

SOUHRNNÝ ANALYTICKÝ PODKLAD SRR 28+ (pracovní verze)

Praha, 30. června 2026

Ministerstvo pro místní rozvoj – Odbor regionální politiky

Zpracovali:

Alexandre Reznikow – vedoucí oddělení strategie a analýz regionálního rozvoje

Alexandre.Reznikow@mmr.gov.cz

Zdeněk Opravil – oddělení strategie a analýz regionálního rozvoje

Zdeněk.Opravil@mmr.gov.cz

Adam Staveník a František Puršl – oddělení strategie a analýz regionálního rozvoje

(datové vizualizace a GIS)

Obsah

Obsah	2
Seznam grafů a map	3
Úvod	5
1. Metodika tvorby SRR 28+	6
1.1 Územně specifický přístup jako metodický princip SRR 28+	6
1.2 Optika budoucí SRR 28+	7
1.3 Struktura analytické části – témata a okruhy	8
1.3.1 Zdůvodnění téma: Ekonomika.....	9
1.3.2 Zdůvodnění téma: Kvalita života.....	11
1.3.3 Zdůvodnění téma: Kvalita prostředí	12
1.3.4 Zdůvodnění téma: Sítě	13
1.3.5 Zdůvodnění téma: Veřejná správa	14
1.4 Proces přípravy analytické části SRR 28+	14
1.5 Vazba mezi SRR 28+ a EU fondy v období 2028–2034.....	14
2. Shrnutí trendů napříč jednotlivými tématy SRR 28+	16
2.1 Ekonomika	16
2.2 Kvalita života	46
2.3 Kvalita prostředí	62
2.4 Sítě	69
2.5 Veřejná správa.....	75
3. Vymezení státem podporovaných regionů	81

Seznam grafů a map

Graf 1 Vývoj hrubého domácího produktu v PPS na obyvatele v % průměru EU27 ve vybraných státech EU.	17
Graf 2 Vývoj hrubého domácího produktu v PPS na obyvatele v % průměru EU27 v krajích.	18
Graf 3 Vývoj hrubého domácího produktu v PPS na obyvatele v % průměru EU27 v JTF NUTS 3 regionech.	19
Graf 4 Vývoj hrubého domácího produktu na obyvatele v krajích.	21
Graf 5 Variabilita vývoje hrubého domácího produktu na obyvatele v krajích.	21
Graf 6 Vývoj celkových výdajů na vědu a výzkum v % HDP ve vybraných státech EU.	22
Graf 7 Vývoj výdajů na vědu a výzkum na obyvatele v krajích.	23
Mapa 1: Výdaje na VaV dle krajů a zdroje financování (absolutně a na obyvatele).	24
Graf 8 Vývoj průměrné roční mzdy v PPS ve vybraných státech EU.	25
Graf 9 Vývoj průměrné hrubé měsíční mzdy v krajích.	26
Mapa 2 Územní rozložení průměrných nominálních příjmů na úrovni SO ORP (2020–2022).	27
Graf 10 Variabilita ročního čistého nominálního příjmu na obyvatele SO ORP dle strukturálně postiženého kraje.	28
Graf 11 Variabilita ročního čistého nominálního příjmu na obyvatele SO ORP dle kombinace HSOÚ a strukturálně postiženého kraje.	29
Mapa 3: Příspěvek na živobytí – Hot Spot analýza.	30
Graf 12 Podíl na celkové hrubé přidané hodnotě v krajích dle odvětví.	32
Graf 13 Variabilita podílu na celkové hrubé přidané hodnotě v krajích dle odvětví.	33
Mapa 4: Aktivní ekonomické subjekty na 1 000 obyvatel – lokalizační kvocient.	35
Graf 14 Variabilita nominální produktivity práce v PPS v % průměru EU27 ve státech EU.	36
Graf 15 Vývoj průměrné produktivity práce v krajích v tis. Kč.	37
Graf 16 Variabilita průměrné produktivity práce v krajích dle odvětví.	38
Mapa 5 Míra nezaměstnanosti (> 6 měsíců) v regionech – lokalizační kvocient.	42
Graf 18 Lokalizační kvocient kraje na základě počtu zaměstnanců v odvětví.	43
Mapa 6: Migrační saldo na 1 000 obyvatel v období 2005–2025.	47
Mapa 7: Index stárí dle SO ORP (podíl osob starších 65let na počtu osob mladších 15 let)	48
Mapa 8: Počty obyvatel ve věku 80+.	48
Mapa 9: Počty cizinců v ČR.	49
Mapa 10: Počet bytů na 1 000 obyvatel. Zdroj: ČSÚ.	51
Mapa 11: Počet dokončených bytů na 1 000 obyvatel. Zdroj: ČSÚ.	51
Mapa 12: Počet dokončených bytů na 1 000 obyvatel – Hot Spot analýza. Zdroj: ČSÚ.	52
Mapa 13: Price-to-income ratio v SO ORP (Q2/2025).	52
Mapa 14: Rent-to-income ratio v SO ORP (Q2/2025).	53

Mapa 15: Hodnoty Indexu sociálního vyloučení v obcích	55
Mapa 18: Počet obyvatel na 1 lékaře podle okresů za rok 2021. Zdroj: www.dataozdravi.cz	60
Mapa 19: Oblasti s překročenými imisními limity pro ochranu veřejného zdraví bez zahrnutí přízemního ozónu v roce 2024. Zdroj: 24_07_OZKO.pdf	63
Mapa 20: Index kvality ovzduší dle SO ORP (průměr 2020–2024)	64
Mapa 21: Kumulované sucho v půdním profilu 0–100 cm (v %), Zdroj: Intersucho.....	66
Mapa 22: Počet spojů v obcích (vlak + autobus) v roce 2025.	71
Mapa 23: Pokrytí vysokorychlostním internetem (> 300 Mbit/s) v roce 2024 – čtverce 50x50 m, Zdroj: Mapa internetu	72
Tabulka 1 Přehled indikátorů pro výpočet indexů	86
Mapa 24: Konvergenční index – sociální dimenze.....	87
Mapa 25: Konvergenční index – ekonomická dimenze.	87
Mapa 26: Konvergenční index – socio ekonomická dimenze (překryv obou výše uvedených dimenzí).....	88
Mapa 27: Růstový index.	88

Úvod

Strategie regionálního rozvoje ČR 2028+ (dále SRR 28+) představuje hlavní strategický dokument státu pro oblast regionální politiky v období 2028–2034. V souladu se zákonem č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje v současném znění, vymezuje hlavní cíle regionální politiky státu na období 2028–2034 a rámec pro zohlednění územních specifik ve veřejných politikách.

SRR 28+ není pouze strategickým dokumentem veřejné správy. Je především nástrojem pro posílení konkurenceschopnosti ČR prostřednictvím rozvoje všech regionů. Každá veřejná investice do regionálního rozvoje musí přispívat ke zvýšení produktivity a ekonomické výkonnosti území, kvalitnějšímu životu obyvatel, mobilizaci soukromých investic a dlouhodobé udržitelnosti veřejných financí.

Regionální politika státu je průřezovou veřejnou politikou, která usměrňuje sektorové politiky tak, aby zohledňovaly specifika jednotlivých typů regionů a přispívaly k jejich dlouhodobé konkurenceschopnosti se zřetelem na kvalitu života a životního prostředí¹. Současně vytváří vlastní nástroje podporující rozvoj území podle jejich rozvojových trajektorií, potenciálu a potřeb s cílem posilovat vznik pracovních míst, dostupnost bydlení, kvalitu veřejných služeb a moderní dopravní, energetickou a digitální infrastrukturu jako základních předpokladů vyváženého rozvoje ČR. Základním předpokladem úspěšného rozvoje regionů je souběžný rozvoj čtyř vzájemně propojených oblastí: pracovních příležitostí, dostupného bydlení, kvalitních veřejných služeb a moderní infrastruktury.

Úspěch regionální politiky závisí na její schopnosti koordinovat a územně integrovat ostatní veřejné politiky. Rozvoj regionů není výsledkem působení jediné politiky, ale společného působení hospodářské politiky, bytové politiky, dopravy, školství, zdravotnictví, digitalizace, ochrany krajiny a životního prostředí i dalších sektorových politik. Právě jejich koordinace prostřednictvím územní dimenze umožňuje efektivnější využívání veřejných prostředků, vyšší přidanou hodnotu veřejných investic a dlouhodobý rozvoj jednotlivých území.

Cílem tohoto dokumentu je analyzovat vývoj regionálních trendů a identifikovat hlavní příležitosti a bariéry rozvoje jednotlivých typů území. **Dokument tvoří základ pro zpracování strategické a návrhové části SRR 28+ a současně slouží jako podklad pro rozhodování o uplatňování územní dimenze v sektorových politikách a investiční politice státu.** Jeho cílem není pouze popsat vývoj regionů, ale především vytvořit podmínky pro realizaci opatření vedoucích ke zvýšení konkurenceschopnosti regionů a efektivnějšímu využívání veřejných prostředků.

¹ v souladu s §3 odst. 1 zákona č. 248/2000 Sb.

1. Metodika tvorby SRR 28+

1.1 Územně specifický přístup jako metodický princip SRR 28+

Základním metodickým principem SRR 28+ je **územně specifický přístup (územní dimenze)**. Vychází z předpokladu, že jednotlivé části Česka čelí odlišným výzvám a disponují rozdílnými rozvojovými potenciály. Plošné veřejné politiky mohou mít územně diferencované dopady, proto musí zohledňovat specifické podmínky jednotlivých typů území v rámci jejich implementace. Územní zacílení veřejných politik může též přispět k jejich vyšší efektivitě a k budování dlouhodobé konkurenceschopnosti regionů. **Územně specifický přístup znamená, že politiky, programy a nástroje státu (i regulace) nepřístupují ke všem částem Česka shodně, ale jsou přizpůsobovány odlišným potřebám a podmínkám jednotlivých typů území.**

Územní dimenze **neznaменá pouze zvýhodnění** vybraných regionů (např. bonifikací v dotačních výzvách) nebo **větší podíl dotační podpory** (např. územními alokacemi). Jejím cílem je především zvýšit účinnost veřejných politik jejich přizpůsobením rozdílným podmínkám a potřebám jednotlivých typů území. Tento přístup má své opodstatnění, pokud řešené problémy se vyskytují nerovnoměrně v území (dochází k územní koncentraci jevů), tudíž územní dopady veřejných politik budou též nerovnoměrné.

Zároveň platí, že pro zajištění plošného působení přijatých opatření v kontextu, kdy kapacity na jejich realizaci nejsou rovnoměrně zajištěné, je nutné plošnost podpořit územně specifickými podpůrnými opatřeními. Součástí těchto opatření je zejména posilování kapacit obcí, krajů a dalších regionálních partnerů tak, aby byly schopny připravovat a realizovat kvalitní rozvojové projekty.

V zájmu efektivity a hospodárnosti opatření je též relevantní zacílit intervence na vymezená území, případně je implementovat pouze lokálně podle potřeb a relevantnosti. Územní zacílení je jedním z dostupných, jednodušších a levnějších nástrojů pro zacílení vedle cílení na základě jiných charakteristik (např. socioekonomické skupiny, typy podniků apod.). Územní zacílení současně umožňuje lépe vyhodnocovat dopady veřejných intervencí a efektivněji využívat veřejné prostředky.

Test relevance tématu pro SRR 28+:

- Důležitost a významnost řešení tématu z národní úrovně.
- Téma má určitá územní specifika nebo řešený problém má odlišné územní důsledky.
- Je možné navrhovat nebo iniciovat řešení daného tématu z národní úrovně.
- Měřitelné přínosy pro konkurenceschopnost území, kvalitu života obyvatel nebo efektivnější využívání veřejných prostředků.

Nejde o lokální problémy, ale o výzvy národního významu, které se v různých územích projevují odlišně a často se kumulují. **Cílem je porozumět rozdílným územním trajektoriím, aby na ně uměly reagovat sektorové politiky a vedly k obdobně kvalitním výsledkům napříč Českou republikou.**

Globální či evropské výzvy jsou předmětem zájmu SRR 28+ za dvou předpokladů:

- na území ČR se projevují závažným způsobem (který z nich dělá národní témata) a současně,
- se projevují v různých územích ČR odlišně nebo způsobují významné meziregionální rozdíly.

Tyto změny se navíc prolínají s domácími výzvami – hospodářským cyklem, financováním služeb nebo kapacitami veřejné správy. Právě jejich různá rychlost a intenzita v územích je hlavním důvodem, proč územní perspektiva vstupuje do tvorby veřejných politik na národní úrovni. Územní specifický přístup současně umožňuje lépe koordinovat sektorové politiky, předcházet duplicitám veřejných intervencí a soustředit veřejné prostředky tam, kde přinesou nejvyšší společenský a ekonomický přínos.

1.2 Optika budoucí SRR 28+

SRR 28+ má vymezit, jak **stát reaguje na pestrost území, jaké rozdíly a rozvojové potenciály v něm rozpoznává a kde je opodstatněné cíleně zasahovat**. SRR 28+ neusiluje pouze o zmírňování regionálních rozdílů, ale také o rozvoj potenciálu jednotlivých typů území a posilování jejich dlouhodobé odolnosti. Tedy vedle konvergenční složky (podpora zaostávajících území) je relevantní i hledisko prorůstové vzájemné podpory území, které jsou zatíženy negativními dopady růstu (např. suburbanizace). Stejně důležité je podporovat území s významným rozvojovým potenciálem, pokud to přispívá ke zvýšení konkurenceschopnosti Česka jako celku.

Rozvoj regionů je založen na souběžném rozvoji pracovních příležitostí, dostupného bydlení, kvalitních veřejných služeb a moderní infrastruktury, jejichž vzájemná provázanost vytváří podmínky pro dlouhodobou prosperitu území.

Územní dimenze v českém pojetí není samostatným tématem ani nástrojem, ale **způsobem uvažování o veřejných intervencích**. To znamená, že stát:

- zohledňuje rozdílné potřeby a možnosti různých typů území,
- usiluje o vyvážený rozvoj a využití místního potenciálu,
- podporuje koordinaci aktérů tam, kde je to pro řešení problémů nezbytné a
- usiluje o co nejvyšší efektivitu veřejných investic a jejich měřitelný přínos pro rozvoj území.

SRR 28+ vytváří **společný rámec tohoto uvažování napříč politikami**, přičemž evropské fondy představují jeden z hlavních, nikoli však jediný, nástroj jeho naplnění. Stejně

důležitou roli mají národní veřejné zdroje, soukromé investice a partnerství veřejného a soukromého sektoru.

Návrh územní struktury SRR 28+

- Metropolitní oblasti či Aglomerace a jejich zázemí
- Regionální centra a jejich venkovské zázemí
- Strukturálně postižené kraje
- Hospodářsky a sociálně ohrožená území
- Veřejná správa, kvalita vládnutí (průřezové téma)
- Přeshraniční oblasti, případně vnitřní periferie (předmět další metodické diskuse)

Současně budou napříč touto územní strukturou identifikována **území s vysokým rozvojovým potenciálem**, zejména pokud půjde o intervence či investice s celonárodním významem (např. dostavba JE Dukovany nebo rekultivace území po těžbě) a/nebo významná hospodářská, inovační nebo turistická centra.

Jednotlivé typy území nepředstavují hierarchii ani vzájemně se vylučující kategorie. Jsou analytickým nástrojem pro identifikaci odlišných rozvojových potřeb a potenciálů.

1.3 Struktura analytické části – témata a okruhy

Téma: Ekonomika

- okruhy: konkurenceschopnost, produktivita, investice, inovace, struktura hospodářství, trh práce

Téma: Kvalita života

- okruhy: sociodemografie, bydlení, vzdělávání, migrace, sociální vyloučení, dostupnost služeb

Téma: Kvalita prostředí

- okruhy: environmentální rizika a zátěže, využití území, brownfields

Téma: Sítě

- okruhy: doprava, energetika, digitální infrastruktura

Téma: Veřejná správa

- okruhy: kapacity, efektivita veřejné správy, meziobecní spolupráce, digitalizace

Analytika pro potřeby SRR 28+ je opřena o dostupné statistické indikátory a územní interpretaci. Analytická část SRR 28+ je zaměřena nejen na identifikaci problémů, ale také na rozpoznání rozvojových příležitostí a růstových pólů, jejichž podpora může významně přispět ke zvýšení konkurenceschopnosti České republiky jako

celku. **Vytváří tak podklad pro stanovení priorit veřejných investic a jejich efektivní územní zacílení v rámci těchto okruhů.**

1.3.1 Zdůvodnění téma: Ekonomika

Ekonomika je klíčovým pilířem SRR 28+ proto, že představuje základní motor regionálního rozvoje. Všechny ostatní oblasti, jako je demografie, trh práce, dostupnost služeb, kvalita prostředí i veřejná správa, jsou do určité míry odvozené od ekonomické výkonnosti a struktury regionů. Výkonná regionální ekonomika také vytváří předpoklady pro financování kvalitních veřejných služeb, rozvoj bydlení i moderní infrastruktury.

Ekonomika určuje regionální diverzitu v Česku

- Území Česka je heterogenní: metropole zaměřené na pokročilé služby a znalostní ekonomiku, tradiční průmyslové regiony, restrukturalizující území, periferní ekonomiky s dominancí primárního sektoru a ekonomiky základních služeb.
- Tyto rozdíly vznikají právě z odlišné ekonomické struktury, produktivity a specializace.

Ekonomická struktura regionů proto představuje jeden z klíčových faktorů formující regionální disparity a jejich dlouhodobý vývoj.

Ekonomické změny jsou dnes rychlejší než kdykoli v minulosti

- Probíhá restrukturalizace průmyslu, digitalizace, automatizace,
- Změna globálních hodnotových řetězců a růst produktivity především v pokročilých segmentech průmyslu a služeb
- Tlak na inovace, dekarbonizaci a technologické kompetence.
- Rozvoj služeb s vysokou přidanou hodnotou (např. inženýrské služby, kreativní odvětví) a lokálně významných služeb (např. cestovní ruch)

Regiony na tyto změny reagují různě, a to zásadně ovlivní jejich budoucí rozvojovou trajektorii.

Struktura a charakter trhů práce a typ ekonomické specializace definují regionální prosperitu

- Typ sektorů, technologická náročnost odvětví, kvalifikační struktury pracovní síly,
- Schopnost regionu přitáhnout firmy, investice i kvalifikované pracovníky.

To je důvod, proč je potřeba detailně analyzovat specializaci, velikostní strukturu podniků, produktivitu a dynamiku sektorů.

Ekonomika je klíčová pro budoucí rozvojové volby státu

- V kontextu omezených fiskálních zdrojů je nutné prioritizovat a podporovat investice s vysokou hodnotou za peníze a dlouhodobým ekonomickým přínosem.
- Nutné vědomí toho, kde je potenciál růstu, kde hrozí propad, kde je potřeba restrukturalizace.

Bez kvalitní ekonomické analytiky není možné určit správné priority a zaměřit investice tam, kde budou mít největší dopad a přínos.

Ekonomika je úzce provázána se sociální a územní soudržností

- V ekonomicky slabších regionech může vznikat začarovaný kruh, kdy nižší ekonomická výkonnost a omezená nabídka pracovních příležitostí vedou k odlivu obyvatel, stárnutí populace a oslabování kapacit a kvality veřejných služeb. To následně zhoršuje dostupnost služeb, snižuje atraktivitu území a dále omezuje jeho rozvojový potenciál.
- Naopak ekonomicky dynamická území přitahují obyvatele a investice, což podporuje inovace, podnikání a růst produktivity. Současně však koncentrace ekonomických aktivit vytváří tlak na bydlení, dopravní infrastrukturu a veřejné služby. Přesto v současnosti přínosy aglomeračních efektů ve většině metropolitních oblastí stále převyšují náklady spojené s koncentrací aktivit, což podporuje trend metropolizace.

Ekonomika tedy není jedním z „témat“, je to základní podmínka územní soudržnosti a silný hnací motor dalších rozvojových trendů.

Jak využít analytické podklady v oblasti ekonomiky

- Územní zacílení intervencí v rámci NRPP a národních zdrojů: relevance (ÚD či ne), potřebnost (diferencovaný výskyt problému), efektivita (hodnota za peníze), absorpční kapacita.
- Tematické (tj. podporované aktivity/opatření) zacílení s ohledem na různé potřeby regionů a na územně diferencovaný výskyt problémů.
- Vyhodnocování ekonomických přínosů veřejných investic a jejich dopady na konkurenceschopnost jednotlivých typů území.
- Identifikovat potřeby dalších navazujících intervencí (např. infrastruktura, „měkké projekty“, zefektivnění veřejné správy).
- Zejména pro:
 - MPO jako hlavní gestor v oblasti hospodářské politiky a inovací,
 - MMR jako NOK a MMR-ORP gestor územní dimenze v NRPP,
 - MPSV a MŠMT: navazující intervence v oblasti trhu práce, sociálních politik a vzdělávacích politik.

1.3.2 Zdůvodnění téma: Kvalita života

Kvalita života je jeden z pilířů regionálního rozvoje. Regionální politika není pouze o růstu, ale o udržitelnosti, sociální soudržnosti a dostupnosti základních služeb. Kvalita života je tím, co reálně určuje atraktivitu území pro lidi i podniky. Kvalita života je současně významným faktorem ekonomické konkurenceschopnosti regionů, protože ovlivňuje jejich schopnost přitahovat a udržet obyvatele, pracovní sílu i investice.

Kvalita života je mechanismus, který vysvětluje rozdíly mezi regiony lépe než ekonomické ukazatele

- Ekonomika vysvětluje „výkonnost“, ale kvalita života vysvětluje, kdo v regionu zůstává a odchází, jak se mění demografie, kde vznikají tlaky na kapacitu služeb a proč se některé regiony propadají do spirály sociálního vyloučení.

Kvalita života je také zásadní pro strategické rozhodování – investice, služby, kapacity území

- Bez kvalitních dat, např. o demografii, migraci, sociálním vyloučení se nedají efektivně řídit školská zařízení, zdravotní a sociální služby, dopravní obslužnost apod.

Kvalita života umožňuje identifikovat územní nerovnosti a koncentrace problémů

- Regionální disparity nelze redukovat na ekonomickou výkonnost měřenou HDP. Další významné procesy a jevy zahrnují stárnutí obyvatelstva, vzdělanost, migrace obyvatelstva, dostupnosti služeb nebo vývoj sociálního vyloučení.

Kvalita života je také téma, které má přímé dopady na územní plánování i na veřejnou správu

- Demografické rozdíly se projevují odlišným způsobem na kapacitu škol, dostupnosti bydlení nebo dostupnosti služeb. Migrace má odraz v rozvoji měst a jejich zázemí (suburbanizace) a sociálně vyloučené lokality zase vyžadují potřebu integrovaných intervencí.

Kvalita života také určuje dlouhodobou konkurenceschopnost regionů

- Regiony s horší kvalitou života ztrácejí pracovní sílu, mladé lidi, investice a také schopnost inovovat. To má zásadní ekonomické a územní dopady.

Jak využít analytické podklady v oblasti kvality života

- Územní zacílení intervencí v rámci NRPP a národních zdrojů: relevance (ÚD či ne), potřebnost (diferencovaný výskyt problému), efektivita (value for money), absorpční kapacita.
- Tematické zacílení s ohledem na různé potřeby regionů a na územně diferencovaný výskyt problémů.

- Identifikovat potřeby dalších navazujících intervencí (např. infrastruktura, podpora ekonomiky, kvalita vládnutí).
- Zejména pro:
 - MPSV jako hlavní gestor v oblasti sociální politiky, dále i MZd v oblasti zdravotnické a MŠMT v oblasti školství a sportu, MK v oblasti kultury,
 - MMR jako NOK a MMR-ORP gestor územní dimenze v NRPP, dále i MMR jako poskytovatel podpory veřejnoprávním subjektům.

1.3.3 Zdůvodnění téma: Kvalita prostředí

Kvalita prostředí je významným faktorem regionálního rozvoje. Nejde pouze o ochranu krajiny a životního prostředí, ale také o vytváření podmínek pro dlouhodobě udržitelný hospodářský rozvoj, kvalitní život obyvatel a odolnost území vůči přírodním i antropogenním rizikům.

Kvalita prostředí je klíčový faktor konkurenceschopnosti regionů

- Dostupnost přírodních zdrojů, rizika sucha, povodní, znečištění ovzduší až po změnu využití krajiny mají přímý dopad na to, zda a jak se regionům daří vytvářet podmínky pro dlouhodobě udržitelný hospodářský rozvoj a udržení vysoké kvality života.

Enviromentální rizika jsou regionálně koncentrovaná

- V ČR jsou regiony, kde mají environmentální rizika (sucho, eroze, znečištění ovzduší, kontaminace půdy apod.) dlouhodobě větší dopad a také větší koncentraci, proto je ambicí SRR 28+ vymezit regiony, které jsou nejvíce rizikové a zranitelné.

Změna využití půdy jsou jednou z nejvýznamnějších strukturálních změn v ČR

- Suburbanizace, rozpínání měst, zábory zemědělského půdního fondu a zahušťování dopravy mají výrazné územní dopady. Hustota obyvatelstva podmiňuje životaschopnost veřejných i soukromých služeb a je určujícím faktorem vývoje intenzity hromadné a individuální dopravy.

Téma kvalita prostředí přesahuje administrativní hranice – jde o okruh, který vyžaduje prostorové analýzy

- Jevy jako sucho, tepelné ostrovy, kvalita ovzduší nebo povodňová rizika zcela ignorují administrativní hranice obcí a krajů a vyžadují prostorové analýzy a lokální modelace rizik. Tím doplňuje ostatní témata SRR 28+ a poskytují komplexní porozumění tomu, proč se některé regiony rozvíjejí a jiné nikoliv.

Jak využít analytické podklady v oblasti kvality prostředí

- Územní zacílení intervencí v rámci NRPP a národních zdrojů: relevance (ÚD či ne), potřebnost (diferencovaný výskyt problému), efektivita (hodnota za peníze), absorpční kapacita.
- Tematické zacílení s ohledem na různé potřeby regionů a na územně diferencovaný výskyt problémů.
- Identifikovat potřeby dalších navazujících intervencí (např. infrastruktura, územní plánování).
- Zejména pro:
 - o MŽP a MZe jako hlavní gestoři v oblasti environmentální a zemědělské politiky, dále i MPO v oblasti energetické politiky a MD v oblasti dopravy,
 - o MMR jako NOK a MMR-ORP gestor územní dimenze v NRPP, dále i MMR jako gestor na úseku ÚP a revitalizace území (brownfield).

1.3.4 Zdůvodnění téma: Sítě

Téma **Sítě** je zařazen do analytické části SRR 28+, protože dopravní, energetická a digitální infrastruktura patří dnes mezi nejdůležitější **faktory, které určují rozvojový potenciál českých regionů**. Kvalitní dopravní, energetická a digitální infrastruktura představuje základní předpoklad dostupnosti pracovních příležitostí, veřejných služeb i rozvoje podnikání.

Sítě jsou základní předpoklad mobility pracovních sil, dostupnosti služeb, ekonomických investic, inovací i kvality života.

- **V mnoha regionech nejsou limitem ani tak lidé nebo podnikatelské prostředí, ale právě dostupnost sítí** – od chybějících napojení na dálnice, přes slabé železniční spojení, nedostatečnou kapacitu energetické distribuční soustavy až po nedostupnost vysokokapacitního internetu nebo 5G.
- **Navíc se zde odehrávají zásadní strukturální změny:** transformace uhelných regionů, nástup decentralizovaných obnovitelných zdrojů, tlak na digitalizaci ekonomiky a zároveň rostoucí dopravní zatížení v zázemí velkých měst.

Analytická část SRR 28+ proto potřebuje identifikovat, které regiony jsou znevýhodněny nedostatečnou dopravní, energetickou a digitální infrastrukturou, jak se tyto rozdíly vyvíjejí v čase a kde se kumulují největší překážky pro rozvoj. To umožní cílit regionální politiky tak, aby posilovaly konektivitu, snižovaly územní nerovnosti a podporovaly modernizaci české ekonomiky.

1.3.5 Zdůvodnění téma: Veřejná správa

Kvalita, kapacity a efektivita veřejné správy patří mezi hlavní faktory, které rozhodují o tom, zda se politika regionálního rozvoje skutečně promítne do realizace konkrétních projektů a veřejných investic, nebo zůstává jen na papíře.

Rozdíly mezi regiony nejsou jen ekonomické či demografické, ale také institucionální. Některá území mají silné kapacity plánovat, připravovat projekty a řídit investice, zatímco jiná jsou dlouhodobě limitována nízkým personálním zázemím, slabou profesionalizací a omezenou schopností spolupracovat ve funkčních územích.

Téma navazuje na Koncepti klientsky orientované veřejné správy 2030 (MV), na nové vymezení center osídlení a na připravované změny v územním plánování.

SRR 28+ proto musí identifikovat, kde jsou největší institucionální limity a jak se promítají do dostupnosti služeb, kvality rozhodování a schopnosti území reagovat na výzvy jako je digitalizace, transformace ekonomiky nebo klimatická adaptace.

1.4 Proces přípravy analytické části SRR 28+

Analytické podklady slouží jako odborná, datově podložená znalostní základna pro tvorbu SRR 28+ a navazující odborné a politické diskuse pro rozhodování o prioritách veřejných investic.

Hlavní cíl:

- identifikovat hlavní trendy, prostorové rozdíly a rozvojové výzvy a příležitosti jednotlivých typů území.

Dílčí cíle:

- vysvětlit příčiny a souvislosti vývoje,
- identifikovat územní specifika,
- vytvořit podklad pro efektivní územní zacílení veřejných investic a opatření,
- a naznačit a formulovat implikace pro budoucí veřejné politiky.

Zásadním rozdílem oproti běžným tematickým analýzám je interpretace dat optikou územní struktury SRR 28+, která umožňuje identifikovat územně diferencované potřeby, rozvojový potenciál i priority veřejných investic.

1.5 Vazba mezi SRR 28+ a EU fondy v období 2028–2034

Příprava SRR 28+ běží souběžně s přípravou budoucího programového období EU 2028–2034. Jedním z klíčových dokumentů pro využití evropských prostředků a dalších rozvojových finančních nástrojů po roce 2028 bude **Národní a regionální partnerský**

plán (NRPP). Oba dokumenty mají v systému veřejných politik odlišnou, ale navazující roli:

- **SRR 28+** určuje strategickou logiku práce státu s územím – identifikuje rozdílné potřeby a potenciál různých typů území, stanovuje priority regionálního rozvoje a vytváří rámec pro efektivní zacílení veřejných investic podle potřeb a potenciálu jednotlivých typů území.
- **NRPP** tuto strategickou logiku převádí do konkrétního návrhu veřejných intervencí a investic, včetně dalších vhodných finančních nástrojů po roce. Vedle evropských dotací bude stále větší význam hrát také využití finančních nástrojů, revolvingových fondů, prostředků Evropské investiční banky (EIB), programu InvestEU, partnerství veřejného a soukromého sektoru (PPP) i dalších zdrojů financování.

Vazba mezi oběma dokumenty bude zajištěna zejména prostřednictvím:

- využití analytických závěrů SRR 28+ při definici tematických priorit NRPP a jejich územní dimenze,
- aplikace metodického testu územní dimenze SRR při návrhu jednotlivých typů podpory,
- průběžného vyhodnocování efektivity územního zacílení veřejných prostředků a jejich dopadů na rozvoj jednotlivých typů území,
- a průběžné koordinace mezi útvary MMR odpovědnými za regionální politiku a za koordinaci fondů EU.

Cílem je zajistit, aby NRPP nebyl izolovaným dokumentem pro implementaci fondů EU, ale **praktickým implementačním nástrojem naplňování strategických priorit regionálního rozvoje ČR**. Cílem je zajistit, aby evropské prostředky byly využívány v souladu s dlouhodobými prioritami regionálního rozvoje České republiky a přinášely co nejvyšší přidanou hodnotu pro rozvoj území.

Přestože bude SRR 28+ významným podkladem pro přípravu NRPP a budoucích fondů EU, její působnost je širší. Strategie vytváří rámec pro územní dimenzi napříč veřejnými politikami státu bez ohledu na zdroj financování. Jejím cílem je podporovat koordinaci veřejných investic, zvyšovat jejich efektivitu a přispívat k dlouhodobé konkurenceschopnosti a vyváženému rozvoji ČR.

V podmínkách omezených veřejných rozpočtů bude stále důležitější mobilizace soukromého kapitálu prostřednictvím partnerství veřejného a soukromého sektoru (PPP), návratných finančních nástrojů, revolvingových fondů, zvýhodněných úvěrů a státních záruk. Každá veřejná investice by měla být posuzována podle svého dlouhodobého ekonomického přínosu, schopnosti aktivovat soukromé investice a vytvářet měřitelnou hodnotu pro rozvoj regionů i konkurenceschopnost ČR.

2. Shrnutí trendů napříč jednotlivými tématy SRR 28+

2.1 Ekonomika

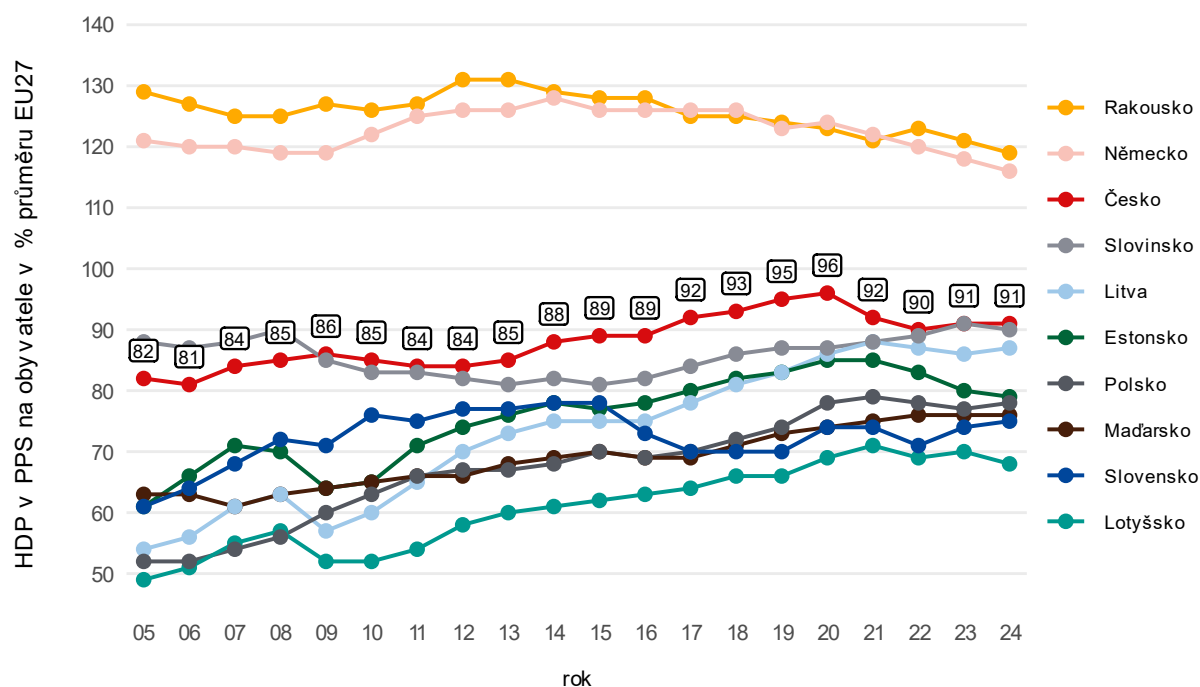
Shrnutí

- Česká ekonomika konverguje k EU, ale uvnitř Česka roste diferenciaci.
- Praha je dominantní, ale už není jediným motorem růstu.
- Inovace a růst produktivity zvyšují výkonnost celé ekonomiky, jsou hlavním předpokladem dlouhodobé konkurenceschopnosti ekonomiky, současně však prohlubují i regionální rozdíly.
- Mzdy zaostávají za výkonem ekonomiky.
- Struktura ekonomiky omezuje růst přidané hodnoty, produktivity i mezd a představuje jednu z hlavních bariér dlouhodobé konkurenceschopnosti Česka.
- Rozdíly mezi regiony jsou strukturální a dlouhodobé, ne dočasné.
- Regionální politika musí vedle podpory zaostávajících území vytvářet podmínky pro mobilizaci soukromých investic a rozvoj regionů s vysokým růstovým potenciálem.
- Dlouhodobá konkurenceschopnost ČR bude stále více záviset na kvalitě podnikatelského prostředí, snižování regulatorní zátěže, rychlejší povolování staveb, energetické bezpečnosti a podpoře exportní výkonnosti české ekonomiky.

Ekonomika: silná navenek, nerovnoměrná uvnitř

Česko v posledních dvou dekádách významně přiblížila svou ekonomickou výkonností k průměru EU. HDP na obyvatele v paritě kupní síly vzrostl z **přibližně 82 % průměru EU v roce 2005 na více než 90 % v posledních letech** (Graf 1). Konvergence byla nepřetržitá od roku 2005 do roku 2021 (s výjimkou období 2009–2012). V souvislosti s epidemií covid 19 utrpěla česká ekonomika značným poklesem růstu HDP na obyvatele ve srovnání s ostatními evropskými státy. V roce 2024 dosahoval výkon české ekonomiky měřeno tímto indikátorem hodnot roku 2016–2017. Česká ekonomika se z hospodářské krize způsobené pandemií covidu-19 zotavuje pomaleji než řada srovnatelných evropských ekonomik. Současně se ukazuje, že hospodářský růst není v území rozložen rovnoměrně a rozdíly mezi regiony mají stále výraznější strukturální charakter.

Graf 1 Vývoj hrubého domácího produktu v PPS na obyvatele v % průměru EU27 ve vybraných státech EU.

Zdroj: Eurostat (tabulka nama_10r_2gdp)

Budoucí hospodářský růst ČR bude stále více záviset na růstu produktivity práce, mobilizaci veřejných i soukromých investic a efektivnějším využití rozvojového potenciálu jednotlivých regionů. **Úkolem regionální politiky proto není pouze zmírňovat rozdíly mezi územími, ale vytvářet podmínky pro dlouhodobý ekonomický růst celé země.**

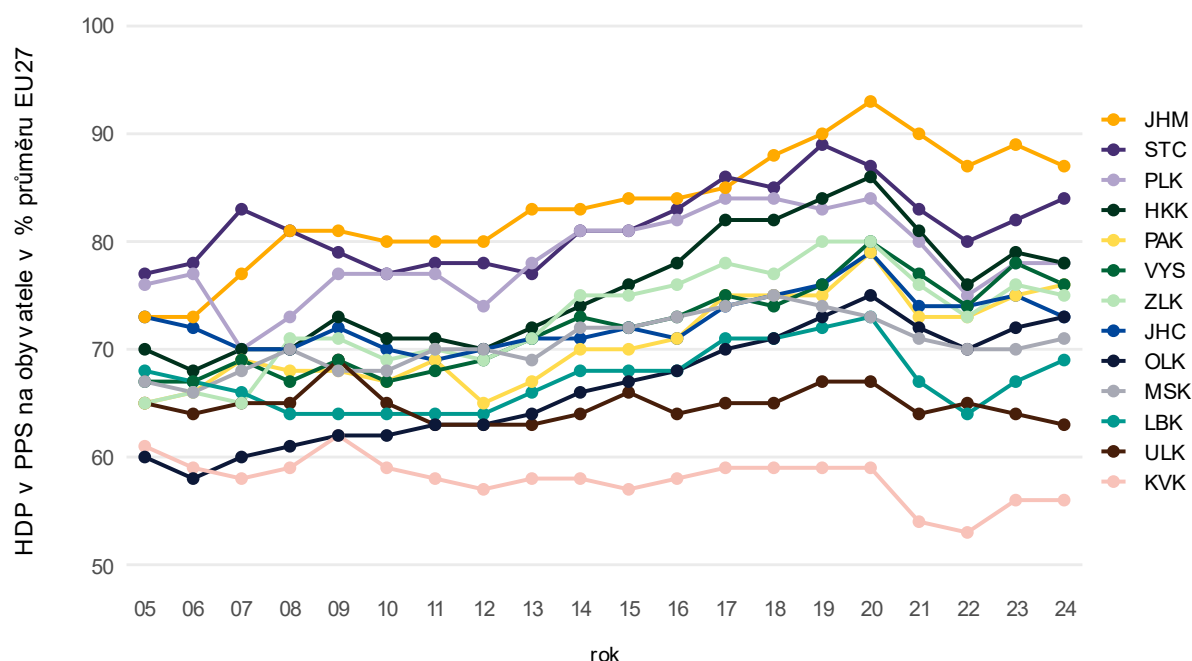
Dlouhodobá konkurenceschopnost české ekonomiky nebude záviset pouze na objemu investic, ale také na kvalitě podnikatelského prostředí. Klíčovým předpokladem dalšího růstu je snižování regulatorní zátěže, zrychlování povolovacích procesů, stabilní a předvídatelné legislativní prostředí a efektivně fungující veřejná správa. Současně poroste význam energetické bezpečnosti a dostupnosti cenově přijatelné energie jako nezbytné podmínky pro rozvoj průmyslu, služeb i nových investic. Otevřenost české ekonomiky zároveň vyžaduje systematickou podporu exportní výkonnosti podniků a jejich schopnosti prosazovat se na zahraničních trzích s výrobky a službami s vysokou přidanou hodnotou.

Růstové trajektorie neprobíhaly rovnoměrně napříč územím státu.

Zatímco část regionů dokázala využít globalizace, přílivu investic a koncentrace znalostních aktivit, jiné regiony vykazují dlouhodobou stagnaci nebo jen velmi omezenou konvergenci. **Regionální disparity v Česku jsou stále více formovány rozdíly mezi dynamicky rostoucími metropolitními oblastmi a územími s omezenou schopností zapojit se do strukturálních změn ekonomiky.** Rozdíly v ekonomické výkonnosti regionů proto představují nejen regionální, ale především **makroekonomickou výzvu**, která ovlivňuje dlouhodobou konkurenceschopnost celé ČR.

Tempo růstu HDP na obyvatele se na úrovni krajů výrazně lišilo. Žádný z českých krajů kromě Prahy nedosahuje národního ani evropského průměru HDP na obyvatele (Graf 2). Rychleji, než celorepublikový průměr rostla výkonnost ekonomiky ve čtyřech krajích (PAK, JHM, OLK a ZLK), zatímco v ULK a KVK byl index změny záporný (97 %, resp. 92 %). Ve srovnání s evropským průměrem tyto dva kraje stagnovaly, kdežto ve všech ostatních krajích byl zaznamenán růst (nicméně velmi mírný v případě LBK). Regionální politika proto nemůže být zaměřena pouze na zmírňování rozdílů mezi regiony. Stejnou pozornost musí věnovat **odstraňování bariér ekonomického růstu a vytváření podmínek pro vyšší produktivitu, investice a vznik kvalitních pracovních míst napříč Českem.**

Graf 2 Vývoj hrubého domácího produktu v PPS na obyvatele v % průměru EU27 v krajích.

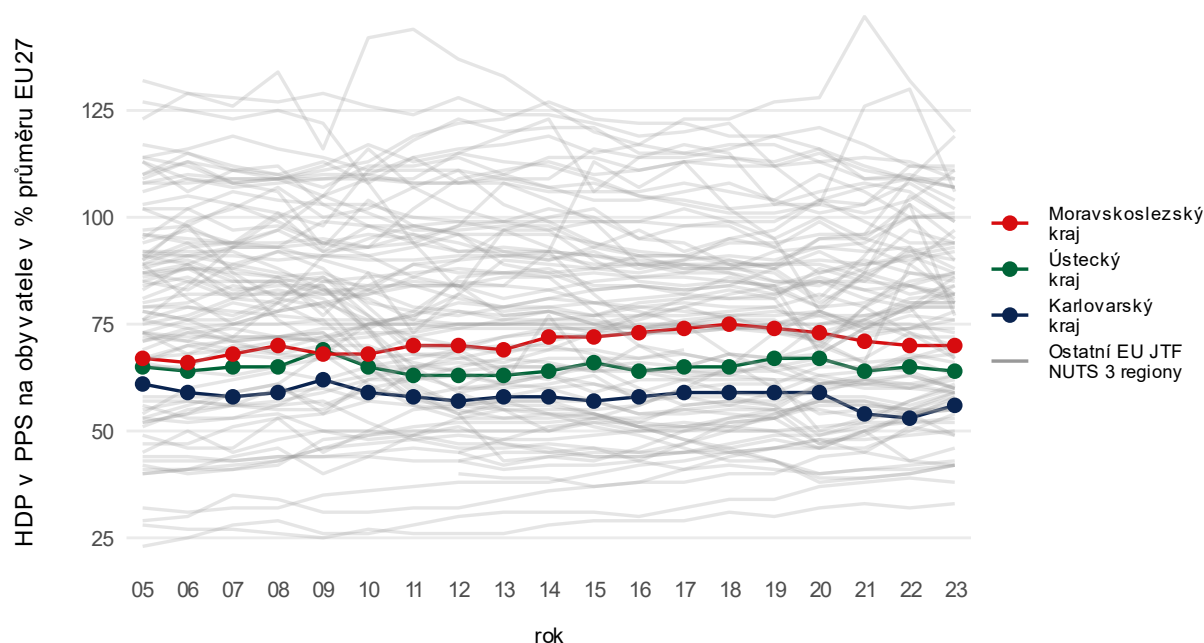

Poznámka: Hodnoty za Hlavní město Praha nejsou v grafu uvedeny, protože dosahují extrémních hodnot v rozsahu 178–211.
Zdroj: Eurostat (tabulka nama_10r_3gdp)

Zároveň dochází ke stagnaci strukturálně postižených regionů i ve srovnání s jinými evropskými regiony, které sdílí obdobné výzvy související s útlumem těžby, transformace post těžební krajiny nebo se spravedlivou tranzicí (regiony zařazené do Plánů spravedlivé transformace – *Just Transition Plans*). Napříč EU se tyto regiony obecně charakterizují slabším ekonomickým výkonem (vyjádřeno v % průměru EU), z celkových 98 regionů dosahovalo v roce 2023 nadprůměrných hodnot pouze 16 regionů (Graf 3). České regiony se nicméně vyznačují nižším tempem růstu než regiony v ostatních státech, které, až na několik výjimek všichni relativně rostly. V Česku došlo k mírnému růstu pouze v jednom z nich (MSK), zatímco ULK a KVK stagnovaly.

Zkušenosti evropských regionů (zejm. v Německu) ukazují, že samotná podpora z veřejných zdrojů není pro úspěšnou transformaci dostačující². Klíčovou úlohu hrají i výchozí (exogenní) podmínky v regionech, přičemž přítomnost rozvinutého inovačního ekosystému a orientace podniků na produkty s vysokou přidanou hodnotou jsou rozhodující pro úspěšné plnění cílů v oblasti dekarbonizace a spravedlivé tranzice. **Klíčové je proto schopnost mobilizovat soukromé investice, připravit kvalitní rozvojové projekty a vytvářet podmínky pro vznik nových ekonomických aktivit s vyšší přidanou hodnotou.**

Graf 3 Vývoj hrubého domácího produktu v PPS na obyvatele v % průměru EU27 v JTF NUTS 3 regionech.

Poznámka: Hodnoty za dva regiony v provincii Groningen(NL) nejsou v grafu uvedeny, protože mezi lety 2005 a 2015 dosahovaly hodnot 200 % a více.
Zdroj: Eurostat (tabulka nama_10r_3gdp)

Konvergence ano – ale ne pro všechny

Na úrovni států dochází ke sbližování ekonomik. Na úrovni regionů (NUTS 3) je ale vývoj jiný. Některé regiony se rychle přibližují evropské úrovni, jiné stagnují nebo se propadají. Příklady:

- **Praha, Jihomoravský kraj, část Středočeského kraje, Olomoucký a Zlínský kraj**
→ silný růst, přičemž kromě Prahy byla výchozí hodnota v ostatních krajích relativně nízká, růst tam byl tedy silnější,
- **Ústecký, Karlovarský a části Libereckého kraje** → (dlouhodobá) stagnace či divergence, Moravskoslezský kraj se vyznačuje pozitivním, avšak stále křehkým, vývojem z hlediska ekonomického výkonu.

² [Towards a Comparative Political Economy of the Just Transition in the Carbon Intensive Regions of Europe | Coal Transitions](#)

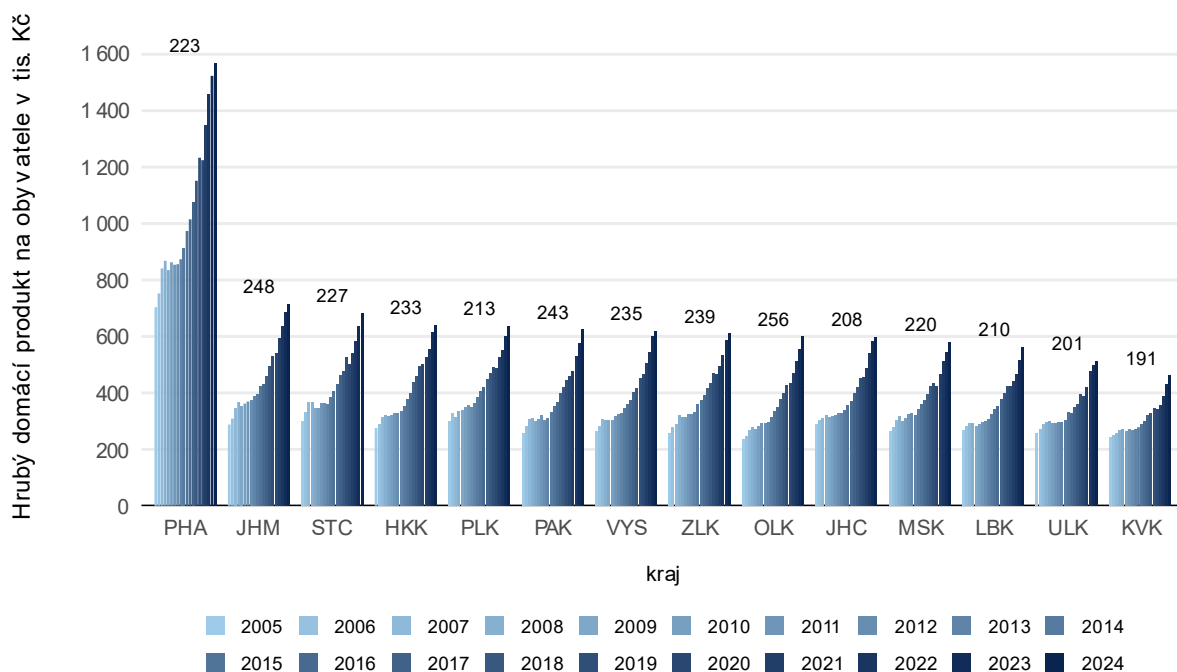
Výsledkem je, že **rozdíly mezi regiony se spíše zvětšují, než zmenšují**. To potvrzuje, že regionální rozdíly nelze vysvětlit pouze geografickou polohou nebo historickým vývojem. Stále významnější roli hraje schopnost regionů přitahovat investice, rozvíjet lidský kapitál, podporovat inovace a efektivně využívat veřejné i soukromé zdroje.

Praha jako extrém – ale ne jediný motor

Praha představuje hlavní ekonomické centrum ČR a dlouhodobě dosahuje výrazně vyšší ekonomické výkonnosti než ostatní kraje. Praha dosahuje až **2 až 3× vyšší HDP na obyvatele než ostatní kraje** (Graf 4). V Praze v roce 2024 dosahuje hodnota HDP/obyvatele hodnotu necelých 1,6 mil. Kč, zatímco medián všech krajů lehce přesahuje 600 tis. Kč. Tuto hodnotu je však potřeba interpretovat opatrně, neboť zahrnuje i přidanou hodnotu generovanou firmami s administrativním sídlem v Praze, které ale působí celorepublikově (např. energetické firmy, finanční instituce, retailové řetězce apod.). Praha současně plní funkci národního centra řízení ekonomiky, financí, výzkumu, vysokoškolského vzdělávání a veřejné správy, což dále zvyšuje koncentraci ekonomických aktivit.

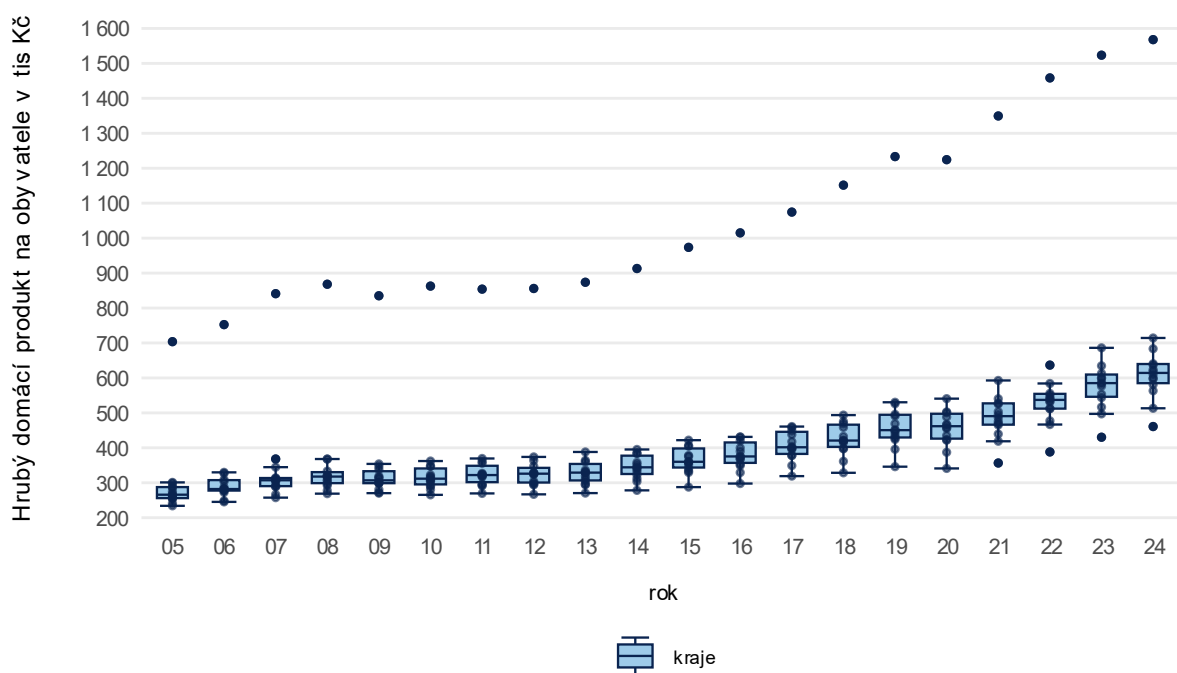
Silný růst zaznamenaly i Jihomoravský, Pardubický a Olomoucký kraj. Ve výsledku se tak rozdíly mezi ekonomickým výkonem krajů v posledních 20 letech prohloubil (graf 5, kde se zvětšuje jak interkvartilní rozpětí, tak rozdíl mezi Prahou a mediánem ostatních krajů). Důležité ale je, že celkový ekonomický růst už dnes netáhne jen Praha, výrazně rostou i část **Středočeského kraje** (který tvoří ovšem metropolitní zázemí Prahy) **a Jihomoravský kraj** (Brněnská metropolitní oblast). Ekonomika se tedy částečně **decentralizuje**, ale zároveň **zůstává silně koncentrovaná především v metropolitních oblastech**. Z pohledu hospodářské politiky je žádoucí podporovat vznik dalších regionálních pólů růstu, které posílí konkurenceschopnost celého Česka, zvýší jeho ekonomickou odolnost a sníží nadměrnou koncentraci ekonomických aktivit do jediného centra.

Graf 4 Vývoj hrubého domácího produktu na obyvatele v krajích.

Poznámka: Popisky dat odpovídají indexu změny mezi lety 2005 a 2024 (2005 = 100).
Zdroj: ČSÚ (Regionální účty)

Graf 5 Variabilita vývoje hrubého domácího produktu na obyvatele v krajích.

Zdroj: ČSÚ (Regionální účty)

Vedle metropolitních oblastí **představují významný rozvojový potenciál také krajská a regionální centra**, která zajišťují pracovní příležitosti, veřejné služby a obslužné funkce pro své širší zázemí. Posilování jejich ekonomické výkonnosti přispívá nejen ke

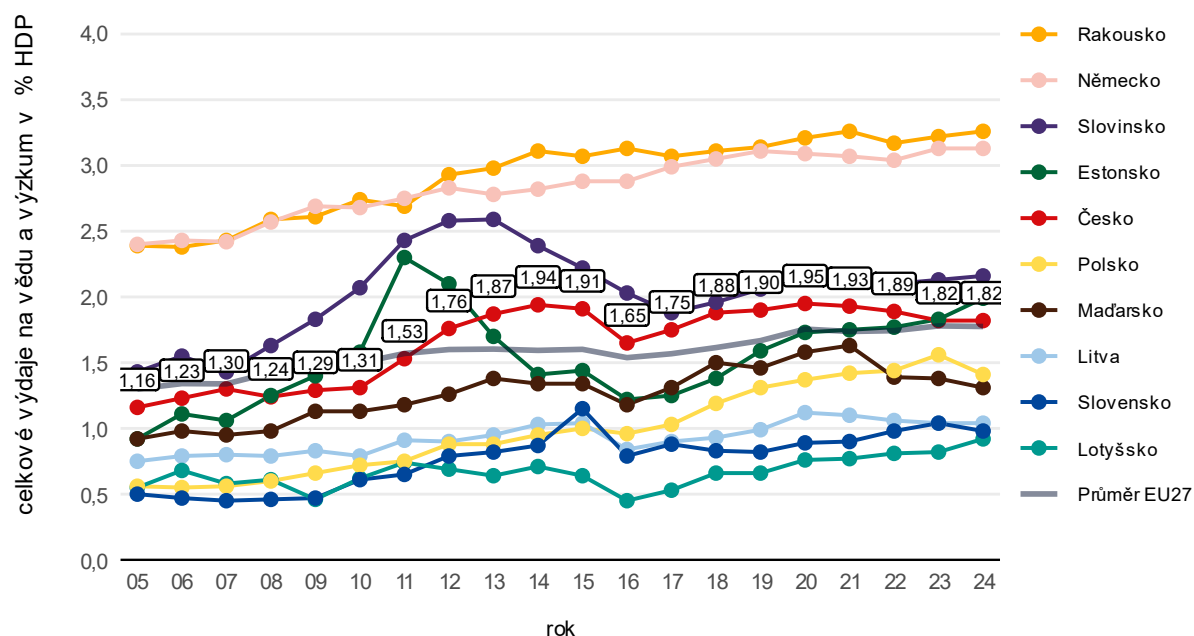
konkurenceschopnosti regionů, ale také ke snižování nadměrné koncentrace ekonomických aktivit a obyvatel do několika největších měst.

Naopak **Karlovarský kraj, části Libereckého kraje a některé strukturálně postižené regiony** vykazují známky **dlouhodobé stagnace**. Regionální divergence se tak stává vícepolárním procesem, který odráží schopnost jednotlivých území vytvářet a přitahovat ekonomické aktivity s vyšší přidanou hodnotou a produktivitou, mobilizovat veřejné i soukromé investice a efektivně využívat svůj rozvojový potenciál.

Inovace: hlavní zdroj produktivity, konkurenceschopnosti i regionálních rozdílů

Inovační výkonnost je jedním z hlavních zdrojů diferenciací a divergence mezi regiony. Současně představuje jeden z hlavních předpokladů dlouhodobého růstu produktivity práce, mezd a konkurenceschopnosti české ekonomiky. **Celonárodně dosahují výdaje** na výzkum a vývoj (dále VaV) cca **1,8 % HDP** (lehce nad průměrem EU, viz graf 6). V období 2005-2020 kontinuálně rostl podíl výdajů na VaV na HDP (2005: 1,16 %; 2020: 1,95 %), ale v posledních 5 letech došlo k relativní stagnaci, a dokonce i k poklesu (2024: 1,82 %). Vedle celkového objemu investic do výzkumu a vývoje bude stále důležitější jejich efektivita, schopnost přenášet výsledky výzkumu do praxe a jejich dopad na ekonomickou výkonnost a vznik inovativních podniků.

Graf 6 Vývoj celkových výdajů na vědu a výzkum v % HDP ve vybraných státech EU.

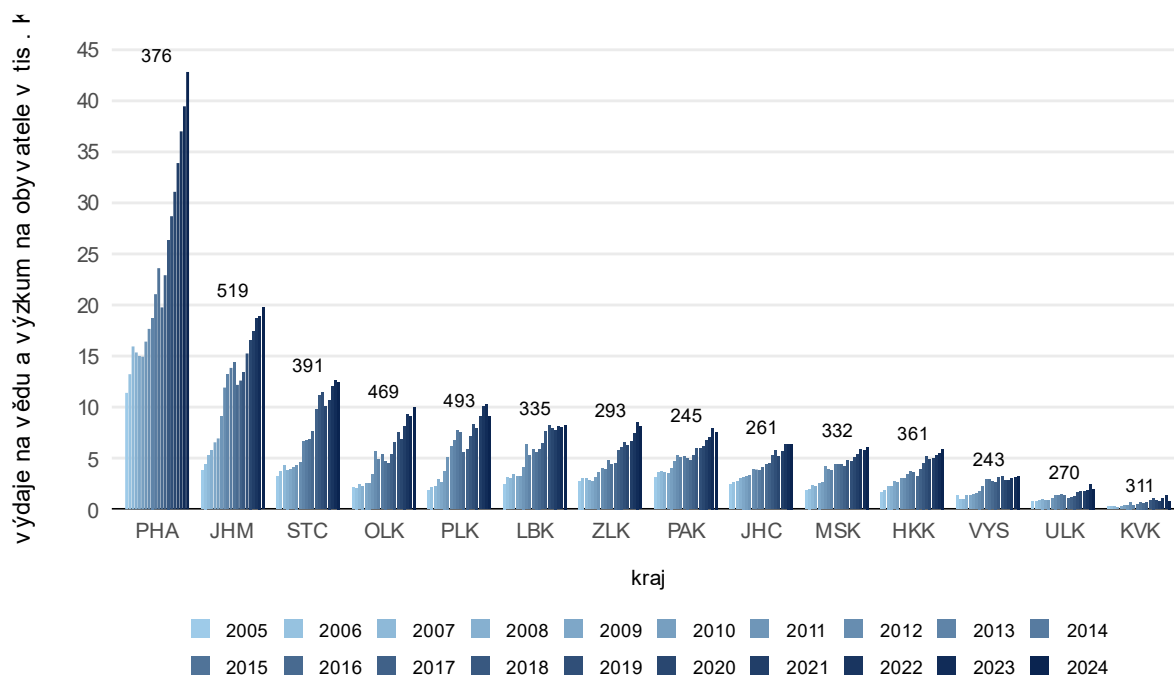

Zdroj: Eurostat (tabulka rd_e_gerdreg)

Praha a Brno (vč. jejich zázemí) zůstávají hlavními inovačními centry Česka. Ostatní regiony a strukturálně slabé regiony mají velmi nízkou inovační kapacitu. Přes 2/3 kapacit

VaV jsou soustředěny do dvou oblastí (Praha + STC a JHM), inovace se šíří mimo tato území jen omezeně (viz graf 7). **Výsledkem je, že inovace jsou motorem růstu, ale i zdrojem regionálních nerovností.** Patrné jsou i body zlomu související se změnami podmínek a územní způsobilosti výdajů na VaV především z evropských fondů. Došlo k významnému nárůstu výdajů na VaV na obyvatele ve vybraných krajích (především JHM a STC) v letech 2014–2015 a okolo roku 2021 díky vyloučení příjemců v Praze z možností účastnit se programů na rozvoj výzkumné infrastruktury. V případě pražské metropole došlo k přesunu do území za hranicí HL. m. Prahy (např. Dolní Břežany), což přispělo k funkční integraci HL. m. Prahy s jeho zázemím. **Koncentrace inovačních kapacit do metropolitních oblastí je přirozeným důsledkem aglomeračních efektů. Současně je však žádoucí posilovat schopnost dalších regionů zapojovat se do inovačních hodnotových řetězců podle jejich ekonomického potenciálu a specializace.**

Graf 7 Vývoj výdajů na vědu a výzkum na obyvatele v krajích.

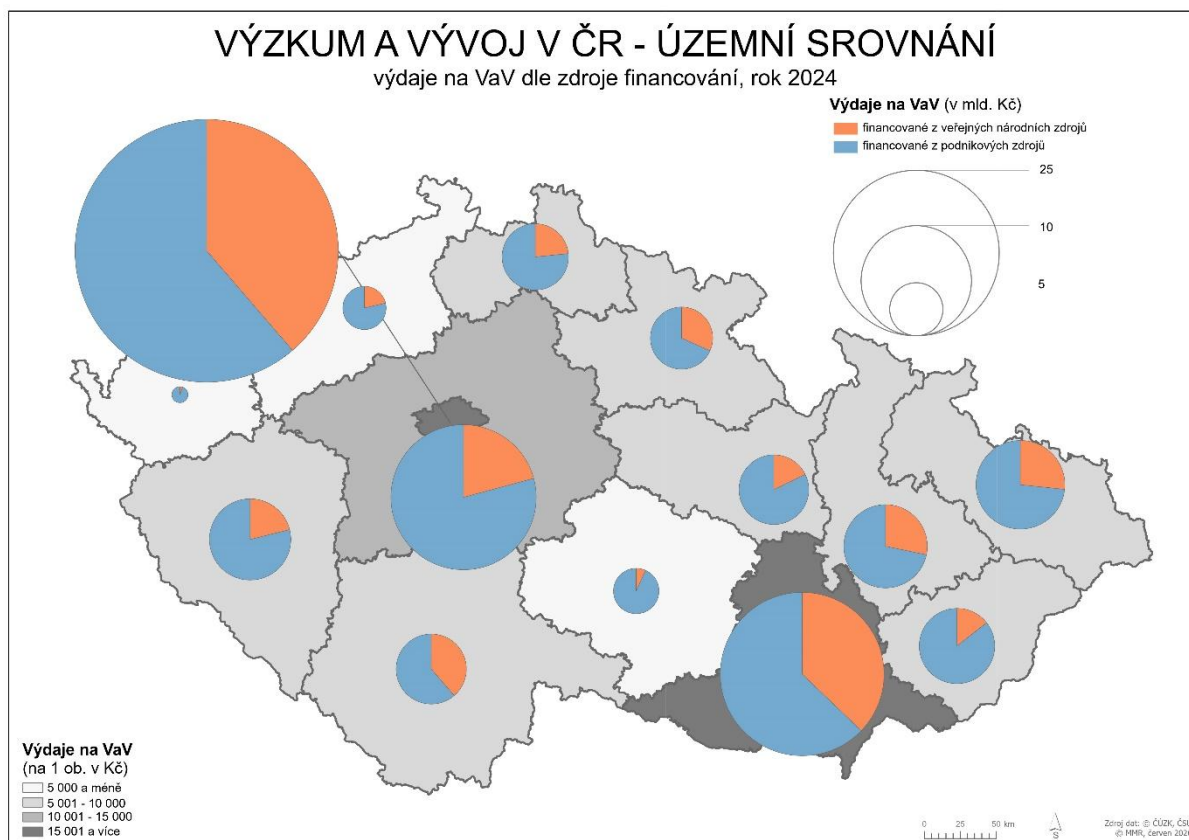
Poznámka: Popisky dat odpovídají indexu změny mezi lety 2005 a 2024 (2005 = 100).
Zdroj: ČSÚ (Veřejná databáze)

Územní rozložení výdajů na VaV na krajské úrovni potvrzuje dlouhodobý trend koncentrace do metropolitních území Prahy a Brna (Mapa 1). V těchto územích (a do menší míry i v JČK) je patrná koncentrace výdajů z veřejných zdrojů, kde dosahují 40 % celkových výdajů na VaV, neboť se zde vyskytuje i většina příjemců této podpory (veřejné vysoké školy a výzkumné instituce). Naopak je územní rozložení výdajů na VaV financované z podnikových (tj. soukromých) zdrojů více rovnoměrně zastoupeno napříč kraji a celkově se jedná i o dominantní zdroj financování VaV v Česku. V absolutních i relativních hodnotách dochází ovšem k významným nerovnováhám, neboť na území KVK a ULK jsou celkové absolutní i relativní výdaje na obyvatele výrazně nižší než v ostatních krajích. Výdaje na VaV představují v současném ekonomickém uspořádání jeden z klíčových zdrojů prosperity a potenciálu pro celonárodní i regionální konvergenci. Koncentrace do

již ekonomicky silných regionů, a naopak nízká intenzita v ekonomicky slabších regionech (zejm. KVK a ULK) dlouhodobě prohlubuje meziregionální rozdíly. Z dlouhodobého hlediska bude rozhodující zejména schopnost veřejných prostředků aktivovat soukromé investice do výzkumu, vývoje a inovací. Veřejná podpora by měla především vytvářet podmínky pro vyšší zapojení podnikatelského sektoru a zvyšování návratnosti investic do inovací.

Vedle objemu investic do výzkumu a vývoje bude stále důležitější jejich efektivita a ekonomické přínosy. Klíčová bude schopnost převádět výsledky výzkumu do praxe, podporovat vznik inovativních podniků, zvyšovat produktivitu práce a vytvářet produkty a služby s vysokou přidanou hodnotou. Reakce na tento stav by neměla spočívat pouze ve zvyšování objemu veřejné podpory. **Rozhodující je budování funkčních regionálních inovačních ekosystémů, rozvoj spolupráce mezi podniky, vysokými školami a výzkumnými organizacemi a schopnost přenášet výsledky výzkumu do ekonomické praxe.** Efektivita veřejných investic do výzkumu a vývoje je proto podmíněna kvalitou místního institucionálního prostředí, dostupností kvalifikovaných pracovníků a zapojením soukromého kapitálu.

Mapa 1: Výdaje na VaV dle krajů a zdroje financování (absolutně a na obyvatele).

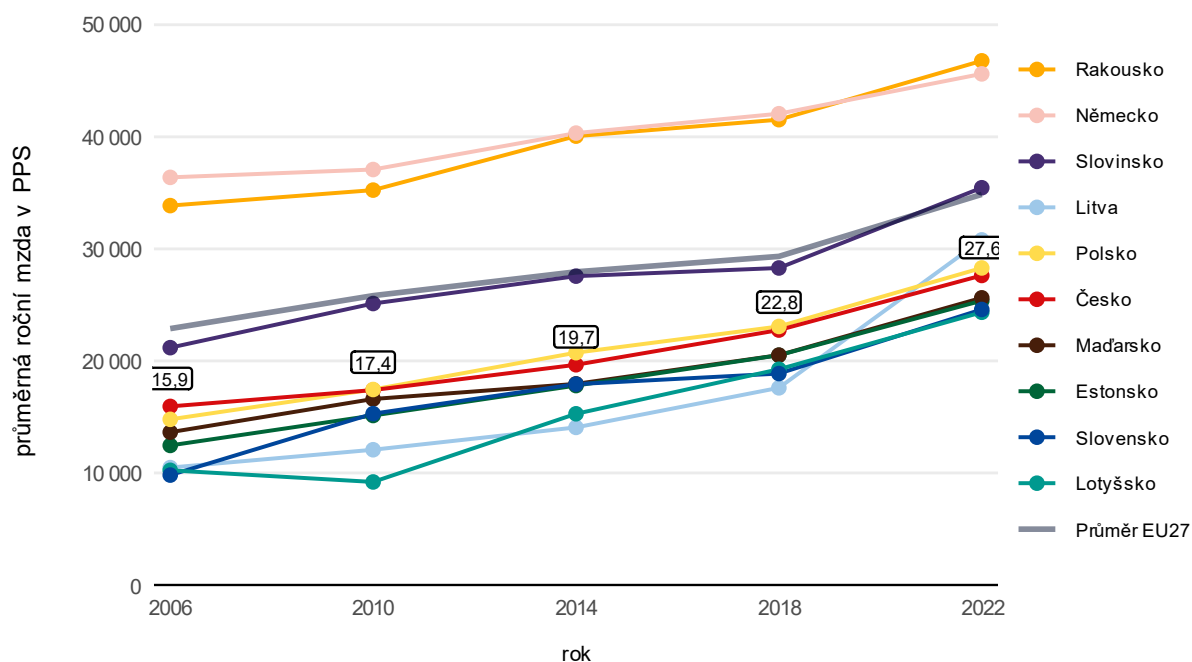

Mzdy: ekonomický růst se jen částečně promítá do růstu mezd

Přestože výkon české ekonomiky konverguje k EU, mzdy zaostávají. Průměrná roční mzda v PPS v Česku dosahuje cca **79 % průměru EU** a tempo dohánění zpomaluje (Graf 8).

Dochází k určitému paradoxu, kdy **produktivita a HDP rostou rychleji než mzdy**. Dlouhodobě udržitelný růst mezd je podmíněn především růstem produktivity práce, vyšší přidanou hodnotou ekonomiky, investicemi a nízkou kvalifikovaností pracovní síly v evropském srovnání. Samotný ekonomický růst bez strukturálních změn ekonomiky nemusí vést k odpovídajícímu růstu mezd.

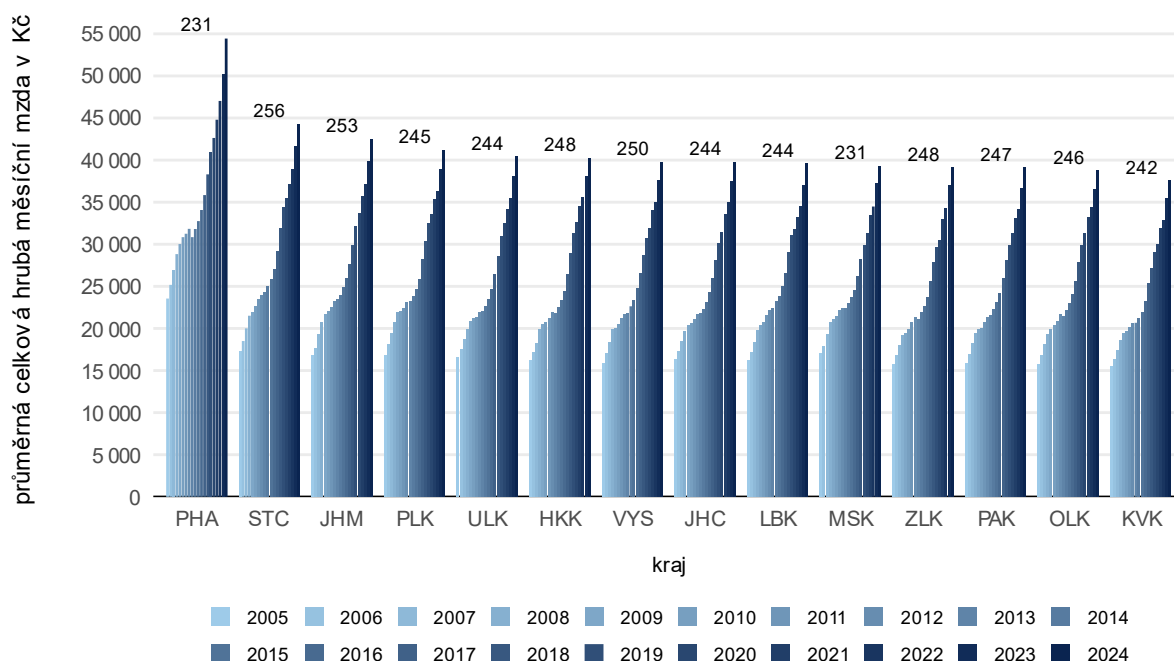
Graf 8 Vývoj průměrné roční mzdy v PPS ve vybraných státech EU.

Poznámka: Popisky dat odpovídají hodnotě pro Česko v tis . Kč.
Zdroj: Eurostat (tabulka eam_ses_annual)

Z pohledu **regionálních rozdílů jsou v Praze o cca 15–20 % vyšší průměrné mzdy** než pro zbytek Česka, tempo růstu mezd je vyšší mimo Prahu, dochází tak k mírnému snižování rozdílů (Graf 10). **Rozdíly se nezvětšují dramaticky, ale stále přetrvávají.**

Graf 9 6 Vývoj průměrné hrubé měsíční mzdy v krajích.

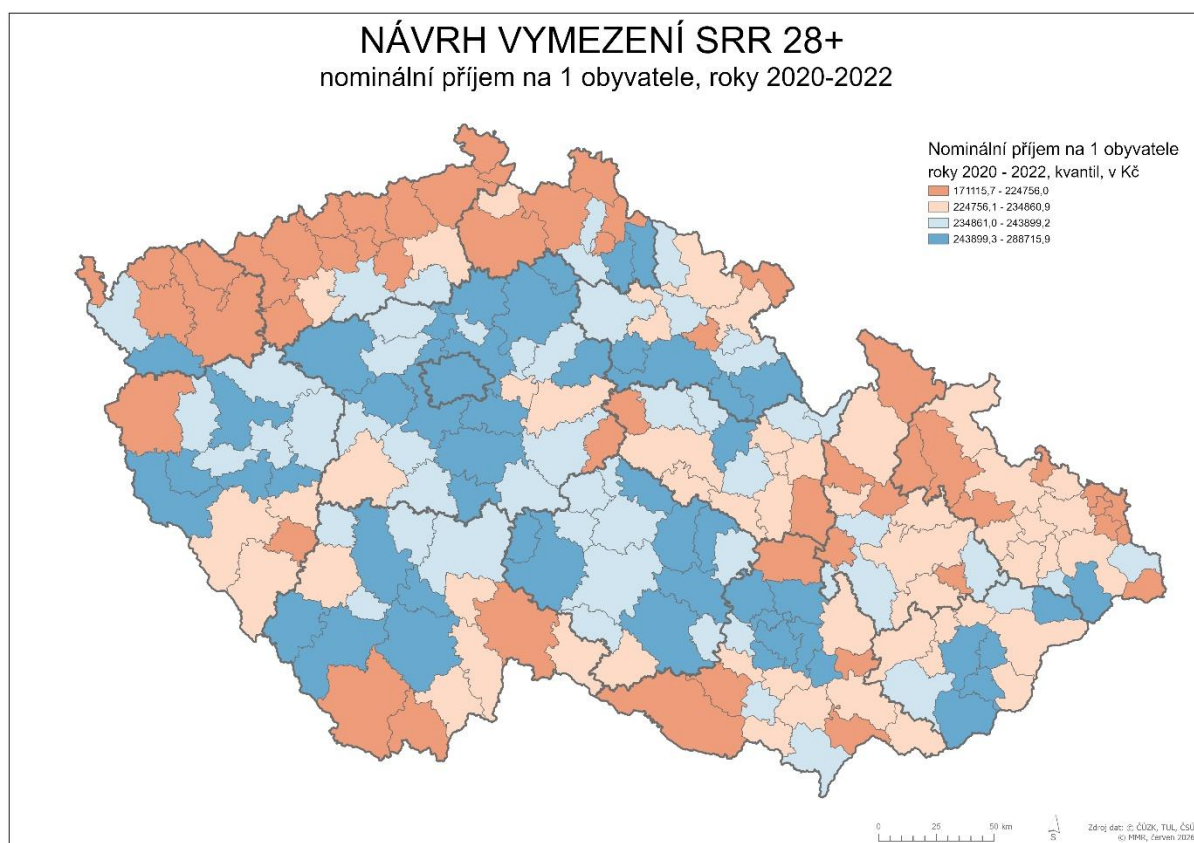
Poznámka: Popisky dat odpovídají indexu změny mezi lety 2005 a 2024 (2005 = 100).
Zdroj: ČSÚ (Časové řady základních ukazatelů statistiky práce)

V reálném vyjádření (tj. s ohledem na regionální cenové hladiny) ale nejsou příjmy nadprůměrné pouze v Praze. Dle dat Technické univerzity Liberec³ z roku 2017–2019 dosahoval index regionální cenové hladiny v Praze cca 1,20násobek průměru Česka. Po odečtení cenové hladiny dosahoval index reálného peněžního příjmu hodnotu v Praze hodnotu 1,05násobek republikového průměru, přičemž obdobné hodnoty byly zaznamenány i v jiných částech republiky (ve Středočeském kraji, na Vysočině, v Plzeňském kraji a ve východní části Královéhradeckého a Pardubického kraje).

Mapa 2 a grafy 10 a 11 níže znázorňují rozložení průměrných nominálních čistých peněžitých příjmů na úrovni SO ORP pro poslední období aktuálně dostupných dat z téhož výzkumu (2020–2022). Jedná se o nominální příjmy, a tedy nevyjadřují reálnou kupní sílu obyvatel, ale jejich územní rozložení podle různých typů vymezených regionů dle SRR 21+ vyjadřuje ekonomickou výkonnost v různých typech území na mikroregionální úrovni, což částečně nahrazuje absenci dostupných a aktuálních dat o hrubé přidané hodnotě na mikroregionální úrovni.

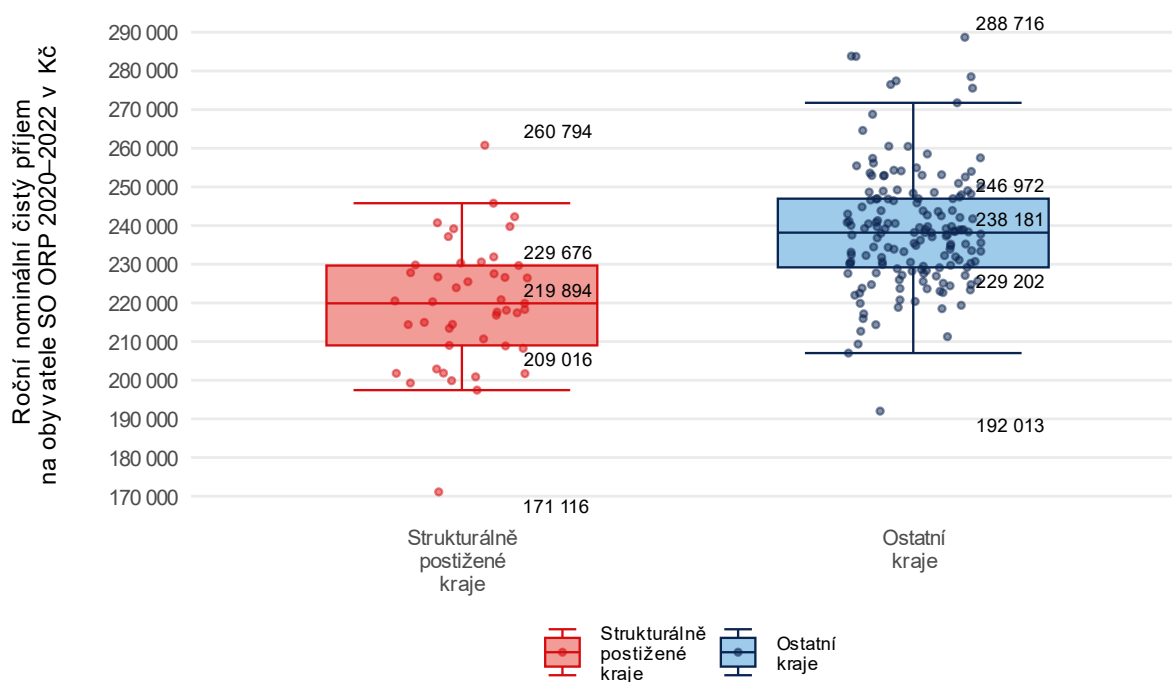
³ Kocourek a kol. (2021), Peněžní příjmy a životní náklady obyvatel, TUL – financováno TA ČR (ÉTA TL01000303), dostupné z: [Peněžní příjmy a životní náklady obyvatel: detailní pohled na území Česka](#).

Mapa 2 Územní rozložení průměrných nominálních příjmů na úrovni SO ORP (2020–2022).

Při srovnání krajů vymezených dle aktuálně platné SRR 21+ jako strukturálně postižené kraje (KVK, ULK, MSK) je patrný až 10% rozdíl v mediánových hodnotách dle SO ORP (SPK: 220 tis. Kč ročně na obyvatele; ostatní 238 tis. Kč ročně na obyvatele). Nízké příjmy v těchto územích nejsou pouze důsledkem nižší zaměstnanosti, ale odrážejí také nižší produktivitu práce, menší zastoupení odvětví s vysokou přidanou hodnotou a omezenou schopnost přitahovat nové investice (Graf 10).

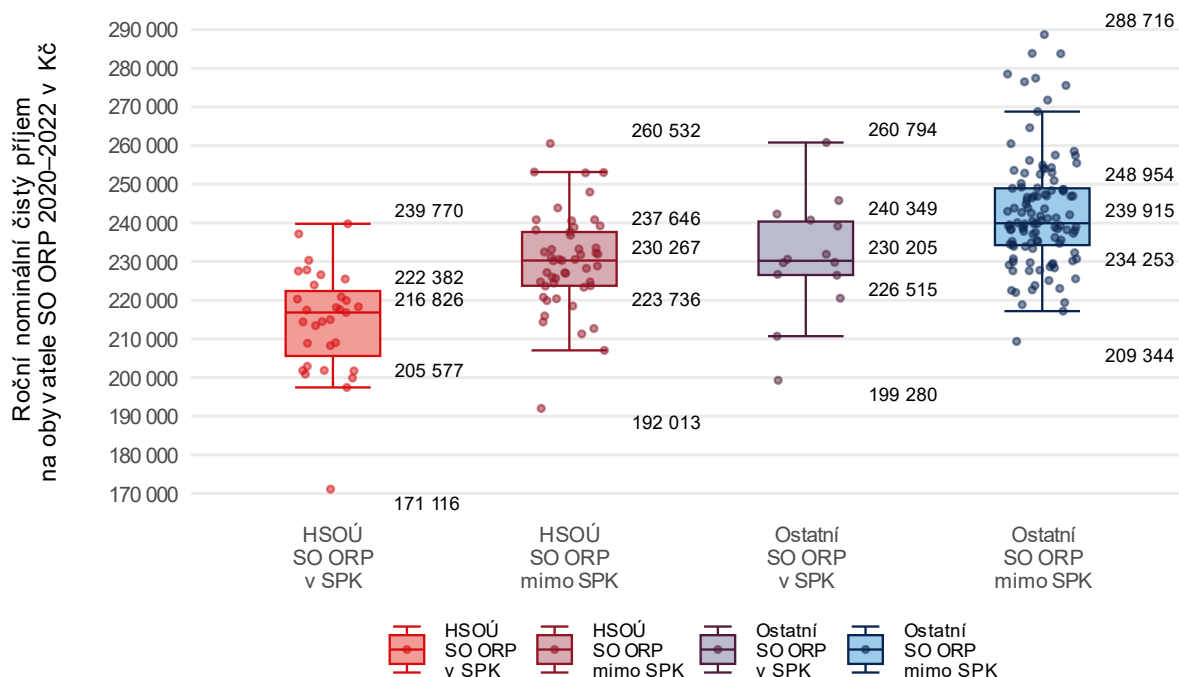
Graf 10 Variabilita ročního čistého nominálního příjmu na obyvatele SO ORP dle strukturálně postiženého kraje.

Zdroj: Peněžní příjmy a životní náklady obyvatel (TUL)

V HSOÚ na území strukturálně postižených krajů (Graf 11) jsou peněžní příjmy výrazně nižší než v ostatních regionech. V jednom regionu dosahují dokonce 70% podíl mediánové hodnoty ostatních – nevymezených – regionů (171 tis. Kč vs. 238 tis. Kč na obyvatele). Takto výrazné disbalance v peněžních příjmech mezi územími vysvětlují fenomén interní migrace do ekonomicky výkonnějších regionů i s přihlédnutím k rozdílným cenovým hladinám. Rozdíl mezi příjmy v SO ORP Bílina (nejnižší hodnota) a ostatními regiony je i v absolutních hodnotách markantní: rozdíl přes 100 tis. Kč na obyvatele na rok s Prahou, cca 70 tis. Kč na obyvatele s mediánem ostatních SO ORP (240 tis. Kč). To současně zvyšuje tlak na růst cen bydlení a vytížení dopravní infrastruktury v ekonomicky silnějších regionech a vytváří „začarovaný kruh“ regionálních rozdílů.

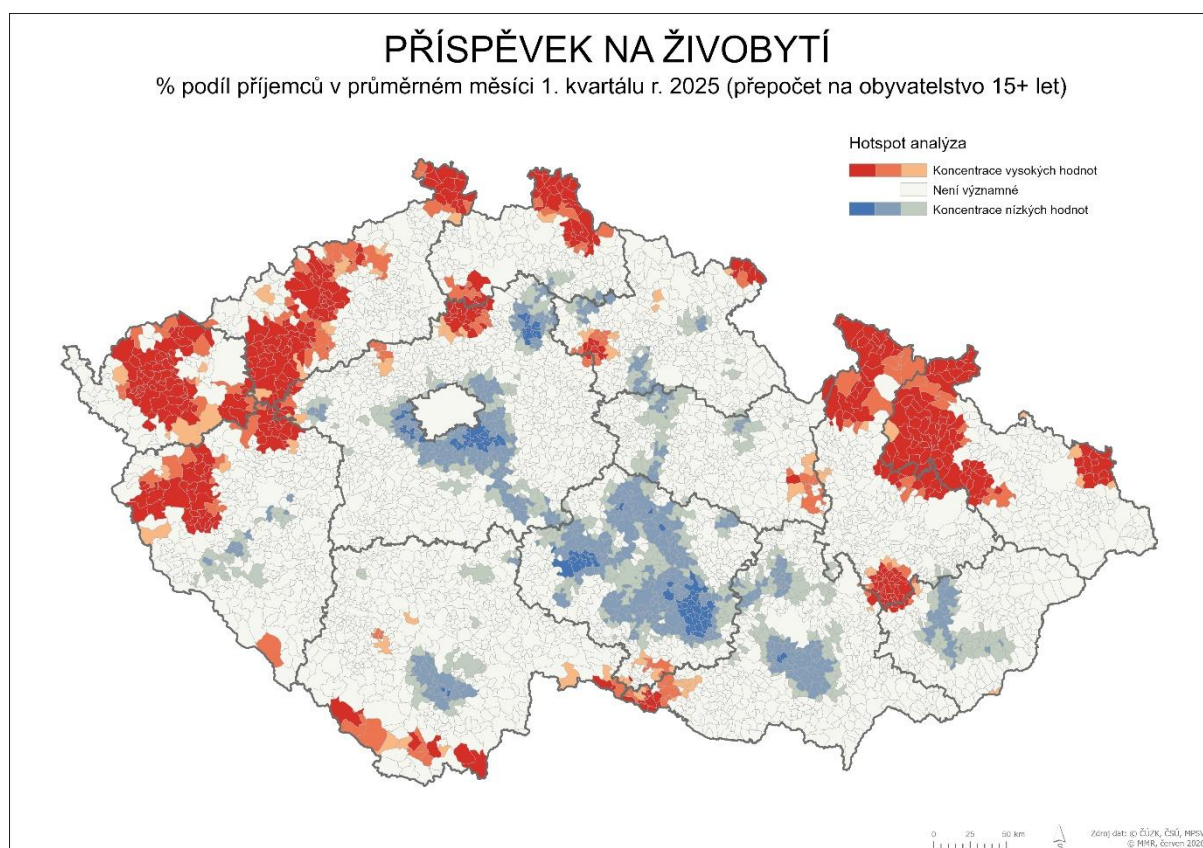
Graf 117 Variabilita ročního čistého nominálního příjmu na obyvatele SO ORP dle kombinace HSOÚ a strukturálně postiženého kraje.

Zdroj: Peněžní příjmy a životní náklady obyvatel (TUL)

Mapa 3 níže znázorňuje regionální koncentraci příjemců příspěvku na živobytí prostřednictvím hotspot analýzy. Tento příspěvek představuje doplatek do částky pokrývající minimum nezbytné pro základní životní potřeby. Od roku 2025 je součástí Dávky státní sociální pomoci (tzv. superdávka), přičemž účel i způsob výpočtu zůstávají v zásadě zachováni. Data za 1. čtvrtletí roku 2025 ukazují, že vysoké podíly domácností čerpající příspěvek na živobytí se koncentrují především ve všech třech strukturálně postižených krajích; lokálně pak také v Plzeňském kraji (Tachovsko), Libereckém kraji (Frýdlantsko) a Olomouckém kraji (oblast Jeseníku a trojmezí OLK, JHM a ZLK). Naopak nízké hodnoty jsou patrné zejména v zázemí krajských měst, ve Středočeském kraji podél dálnice D1 (zejména Benešovsko), na Mladoboleslavsku, na Zlínsku a rovněž napříč Krajem Vysočina.

Mapa 3: Příspěvek na živobytí – Hot Spot analýza.

Na mikroregionální úrovni lze rozlišit dvě hlavní územní dynamiky koncentrace socioekonomické deprivace. **První tvoří převážně urbanizovaná území, zejména ve strukturálně postižených krajích**, kde se aglomerační efekty nepromítají do růstu životní úrovně. Tato území se často vyznačují vysokým podílem sociálně vyloučených lokalit, úbytkem obyvatel a smršťováním měst. **Druhou skupinu představují venkovská periferní území**, a to jednak oblasti na pomezí několika krajů (například oblast Kojetína a přilehlých obcí na pomezí Jihomoravského, Zlínského a Olomouckého kraje), jednak příhraniční oblasti, zejména výběžky (např. Šluknovský a Frýdlantský výběžek, Jeseníky). Z toho vyplývá, že v některých případech je vhodné cílit intervence na nižší než krajskou úroveň, protože rozdíly uvnitř krajů jsou výrazné. V jiných částech republiky, zejména ve strukturálně postižených krajích, je naopak relevantní zacílení napříč celým krajem. Úspěšná regionální politika proto musí kombinovat cílené sociální intervence s opatřeními podporujícími ekonomický růst, vznik kvalitních pracovních míst, investice a rozvoj lidského kapitálu. Pouhé přerozdělování příjmů bez posílení ekonomické výkonnosti regionů nemůže dlouhodobě odstranit příčiny regionálních rozdílů.

Struktura ekonomiky: celorepublikově silná průmyslová základna a územně nerovnoměrně rostoucí význam služeb s vysokou přidanou hodnotou

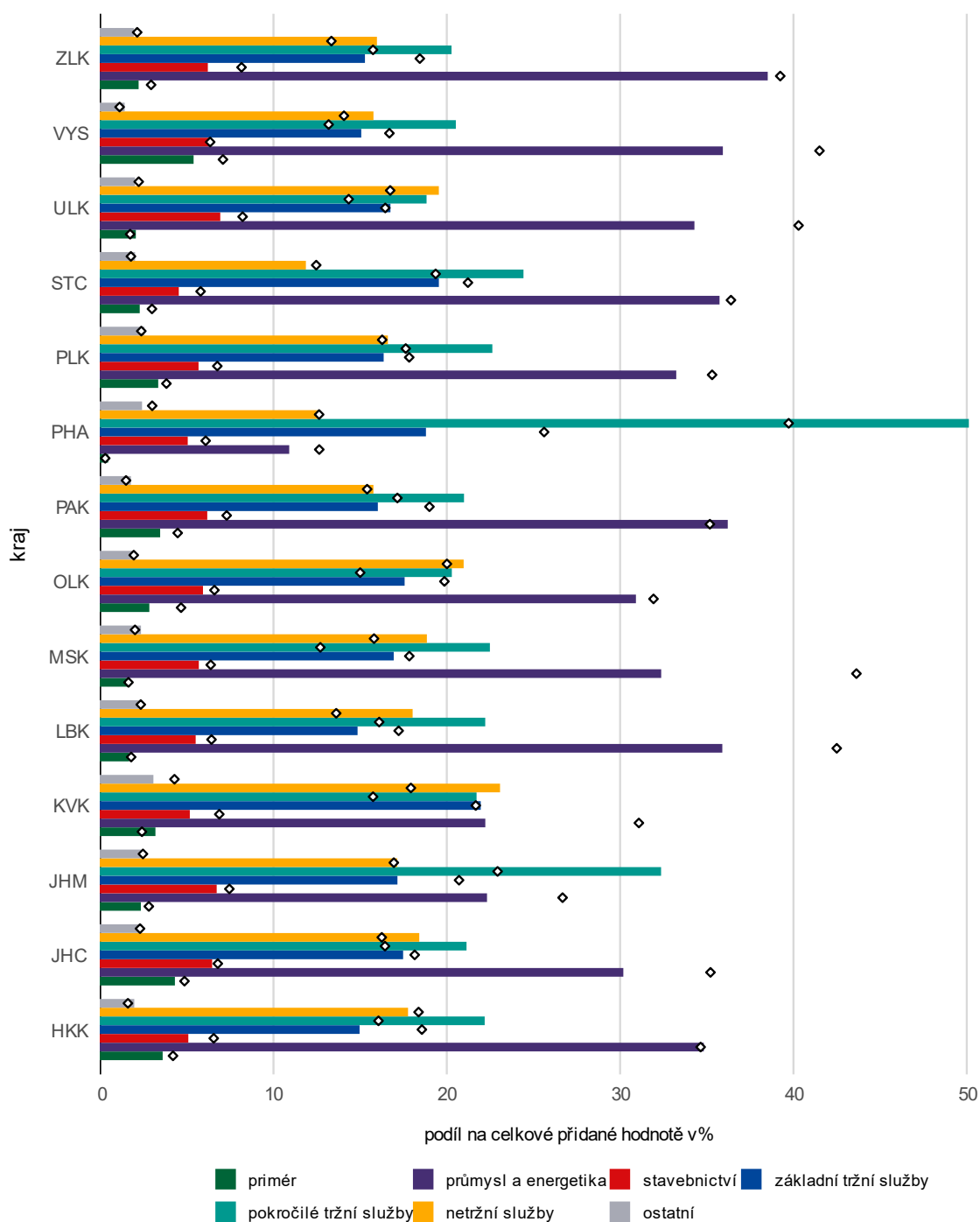
Česká ekonomika je stále průmyslově orientovaná, silně exportní a napojená na evropské (zejména německé) řetězce. Dlouhodobou výzvou zůstává posilování domácí přidané

hodnoty, produktivity práce a odolnosti ekonomiky vůči vnějším šokům. Co se týká regionálních rozdílů, tak

- **Metropolitní oblasti** – koncentrace pokročilých služeb s vysokým růstem produktivity, znalostní ekonomiky, VaV
- **Průmyslové regiony** – koncentrace výroby, exportu, často závislost na zahraničních firmách a nižší zastoupení rozhodovacích, vývojových a inovačních funkcí
- **Periferní regiony** – slabší ekonomická diverzifikace, menší firmy, nižší růst produktivity

Průmysl a energetika nadále představují více než 30 % hrubé přidané hodnoty (HPH) české ekonomiky a zůstávají jedním z hlavních zdrojů její mezinárodní konkurenceschopnosti. Výjimku tvoří Praha a JHM (10 % a lehce přes 20 %), kde významnější podíl HPH tvoří pokročilé tržní služby (až 50 % v Praze, přes 30 % v JHM). Specifickým případem je KVK, kde průmysl a energetika tvoří též okolo pětiny HPH v kraji, ale větší podíl tvoří netržní služby, pokročilé tržní služby jsou zastoupeny průměrně (Graf 12).

Graf 128 Podíl na celkové hrubé přidané hodnotě v krajích dle odvětví.

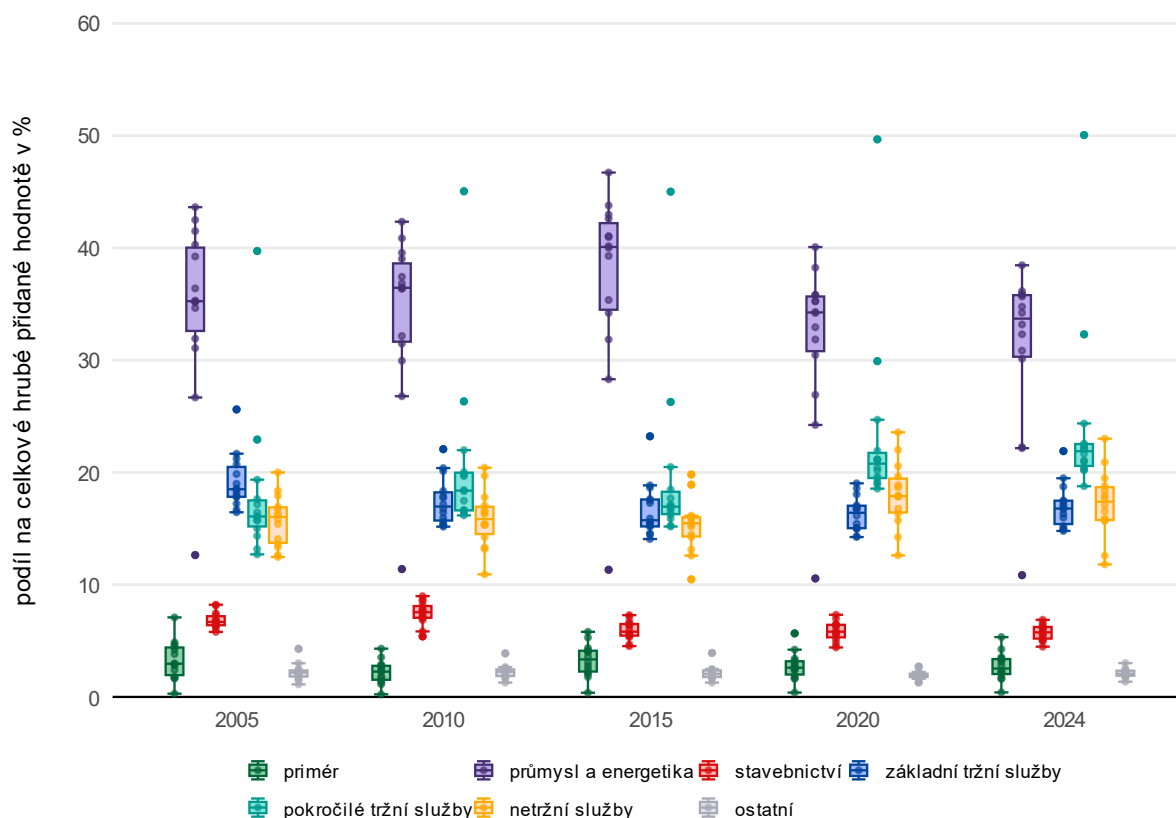
Poznámka: Sloupce zobrazují hodnoty pro rok 2024, body zobrazují hodnoty pro rok 2005.
Zdroj: ČSÚ (Regionální účty)

Dlouhodobá konkurenceschopnost regionů bude stále více záviset na schopnosti diverzifikovat ekonomiku, rozvíjet domácí podnikatelskou základnu a posilovat odvětví s vysokou přidanou hodnotou. Vedle moderního průmyslu a znalostně náročných služeb představují v řadě regionů významný lokální rozvojový potenciál také cestovní ruch, lázeňství a další odvětví využívající místní přírodní, kulturní a historický potenciál. Neméně důležitým sektorem pro atraktivitu, odolnost a kvalitu života v regionech je tzv.

ekonomika základních potřeb („*foundational economy*“), která zahrnuje řadu ekonomických sektorů považované za samozřejmé (např. potraviny a maloobchod, elektřina, teplo, odpadové hospodářství a veřejné služby jako vzdělání, zdravotnictví a sociální péče)⁴.

I uvnitř každého sektoru dochází k značným a v čase rostoucím mezikrajským rozdílům. Z grafu 13 níže vyplývá, že celorepublikově roste podíl pokročilých tržních služeb na HPH, ale tento nárůst byl rychlejší v Praze a JHM (+ 10 p.b., jedná se o outliers v grafu níže) než v ostatních krajích. Vzhledem k tomu, že právě v tomto segmentu ekonomiky rostla nejrychleji produktivita práce v posledních dvaceti letech (viz další kapitola níže), koncentrace (či specializace) v těchto regionech vysvětluje i jejich současnou prosperitu a atraktivitu.

Graf 13 Variabilita podílu na celkové hrubé přidané hodnotě v krajích dle odvětví.

Zdroj: ČSÚ (Regionální účty)

Samotná velikost průmyslového sektoru však nevypovídá o jeho ekonomické výkonnosti. Rozhodující je technologická náročnost výroby, míra zapojení do vyšších článků hodnototvorných řetězců a schopnost vytvářet vysokou přidanou hodnotu. Současně to potvrzuje rostoucí význam znalostně náročných služeb, inovací a výzkumu pro

⁴ Ženka a kol. (2024). Ekonomika základních potřeb a ekonomická odolnost českých a slovenských regionů v průběhu čtyř recesí. Dostupné z: [\(PDF\) The foundational economy and the economic resilience of Czech and Slovak regions during four recessions.](#)

dlouhodobou konkurenceschopnost regionů. Cílem hospodářské politiky však není oslabovat průmyslovou základnu, ale podporovat její modernizaci, technologický rozvoj a vyšší propojení s výzkumem, inovacemi a službami s vysokou přidanou hodnotou.

Struktura a dynamičnost podnikatelského prostředí

Rozhodování o lokalizaci podniků je podmíněn řadou faktorů, které jsou v čase proměnlivé. S nástupem globalizované ekonomiky hraje stále významnou roli napojení průmyslových podniků na dopravní infrastrukturu. Nicméně s rozvojem digitální ekonomiky může být tento faktor upozaděn ve prospěch napojení na digitální infrastrukturu, která umožňuje vstup na vzdálené trhy. O to více je čím dál tím více klíčové dobudování digitální infrastruktury jako součást regionální politiky.

Dalším klíčovým aspektem je dostupnost pracovní síly, přičemž oblast podnikání nebo cílové trhy určují jaké kompetence a dovednosti jsou na pracovním trhu poptávány. S nástupem platformové ekonomiky (zejm. freelance) a nových forem práce (na dálku, hybridně apod.) se ale územní blízkost stává méně rozhodujícím kritériem. Stále ale platí, že vyjíždka za prací do jader v rámci funkčních regionů ovlivňuje územní diferenciaci a trendy.

V neposlední řadě mohou být lokalizační faktory určovány dostupností surovin, které není ekonomicky výhodné dopravovat po větších vzdálenostech (příp. importovat z jiných zemí). To se týká především průmyslu a stavebnictví (např. cement) nebo energetiky (např. uhlí).

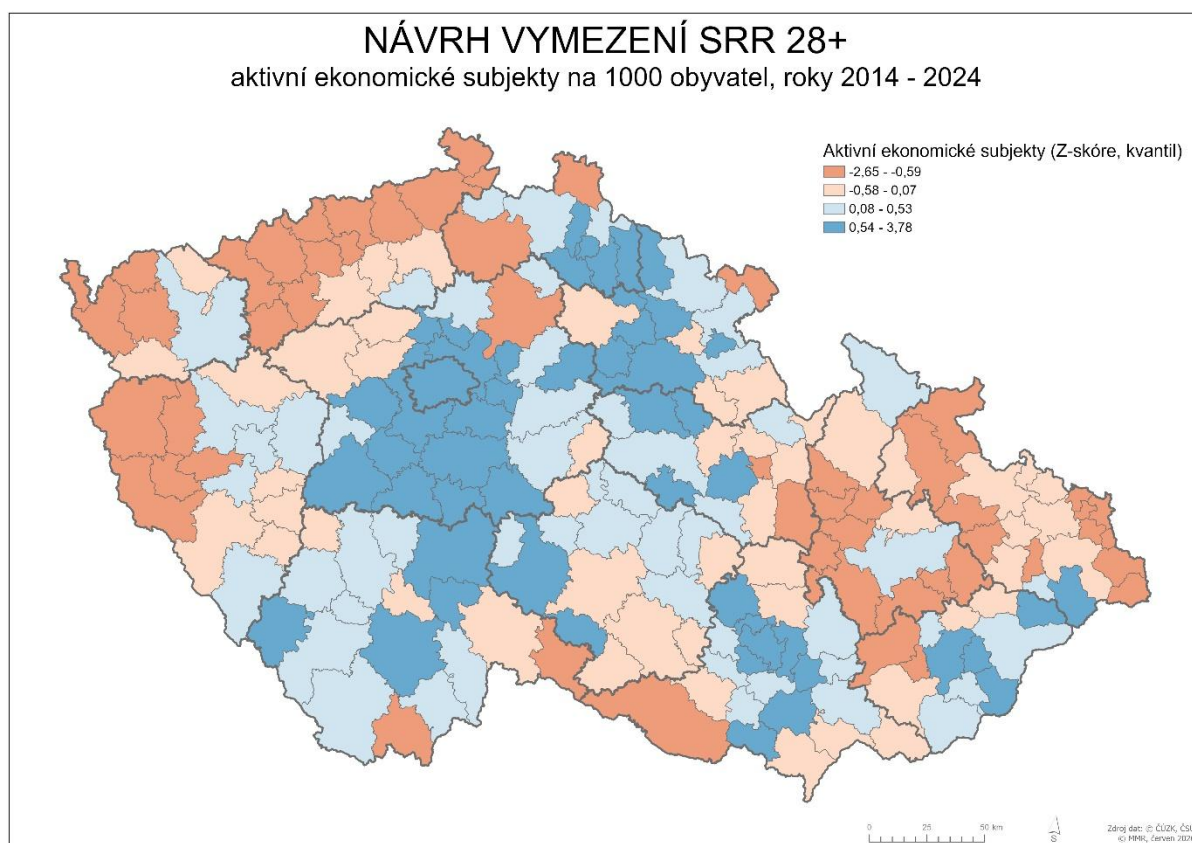
Významnou roli v lokalizačních rozhodování podniků mohou také hrát administrativní či organizační důvody, neboť firmy zakládají svá sídla i s ohledem na reputační nebo administrativní kritéria. V důsledku je v některých případech nerelevantní analyzovat územní rozložení podniků dle jejich administrativních sídel, přičemž reálně je podniková aktivita realizována napříč republikou v pobočkách či dceřiných firmách. To se týká například energetických firem, které sídlí formálně převážně v Praze, ale většinu aktivit realizují jinde v republice (elektrárny, doly apod.) Obdobně tomu je v oblasti služeb, například v retailu (řetězce) nebo finančních službách (banky, pojišťovny apod.).

Neexistuje relevantní indikátor, který vystihuje dynamičnost podnikatelského prostředí v regionech. Údaje jsou mnohdy zkreslené právě administrativními sídly a údaje o pobočkách jsou ve veřejně dostupných registrech nekonzistentní a neúplné. Údaje o regionálním rozložení podniků je tak potřeba opatrně a konzervativně interpretovat. Počet aktivních ekonomických subjektů na 1 000 obyvatel vyjadřuje, kolik je v daném území aktivních firem. Zatímco platí, že firmy se rozhodují o lokalizaci na základě dostupnosti pracovní síly, dostupnosti surovin a dopravní či digitální napojení, dynamiku vzniku a zániku firem v území určují i faktory institucionální. Tam, kde instituce vytváří vhodné podmínky pro podnikání, lze očekávat i silnější dynamiku počtu a koncentraci

podniků. Tento údaj je zkreslován administrativními sídly, ale rozpad na sektory dle NACE částečně koriguje toto zkreslení.

Mapa 4 níže potvrzuje, že růstové oblasti, především v metropolitních zázemí velkých měst, částečně i krajských měst, jsou více koncentrované i podniky. Na opačné straně spektra jsou počty ekonomických subjektů na 1 000 obyvatel významně podprůměrné především ve strukturálně postižených regionech (KVK, ULK a MSK), ve výběžcích, v částech PLK, OLK a LBK.

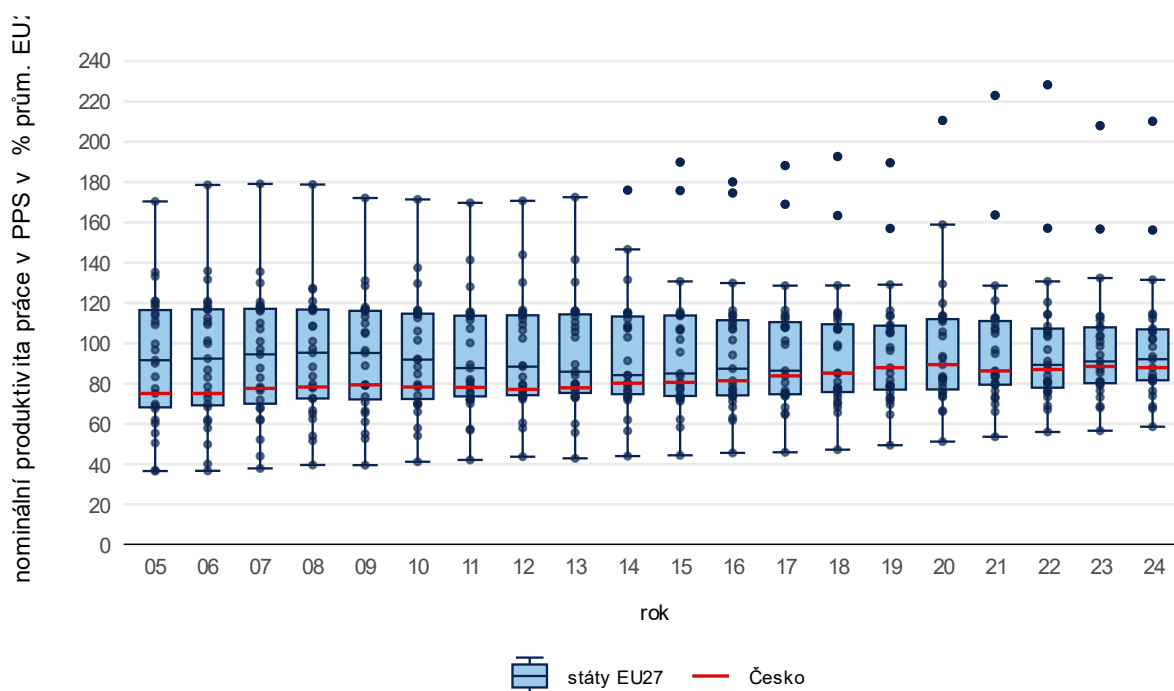
Mapa 4: Aktivní ekonomické subjekty na 1000 obyvatel – lokalizační kvocient.

Produktivita: jádro problému české ekonomiky

Růst produktivity práce je klíčovým faktorem dlouhodobého růstu ekonomické výkonnosti, konkurenceschopnosti a životní úrovně obyvatel Česka. V celoevropském srovnání je vývoj nominální produktivity práce (PPS) mírně rostoucí, avšak stále pod průměrem EU a pod mediánovou hodnotou všech členských zemí EU (Graf 14).

Graf 14 Variabilita nominální produktivity práce v PPS v % průměru EU27 ve státech EU.

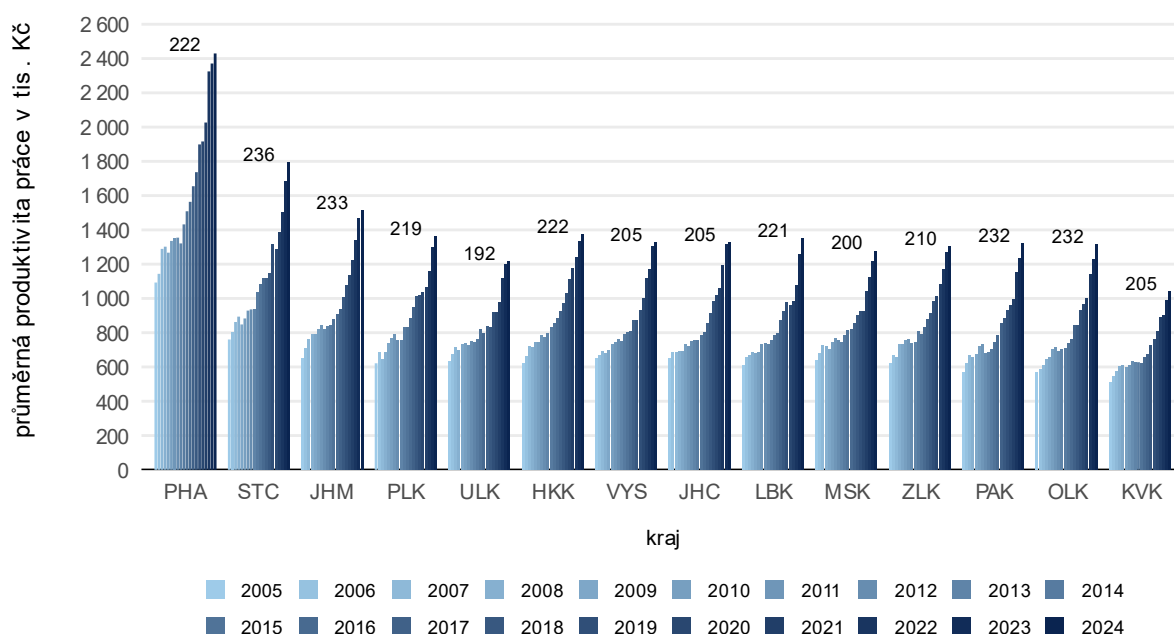

Zdroj: Eurostat (tabulka nama_10_lp_ulc)

Vývoj růstu produktivity práce v jednotlivých sektorech z velké části vysvětluje odlišnou ekonomickou výkonnost krajů kvůli míře specializace krajských ekonomik. V podmínkách stárnutí populace bude právě růst produktivity stále více rozhodovat o budoucím ekonomickém růstu Česka. Růst produktivity je dlouhodobě podmíněn investicemi do technologií, inovací, lidského kapitálu a moderní infrastruktury.

Rozdíly mezi regiony kopírují inovační kapacitu a také strukturu ekonomiky (Graf 15). Strukturální problém české ekonomiky je dlouhodobý – silná orientace na výrobní činnosti s nižší přidanou hodnotou a omezené zastoupení rozhodovacích, vývojových a inovačních funkcí, kdy vyšší přidaná hodnota výrobků často vzniká mimo Česko. To souvisí s pozicí českých firem v globálních hodnotových řetězcích a vysokým podílem zahraničního kapitálu.

Graf 15 Vývoj průměrné produktivity práce v krajích v tis. Kč.

Poznámka: Popisky dat odpovídají indexu změny mezi lety 2005 a 2024 (2005 = 100).
Zdroj: ČSÚ (Regionální účty)

Závěry studie Holická a Blažek (2023)⁵ ukazují, že z pohledu regionální politiky je klíčové sledovat podíl vytvořené hodnoty, která je v regionu skutečně udržena. Vyšší udrženou hodnotu vykazují zejména firmy s vlastním výzkumem a vývojem a firmy s přístupem na koncový trh. Naopak u zahraničních firem zapojených do globálních produkčních sítí nelze přínos pro region spolehlivě odvodit pouze z jejich formální pozice v řetězci, protože rozhodující je konkrétní role české pobočky v rámci nadnárodního koncernu. Pro SRR28+ z toho vyplývá potřeba hodnotit ekonomickou výkonnost nejen sektorově, ale také funkčně: podle vlastnictví, VaV aktivit, přístupu na trh a schopnosti firem udržet hodnotu v regionální ekonomice.

Pokročilé tržní služby jsou nejproduktivnější a nejrychleji rostoucí sektor (Graf 16). Jejich produktivita se mezi lety 2005 a 2024 výrazně zvýšila a v roce 2024 dosahuje nejvyšších hodnot v celém grafu. **Tento sektor je extrémně koncentrován v Praze a částečně v Jihomoravském kraji.** To vytváří silnou výhodu metropolitních regionů.

Průmysl a energetika mají vysokou produktivitu a významnou regionální koncentraci mimo Prahu. Průmyslové kraje jsou ekonomicky důležité, ale čelí riziku transformačních nákladů.

⁵ HOLICKÁ, Z., BLAŽEK, J. (2023): Tvorba a udržení hodnoty 300 největšími společnostmi v Česku: jakou roli hraje pozice v globálních produkčních sítích? *Geografie*, 128, 1, 75–101.
<https://doi.org/10.37040/geografie.2023.003>.

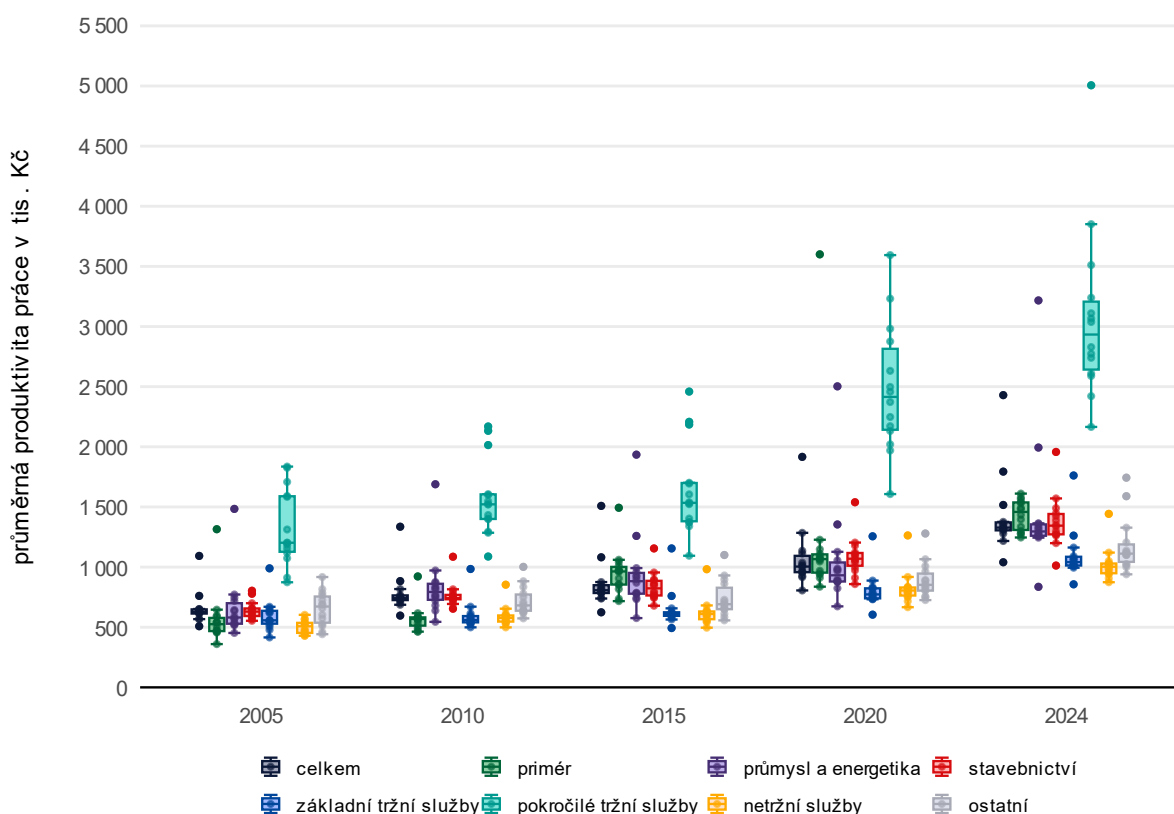
Primární sektor je silně koncentrován v některých krajích (VYS a JČK zejména), ale jeho produktivita je nižší a roste pomaleji. To zvyšuje význam strukturálních politik, které podporují vyšší přidanou hodnotu ve venkovských a agrárních regionech.

Netržní služby, základní tržní služby a stavebnictví jsou územně rovnoměrnější a méně produktivě dynamické. Tyto sektory mají spíše stabilizační a zaměstnanostní význam.

Regionální rozdíly se mohou v čase prohlubovat, protože nejrychleji rostoucí sektor je zároveň nejvíce koncentrovaný.

Růst produktivity byl nejsilnější převážně v sektoru pokročilých tržních služeb a v regionech, kde je tento sektor dominantnější se růst produktivity tak promítl do mezd a životní úrovně obyvatel (Graf16). Naopak v regionech, kde dominují primér, průmyslové, základní a netržní terciální sektory ekonomiky byl růst produktivity pomalejší, a proto se nemohl promítnout do růstu životní úrovně obyvatel. Struktura ekonomiky a vývoj produktivity v jednotlivých sektorech do velké míry podmiňují schopnost regionů přecházet na ekonomiku s vyšší přidanou hodnotou.

Graf 16 Variabilita průměrné produktivity práce⁶ v krajích dle odvětví.

Zdroj: ČSÚ (Regionální účty)

⁶ Produktivita práce je vypočtena jako poměr hrubé přidané hodnoty (HPH) a počtu zaměstnaných osob: $HPH / \text{počet zaměstnaných osob}$.

Další konsekvencí různých úrovní specializací krajů je územní předurčení územního dopadů veřejných politik a regulací. **Analýza podílů hrubé přidané hodnoty, zaměstnanosti v kombinaci s vývojem produktivity práce ukazuje, že sektorové dopady regulací a programů mohou mít výrazně diferencovanou regionální intenzitu.** Nejvyšší a nejrychleji rostoucí produktivitu vykazují pokročilé tržní služby, které jsou zároveň silně koncentrovány v pražské metropolitní oblasti a v menší míře v Jihomoravském kraji. Regulace a podpora zaměřená na digitální, finanční, profesní a znalostně intenzivní služby proto může mít disproporčně vysoký ekonomický dopad v těchto metropolitních regionech. Naproti tomu kraje s vysokým podílem primárního sektoru, zejména Vysočina a Jihočeský kraj, jsou vystaveny spíše dopadům regulace v zemědělství, lesnictví, vodním hospodářství a ochraně půdy, přičemž tyto sektory vykazují nižší úroveň produktivity. Průmyslově orientované kraje představují třetí významnou skupinu, u níž mohou být dopady regulace spojeny zejména s energetikou, emisními požadavky, technickou regulací a náklady transformace. **Proto není dostačující hodnotit dopady pouze na úrovni celostátní, nezbytné je zohlednit jak regionální sektorovou specializaci, tak sektorovou produktivitu a její vývoj v čase.**

Regionální dopady regulace je nutné posuzovat dvojrozměrně: podle zaměstnanostní expozice kraje vůči danému sektoru a podle produktivní významnosti tohoto sektoru. Regulace zasahující méně zaměstnanostně rozsáhlý, ale vysoce produktivní sektor může mít z hlediska přidané hodnoty větší dopad než regulace dopadající na sektor s vyšší zaměstnaností, ale nižší produktivitou. Hodnocení dopadů veřejných politik by proto mělo vedle zaměstnanosti systematicky zohledňovat také jejich vliv na produktivitu práce, tvorbu přidané hodnoty a dlouhodobou konkurenceschopnost jednotlivých regionů.

V souladu se závěry výše uvedené studie Holické a Blažka (2023) mají **regulace dopadající na průmysl, energetiku, digitální služby, zemědělství nebo další sektorově vymezené oblasti rozdílné regionální efekty nejen podle toho, kde jsou dané sektory zaměstnanostně koncentrovány, ale i podle toho, jakou pozici mají dominantní firmy v hodnotových řetězcích.** Stejná regulatorní zátěž může v jednom kraji zasáhnout vysoce produktivní a lokálně ukotvené firmy s výzkumem a vývojem, zatímco v jiném kraji převážně subdodavatelské pobočky s omezenou schopností udržet vytvořenou hodnotu. Regionální analýza dopadů by proto měla kombinovat lokalizační kvocient, produktivitu, absolutní zaměstnanost a indikátory udržené hodnoty.

Veřejná podpora podnikání

Dosavadní evaluace podpory podnikání ukazují, že **veřejná podpora malých a středních podniků (MSP) nepůsobí v území automaticky.** Samotný objem čerpaných prostředků není dostatečným ukazatelem účinnosti podpory. **Rozhodující je, jaký typ aktivit je podporován, v jakém regionálním prostředí a jaké ekonomické přínosy**

podpora přináší z hlediska produktivity, inovací a dlouhodobé konkurenceschopnosti.

Z územního pohledu je klíčové, že **čerpání podpory podnikání odráží rozdíly v absorpční kapacitě regionů. Silnější regiony s rozvinutou podnikatelskou základnou, inovačními institucemi, poradenským zázemím a zkušeností s přípravou projektů dokážou podporu využívat lépe než regiony se slabším institucionálním a podnikatelským prostředím.** To znamená, že plošně nastavené výzvy mohou ve výsledku posilovat rozdíly mezi územími, pokud nejsou doplněny o cílenou práci s poptávkou v méně rozvinutých regionech. Klíčová bude schopnost regionů připravovat kvalitní investiční projekty a efektivně kombinovat veřejné a soukromé zdroje financování.

Pro hospodářsky slabší, strukturálně postižené a periferní regiony proto nestačí pouze vyšší míra dotace nebo bodové zvýhodnění. Klíčové jsou také aktivní vyhledávání a animace poptávky, poradenství, mentoring, technologický scouting, příprava projektového zázemí a posilování manažerských a inovačních kapacit firem. **Územní dimenze podpory podnikání by proto měla znamenat nejen geografické zvýhodnění, ale především přizpůsobení podpory typu regionální ekonomiky, fázi rozvoje firem a dostupnosti podpůrných služeb.**

Podpora z veřejných zdrojů by měla být nastavena tak, aby každá investovaná veřejná koruna aktivovala co nejvyšší objem soukromých investic. Cílem veřejné podpory nemá být maximalizace objemu dotací, ale maximalizace ekonomických přínosů pro rozvoj regionů. Stejnou pozornost je třeba věnovat také návratným finančním nástrojům, zvýhodněným úvěrům, zárukám a dalším formám sdílení investičního rizika. Ty při stejné veřejné podpoře **mobilizují více soukromého kapitálu**, umožňují vyšší pákové efekty veřejných prostředků a u ekonomicky návratných projektů představují vhodnou alternativu k nenávratným dotacím.

Z hlediska SRR 28+ z toho vyplývá, že podpora podnikání musí být více provázána s rozvojem regionálních inovačních a podnikatelských ekosystémů. Budoucí intervence by měly kombinovat finanční nástroje, granty, nefinanční služby, poradenskou podporu a regionální animaci podle konkrétních potřeb firem a území. Cílem nemá být maximalizace objemu čerpaných prostředků, ale růst produktivity práce, vznik kvalitních pracovních míst, vyšší přidaná hodnota a dlouhodobá konkurenceschopnost regionálních ekonomik.

Absorpční kapacita jako faktor regionální konkurenceschopnosti

Participativní workshop potvrdil, že významným zdrojem rozdílů mezi regiony není pouze ekonomická struktura nebo objem investic, ale také schopnost území připravovat, realizovat a dlouhodobě rozvíjet kvalitní rozvojové projekty s vysokým přínosem (hodnota za peníze). **Účastníci opakovaně upozorňovali, že úspěšnost veřejných i soukromých**

intervencí je významně podmíněna kvalitou místních institucí, dostupností odborných kapacit a schopností spolupráce mezi aktéry.

Rozdíly v absorpční kapacitě mohou vést k situaci, kdy území s největšími rozvojovými potřebami nejsou současně schopna efektivně využívat dostupné zdroje podpory. Absorpční kapacita se tak stává samostatným faktorem regionální konkurenceschopnosti a významným determinantem dlouhodobé rozvojové trajektorie území. Rozhodující není pouze schopnost čerpat veřejné prostředky, ale především schopnost připravovat kvalitní investice, mobilizovat soukromý kapitál a dlouhodobě zvyšovat ekonomickou výkonnost území.

Trh práce: napjatý, ale ne všude stejně

Regionální struktura trhu práce zůstává relativně neměnná, vyznačuje se vysokou setrvačností. Rozdíly mezi regiony jsou proto převážně strukturální a nelze je řešit pouze krátkodobými opatřeními na trhu práce. Graf 17 níže ukazuje, že česká regionální ekonomika je v roce 2024 stále výrazně specializovaná:

- Praha je dominantní centrum zaměstnanosti v pokročilých tržních službách. Jihomoravský kraj představuje druhé, slabší centrum pokročilých služeb.
- Vysočina a Jihočeský kraj mají silnou primární specializaci.
- Zlínský, Liberecký, Pardubický, Plzeňský, Královehradecký mají nadprůměrnou průmyslovou orientaci.
- Stavebnictví, netržní služby a základní tržní služby jsou územně mnohem rovnoměrněji rozloženy.

Nejvýraznější jsou **tři typy specializace**:

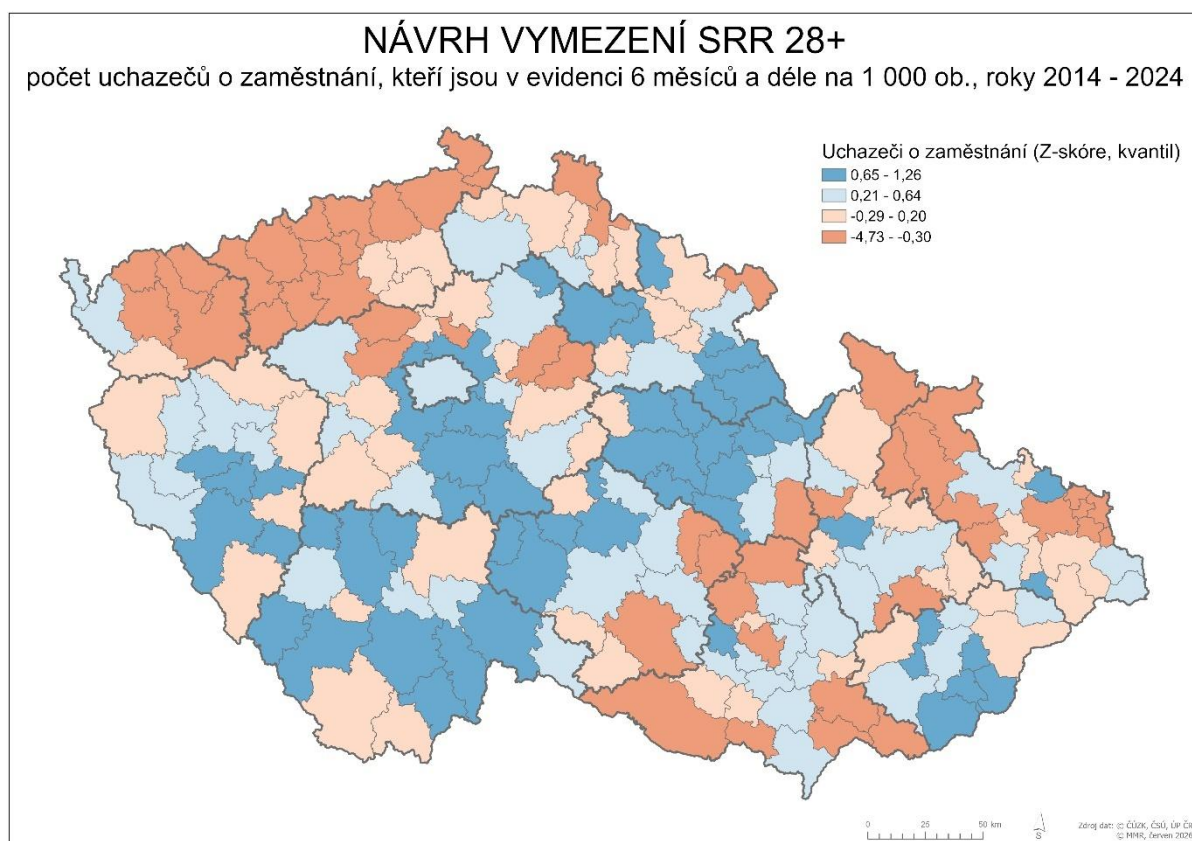
- Praha jako extrémní centrum pokročilých tržních služeb: Praha má u pokročilých tržních služeb přibližně 2,3násobný počet zaměstnanců ve srovnání s celorepublikovým průměrem. Zároveň jsou hodnoty velmi nízké u primárního sektoru a sekundéru. To potvrzuje vysoce metropolitní, terciární a znalostní charakter pražské ekonomiky. Naopak pokročilé tržní služby jsou mimo Prahu výrazně slabší. Výjimkou je částečně Jihomoravský kraj, který se pohybuje mírně nad celostátním průměrem, přibližně kolem 1,2.
- Zemědělsky/primárně orientované kraje: Nejvyšší relativní význam primárního sektoru mají zejména Vysočina a Jihočeský kraj. Pardubický kraj, Královehradecký kraj, Plzeňský a Středočeský kraj také nad průměrem.
- Průmyslově orientované kraje: Průmysl a energetika mají nadprůměrnou váhu zejména ve Zlínském kraji, Libereckém kraji a v Kraji Vysočina.

Z toho vyplývá, že regulace je nutné posuzovat nejen podle sektorů, ale také podle regionální struktury zaměstnanosti, protože sektorově cílená regulace bude mít výrazně odlišné dopady v jednotlivých krajích. Součástí hodnocení veřejných politik by proto mělo

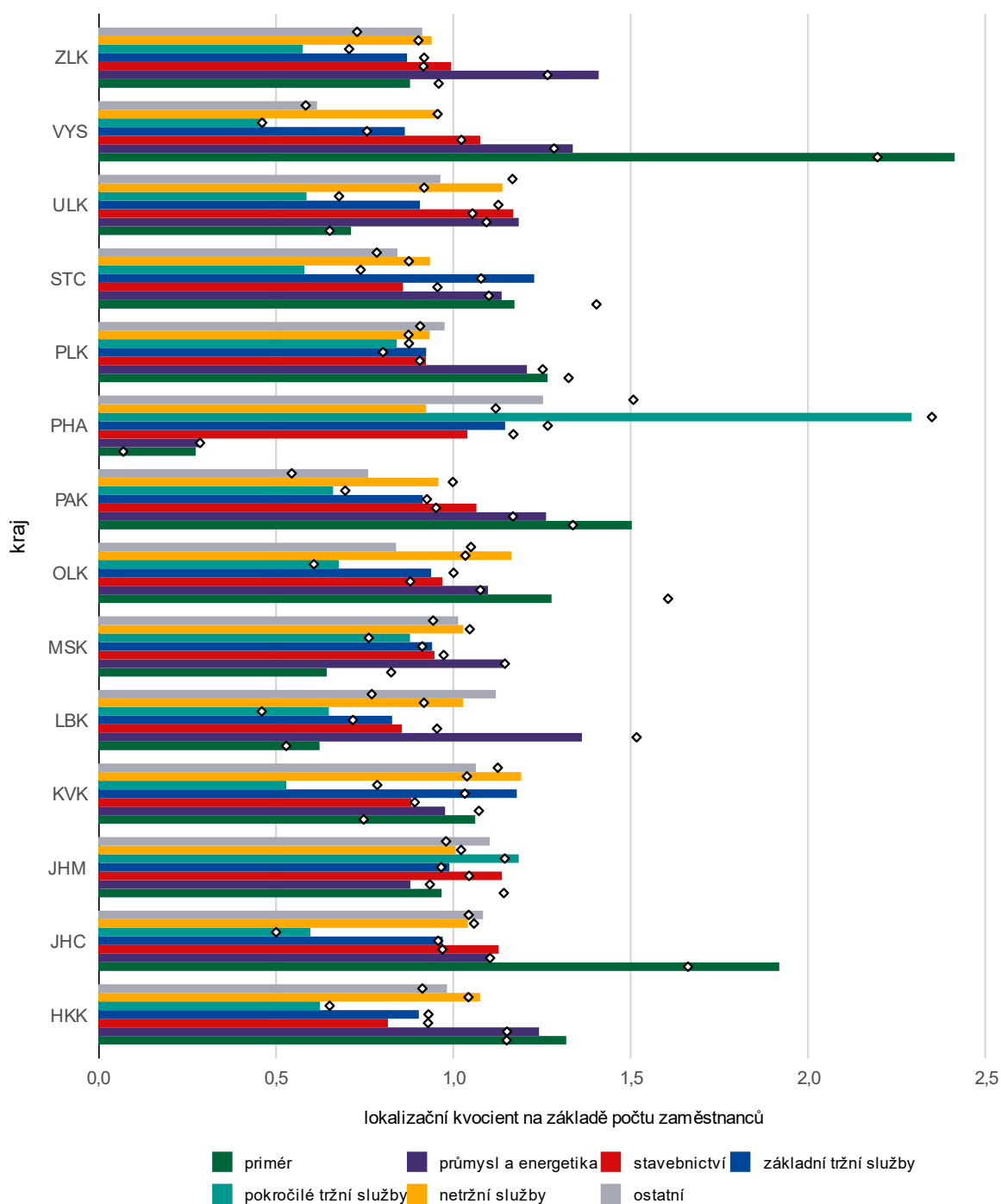
být i systematické vyhledávání příležitostí k deregulaci a snižování zbytečné administrativní zátěže, která omezuje investice, produktivitu a konkurenceschopnost regionů. Zvláště významné je to u regulací, které se týkají průmyslu, energetiky, zemědělství nebo digitálních a pokročilých služeb. Tyto sektory nejsou v Česku prostorově rovnoměrné, a proto mohou vytvářet významné regionální dopady, které by v celostátním průměru zůstaly skryté. Součástí hodnocení významných veřejných politik by proto mělo být systematické posuzování jejich regionálních dopadů na zaměstnanost, produktivitu a konkurenceschopnost jednotlivých typů území.

Míra nezaměstnanosti je v Česku obecně nízká (<5 %), ale v několika územích se vyskytují výrazně nadprůměrné hodnoty (Mapa 5), zejména na území strukturálně postižených krajů, do menší míry i v některých vnitřních i vnějších periferiích (např. výběžky).

Mapa 5 Míra nezaměstnanosti (> 6 měsíců) v regionech – lokalizační kvocient.

Graf 17 Lokalizační kvocient⁷ kraje na základě počtu zaměstnanců v odvětví.

Poznámka: Sloupce zobrazují hodnoty pro rok 2024, body zobrazují hodnoty pro rok 2005.
Zdroj: ČSÚ (Regionální účty)

⁷ Pro zjištění míry prostorové koncentrace je využit lokalizační kvocient, který vyjadřuje míru specializace dílčího regionu na dané odvětví ve srovnání s celkem:

$$LK_i = \frac{\frac{x_i}{\sum x_i}}{\frac{X_i}{\sum X_i}} * 100, \text{ kde } x_i \text{ počet zaměstnanců v odvětví } i \text{ v kraji, } X_i \text{ je počet zaměstnanců v odvětví } i \text{ v celém Česku.}$$

Z regionálního pohledu je trh práce charakteristický nedostatkem pracovní síly v růstových regionech, slabším pracovním trhem v periferiích a silnou dojížděkou za prací. To vytváří tlak na dopravu, nerovnováhu mezi bydlením a prací a závislost některých regionů na centrech. V řadě regionů již není hlavní bariérou hospodářského růstu nedostatek investic, ale nedostatek pracovní síly a kvalifikovaných zaměstnanců.

Tradiční administrativní hranice stále méně odpovídají reálnému fungování ekonomiky. Každodenní mobilita pracovní síly vytváří funkční pracovní regiony, jejichž hranice často překračují správní členění krajů i SO ORP. Ekonomická výkonnost území je proto stále více ovlivňována kvalitou dopravního propojení, dostupností pracovních příležitostí a intenzitou vazeb mezi jádry a jejich zázemím. To potvrzuje rostoucí význam plánování veřejných investic ve funkčních regionech namísto administrativních hranic. Vedle zvyšování ekonomické aktivity obyvatel bude stále důležitější také růst produktivity práce, protože demografický vývoj bude dlouhodobě omezovat nabídku pracovní síly.

Nedostupnost bydlení v ekonomicky nejvýkonnějších regionech postupně **ovlivňuje mobilitu pracovní síly**. Vedle nedostatku, pracovníků se některé regiony stále častěji potýkají s nedostatečnou nabídkou cenově dostupného bydlení pro zaměstnance. **Dostupnost bydlení se tak stává jedním z faktorů ovlivňujících konkurenceschopnost regionálních ekonomik**, neboť významně ovlivňuje mobilitu pracovní síly, schopnost zaměstnavatelů získávat pracovníky i dlouhodobý ekonomický růst.

Typy území: rozdílné ekonomické trajektorie (shrnutí)

- **Metropolitní regiony:** vysoká produktivita, inovace, globální napojení
- **Metropolitní a aglomerační zázemí:** ekonomicky silné, ale závislé na centrech a kvalitním dopravním propojení
- **Průmyslové regiony:** stabilní, ale zranitelné, jejich dlouhodobá konkurenceschopnost závisí na modernizaci výroby, inovacích a vyšší přidané hodnotě
- **Strukturálně postižené regiony:** nízká produktivita, slabá diverzifikace kumulace ekonomický a sociálních problémů

Každý typ území má **jinou výchozí pozici i rozvojový potenciál** a vyžaduje **odlišné nástroje veřejné politiky**.

Implikace pro veřejné politiky

1. **Neřešit pouze tempo růstu**, ale především růst produktivity, přidané hodnoty a dlouhodobé konkurenceschopnosti.
2. **Reagovat na regionální divergenci** – ekonomika se nerozvíjí rovnoměrně.

3. **Podporovat přechod k vyšší přidané hodnotě** – inovace, VaV, znalostní ekonomika, digitalizace a modernizace průmyslu.
4. **Posilovat regionální ekonomická centra** – nejen Praha, ale i další póly růstu.
5. **Diferencovat přístup podle typu regionu** – jiná role inovací v Praze vs. v Karlovarském nebo Ústeckém kraji.
6. **Řešit vazbu ekonomika × bydlení × mobilita** – klíčové pro fungování trhu práce a dlouhodobou konkurenceschopnost regionů.
7. Směřovat veřejné investice přednostně do projektů s **nejvyšší dlouhodobou ekonomickou návratností a schopností aktivovat soukromé investice**.

Klíčová otázka pro rozhodování státu

Jak má stát investovat a nastavovat hospodářské politiky, aby rostla produktivita, vznikala kvalitní pracovní místa a veřejné investice přinášely co nejvyšší ekonomický efekt?

Co musí stát udělat

Stát musí přednostně podporovat investice s nejvyšší ekonomickou návratností, které zvyšují produktivitu práce, mobilizují soukromý kapitál, modernizují průmysl a posilují regionální centra růstu.

2.2 Kvalita života

Shrnutí

- Kvalita života je v Česku celkově vysoká, ale nerovnoměrná.
- Problémy se koncentrují v konkrétních územích.
- Dostupné bydlení je především ekonomická infrastruktura – jeden z klíčových předpokladů ekonomického rozvoje, mobility pracovní síly a stability regionů.
- Rozdíly nejsou jen mezi městem a venkovem, ale i uvnitř těchto území.
- Veřejné služby a jejich dostupnost jsou zásadní pro stabilitu, atraktivitu a dlouhodobou konkurenceschopnost území.
- Vzdělávací výsledky žáků se mezi jednotlivými územími významně liší, výsledky jsou silně ovlivněny sociálním zázemím a kvalitou škol.

Kvalita života: proč je důležité dívat se na celek

Kvalita života vyjadřuje, jak lidé skutečně žijí, kde bydlí, jak daleko mají k lékaři nebo do školy, jaké mají pracovní možnosti, jak bezpečné a soudržné je jejich okolí. Právě proto se kvalita života nedá popsat jedním číslem. Je výsledkem kombinace demografie a migrace, bydlení, dostupnosti služeb, ekonomických příležitostí a sociální situace. Kvalita života je jedním z hlavních faktorů, které ovlivňují schopnost regionů udržet obyvatele, přilákat nové pracovníky a podporovat ekonomický rozvoj. A zároveň platí, že **tyto faktory se v území výrazně liší**.

ČR jako celek funguje dobře – ale uvnitř je velmi různorodá

Z mezinárodního pohledu patří Česko mezi země s relativně vysokou kvalitou života. Tento „dobrý průměr“ ale skrývá podstatnou skutečnost:

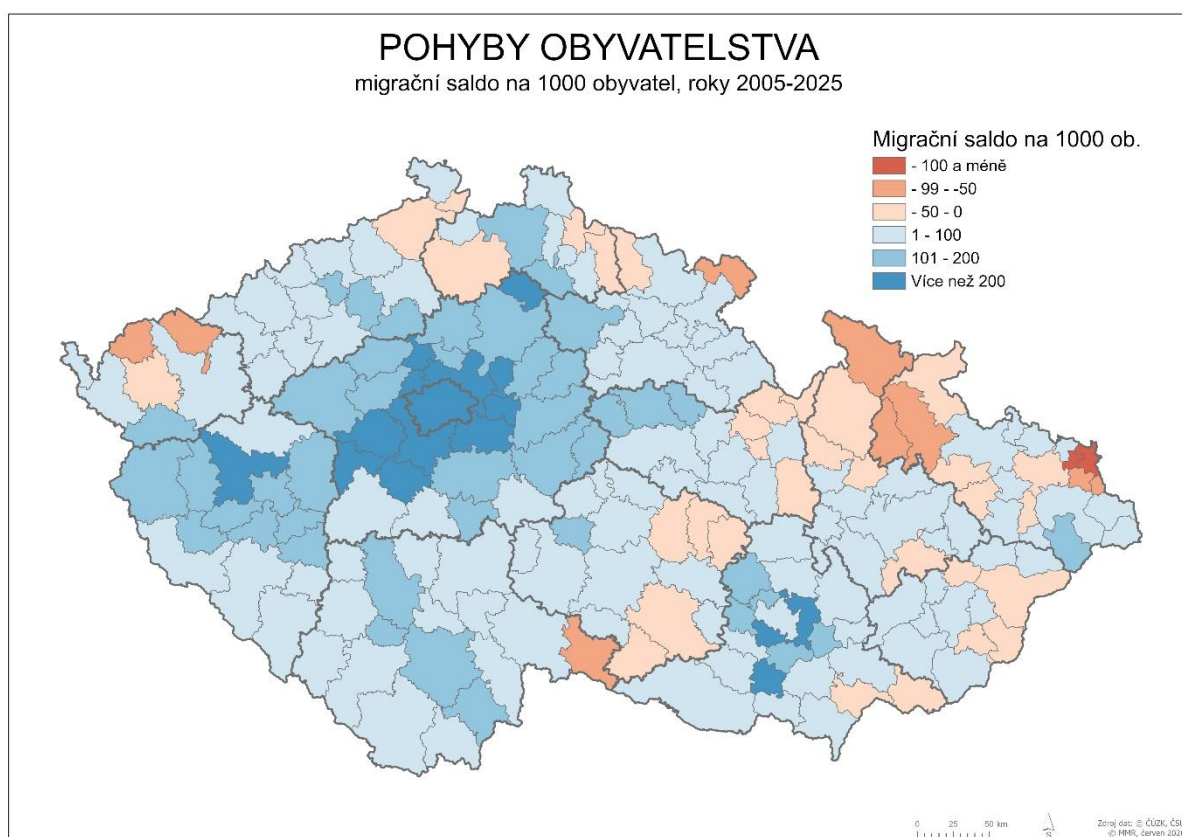
- rozdíly mezi regiony jsou výrazné,
- problémy se koncentrují v konkrétních územích,
- a některé typy území čelí kumulaci více problémů zároveň.

Nejde ani tak o to, jak si vede Česko jako celek, ale kde se problémy koncentrují.

Demografie: stárnutí a proměna struktury obyvatel

Základní demografické trendy jsou poměrně stabilní, ale mají zásadní dopady. Demografický vývoj v Česku vykazuje rostoucí územní polarizaci. Tím, jak roste podíl seniorů, mění se i struktura domácností (roste počet jednočlenných domácností). Migrační atraktivita se stává jedním z nejlepších indikátorů celkové kvality života, ekonomické atraktivity a budoucího rozvojového potenciálu území. Demografický vývoj bude stále významněji ovlivňovat nabídku pracovní síly, poptávku po veřejných službách i budoucí investiční potřeby jednotlivých regionů.

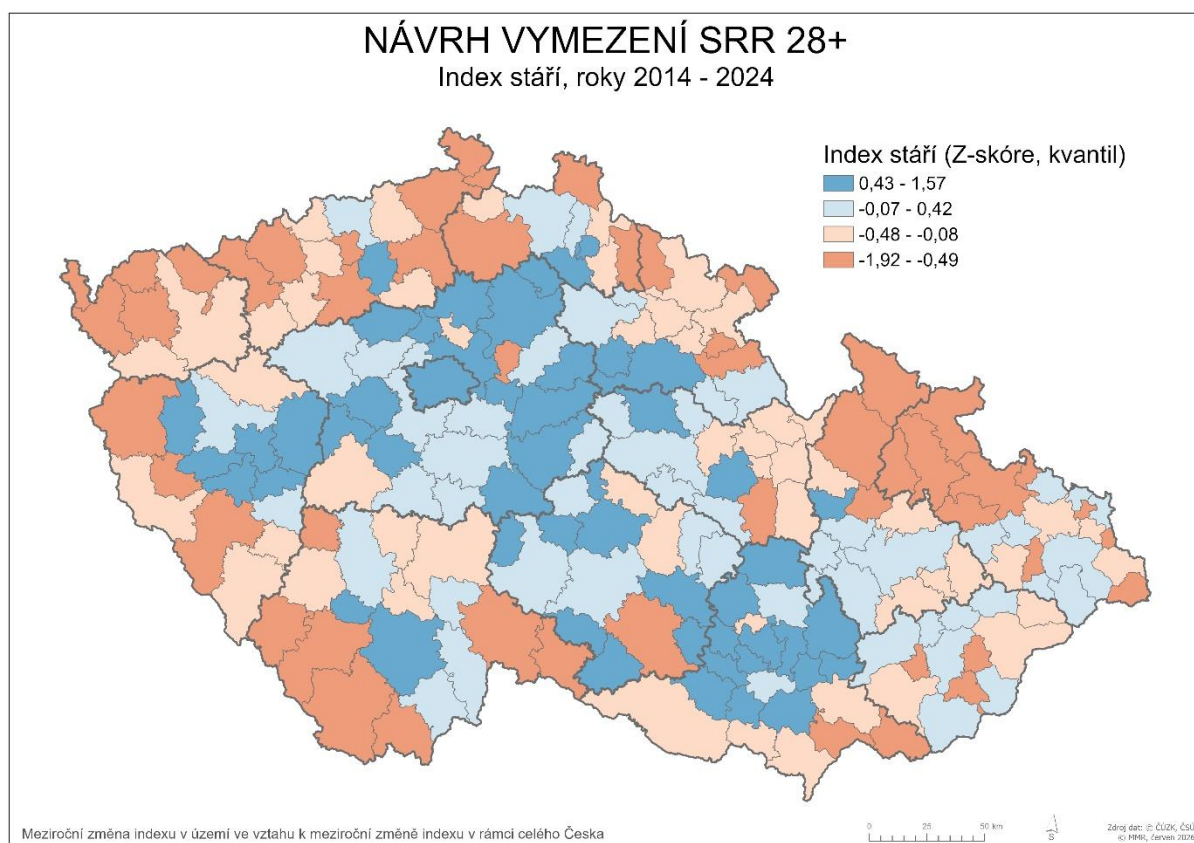
Mapa 6: Migrační saldo na 1 000 obyvatel v období 2005–2025.

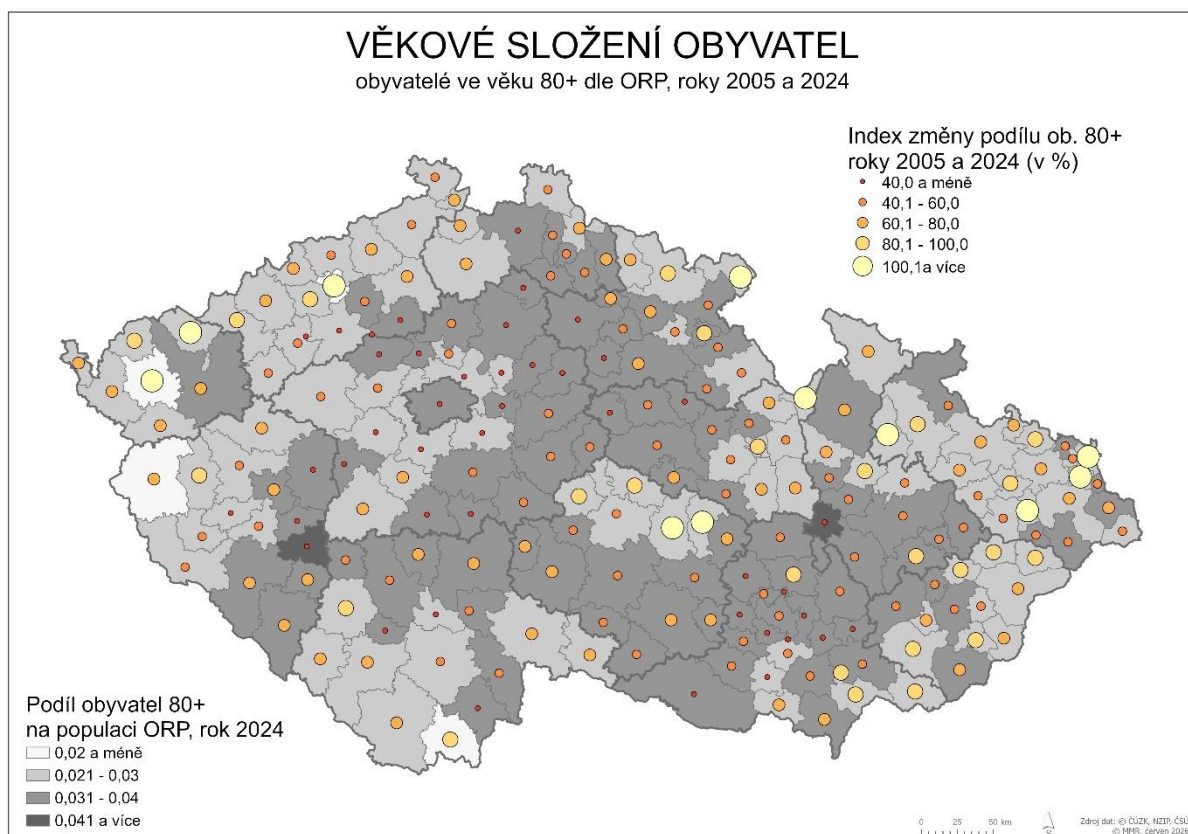
V **Metropolitních oblastech** dochází k přílivu mladších lidí, území jsou charakteristická vyšší porodností a dynamickým vývojem (Mapa 6). V **periferních a venkovských oblastech** naopak dochází ke stárnutí populace, odlivu mladých lidí, kdy výsledkem je nižší reprodukční potenciál. Výsledkem je, že **některá území rostou a méně rychle stárnou, zatímco jiná postupně ztrácejí obyvatele, ekonomickou dynamiku i kapacity pro poskytování veřejných služeb.**

Stárnutí populace představuje celostátní trend, jeho **dopady** však budou **výrazně územně diferencované** (Mapa 7). Největší relativní nárůst podílu seniorů lze očekávat ve venkovských a periferních územích, která současně vykazují nižší dostupnost zdravotních a sociálních služeb. V řadě mikroregionů se tak bude kombinovat úbytek ekonomicky aktivních obyvatel, rostoucí nároky na veřejné služby a omezená institucionální kapacita jejich zajištění. Tyto změny budou mít významné dopady na regionální trhy práce, financování veřejných služeb i dlouhodobou konkurenceschopnost jednotlivých území.

Mapa 7: Index stáří dle SO ORP v období 2014-2024 (lokalizační kvocient).

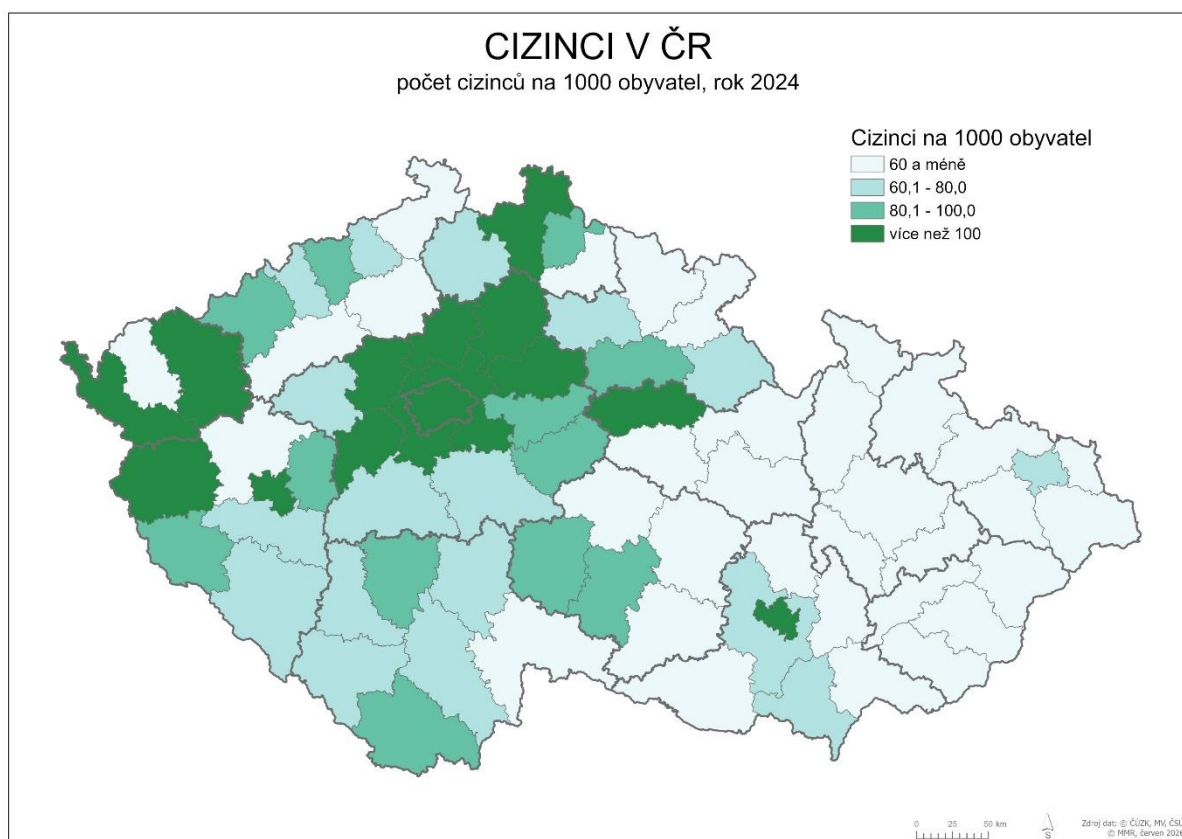
Mapa 81: Počty obyvatel ve věku 80+.

Migrace ze zahraničí: významný zdroj populačního růstu a proměny regionů

Migrace ze zahraničí se stává významným faktorem regionálního rozvoje. Cizinci se soustřeďují především do **metropolitních oblastí a ekonomicky dynamických regionů**, kde nacházejí pracovní příležitosti a širší nabídku služeb (Mapa 9). V řadě odvětví přispívají ke zmírňování nedostatku pracovní síly a částečně tlumí nepříznivé demografické trendy. Současně však jejich koncentrace zvyšuje poptávku po bydlení, vzdělávání a veřejných službách. Dlouhodobé přínosy migrace budou záviset na schopnosti státu a regionů zajistit její řízení v souladu s potřebami trhu práce, integrační kapacitou území a dostupností bydlení i veřejných služeb.

Mapa 9: Počty cizinců v ČR.

Bydlení: klíčový faktor kvality života

Bydlení představuje vedle pracovních příležitostí, veřejných služeb a infrastruktury jeden ze čtyř základních **předpokladů dlouhodobého rozvoje regionů** (pracovní příležitosti, bydlení, dostupnost veřejných služeb, infrastruktura). Je významnou **součástí hospodářské i sociální infrastruktury státu** a jedním z klíčových faktorů ovlivňujících konkurenceschopnost regionů. Dostupnost bydlení ovlivňuje mobilitu pracovní síly, rozhodování domácností o místě bydliště, schopnost regionů získávat investice, rozvoj podnikání i dlouhodobou ekonomickou výkonnost území. Zatímco v minulosti byly regionální rozdíly spojovány především s dostupností pracovních příležitostí, stále větší

význam získává schopnost regionů nabídnout dostatek kvalitního a cenově dostupného bydlení odpovídajícího potřebám obyvatel i zaměstnavatelů.

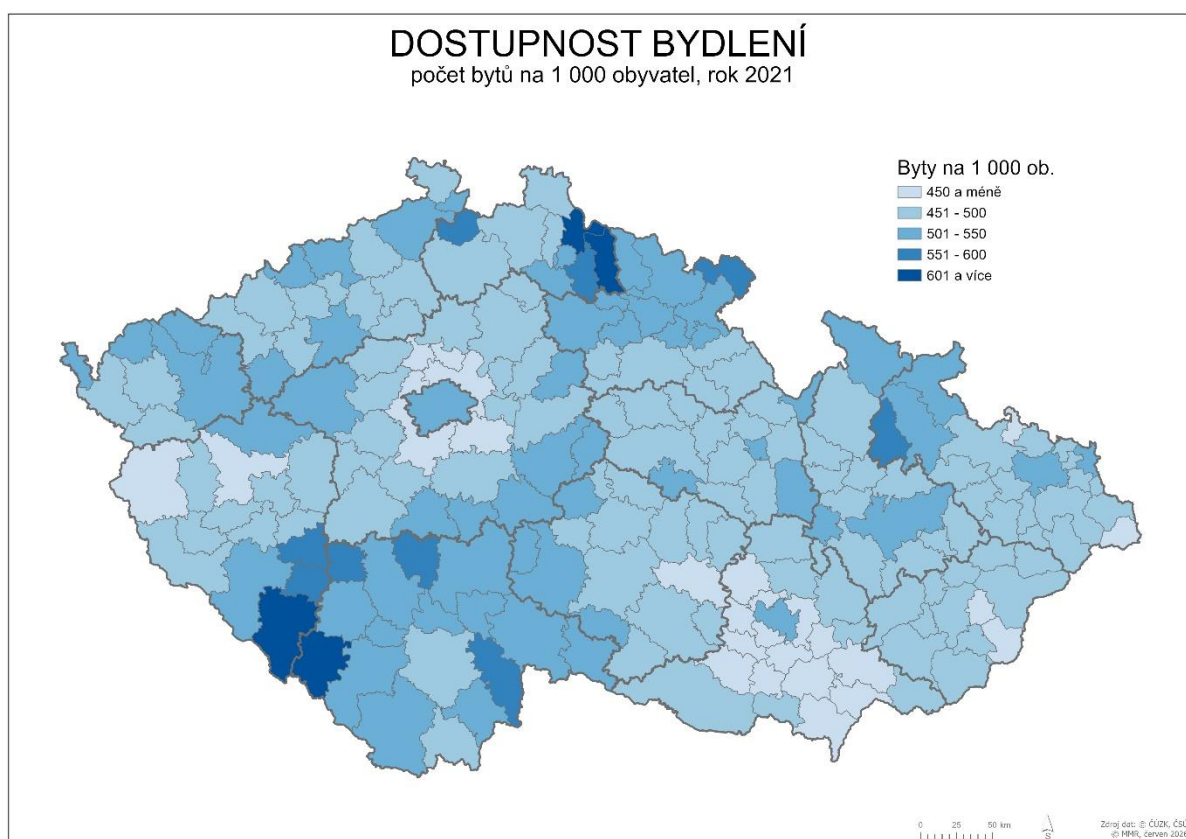
Dostupnost bydlení nelze spojovat pouze s jedním typem vlastnictví nebo jedním segmentem trhu. Rozvoj bytového fondu bude vyžadovat souběžnou podporu obecního, družstevního, soukromého i dalších forem bydlení podle potřeb jednotlivých regionů. Významnou roli budou sehrávat také byty pro mladé rodiny, studenty, seniory i zaměstnance klíčových profesí.

Základním předpokladem dlouhodobého zlepšení dostupnosti bydlení je růst nabídky nových bytů v odpovídajících segmentech trhu (vlastnické, družstevní, sociální a obecní nebo institucionální nájemní bydlení ve velkých městech, v rurálních periferních oblastech dostupnost bydlení přizpůsobený potřebám seniorů/ek nebo klíčových profesí). Vedle podpory veřejných investic bude proto rozhodující také urychlení povolovacích procesů, odstranění zbytečné regulatorní zátěže, širší využívání prefabrikace a modularity, efektivnější využití brownfieldů a vytvoření podmínek pro vyšší zapojení soukromých investorů do bytové výstavby.

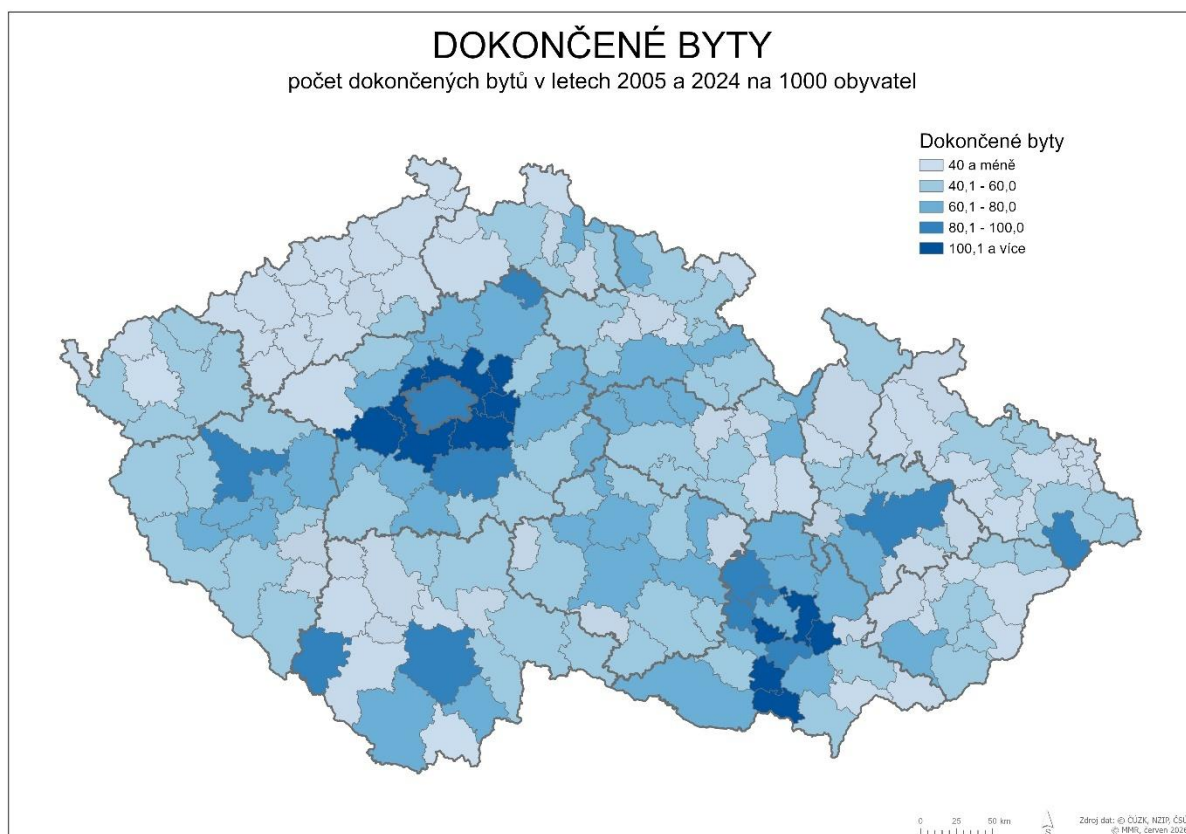
Dlouhodobá dostupnost bydlení nebude záviset pouze na veřejných rozpočtech, ale především na schopnosti zvyšovat nabídku bytů ve všech segmentech trhu. Vedle obecního a veřejného nájemního bydlení bude důležitou roli hrát také družstevní bydlení, soukromé investice, státní záruky a další finanční nástroje, které umožní mobilizovat soukromý kapitál. Prioritou bude rovněž podpora dostupného bydlení pro mladé domácnosti, střední příjmové skupiny („*missing middle*“) a strategické profese, zejména učitele, zdravotníky, příslušníky bezpečnostních sborů a další zaměstnance nezbytné pro fungování veřejných služeb i regionálních ekonomik.

Regionální trendy v oblasti bydlení (výstavba bytů, ceny bydlení) jsou územně velmi polarizované (viz mapy 10 až 14). Stavební aktivita se koncentruje do metropolitních oblastí, především v zázemí Prahy a Brna, což spolehlivě odráží demografické trendy. Tyto indikátory odráží tzv. fyzickou dostupnost bydlení, která nesouvisí vždy s cenovou dostupností bydlení.

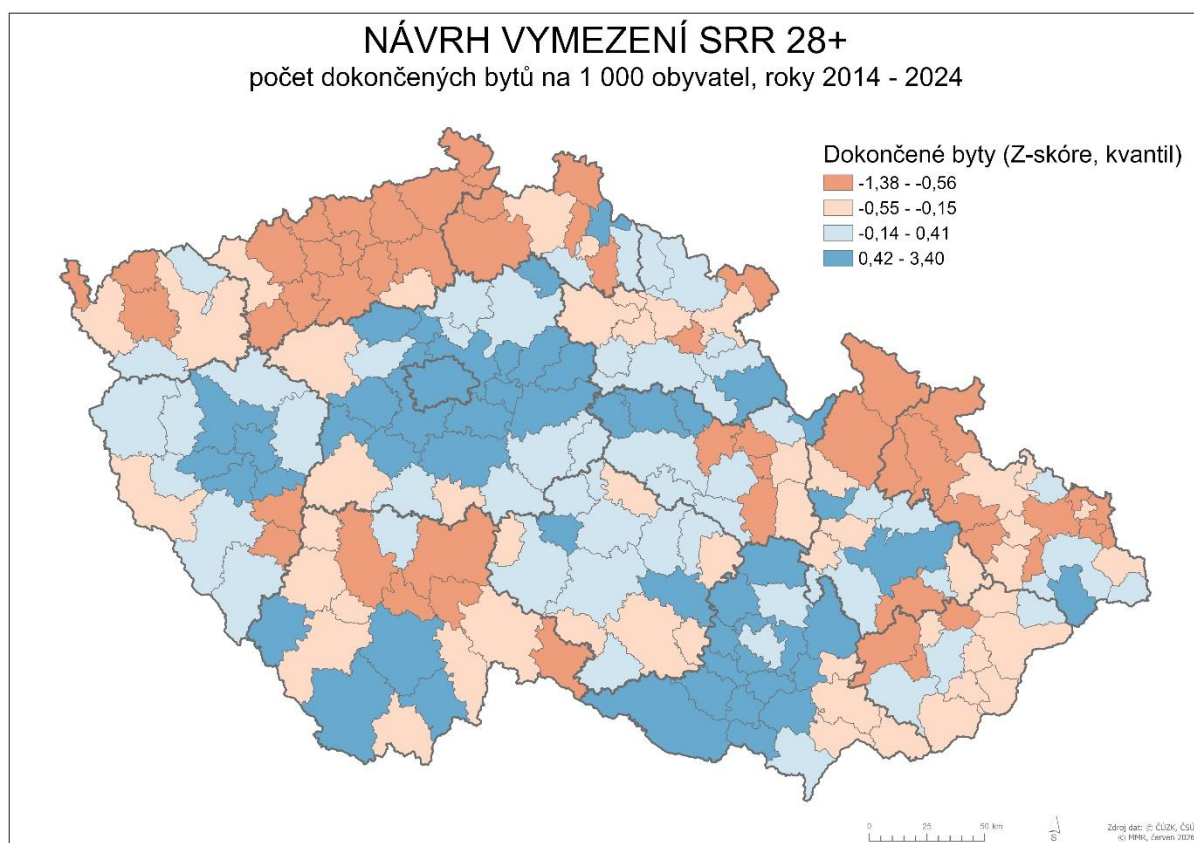
Mapa 102: Počet bytů na 1 000 obyvatel. Zdroj: ČSÚ.

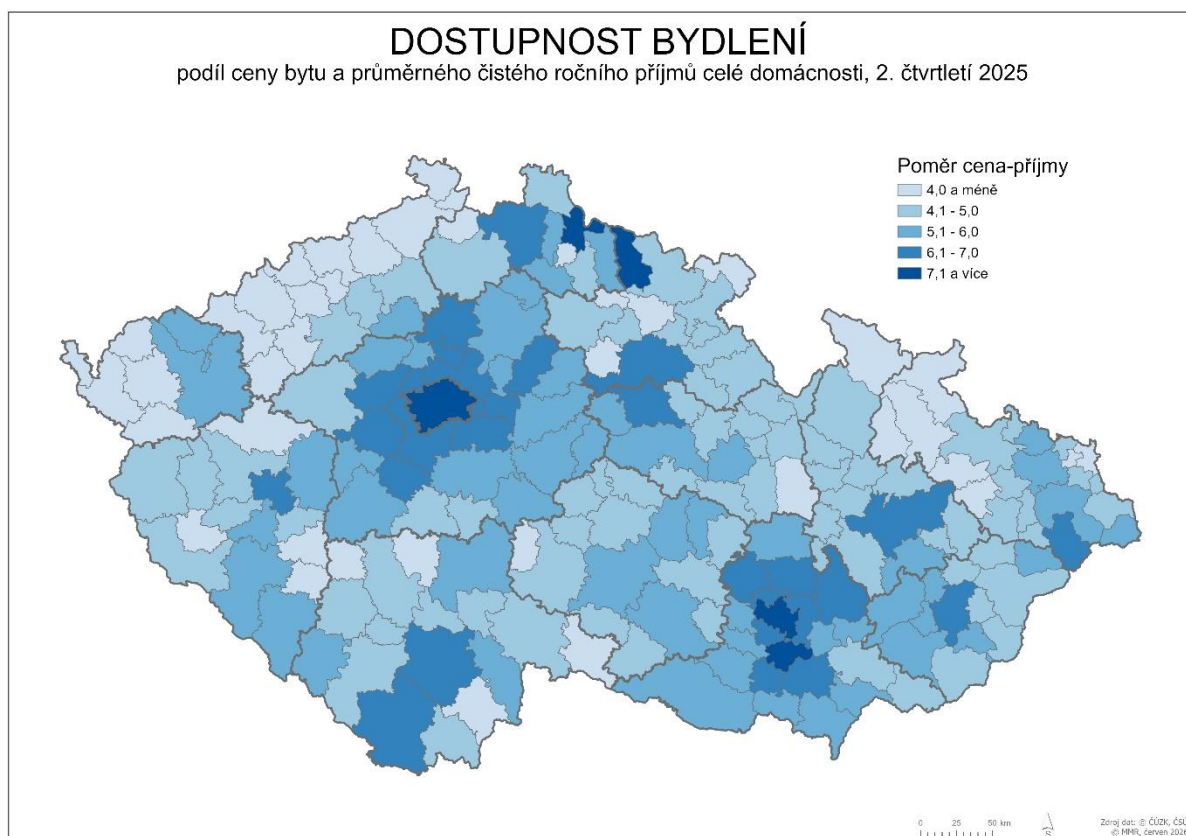
Mapa 113: Počet dokončených bytů na 1 000 obyvatel. Zdroj: ČSÚ.

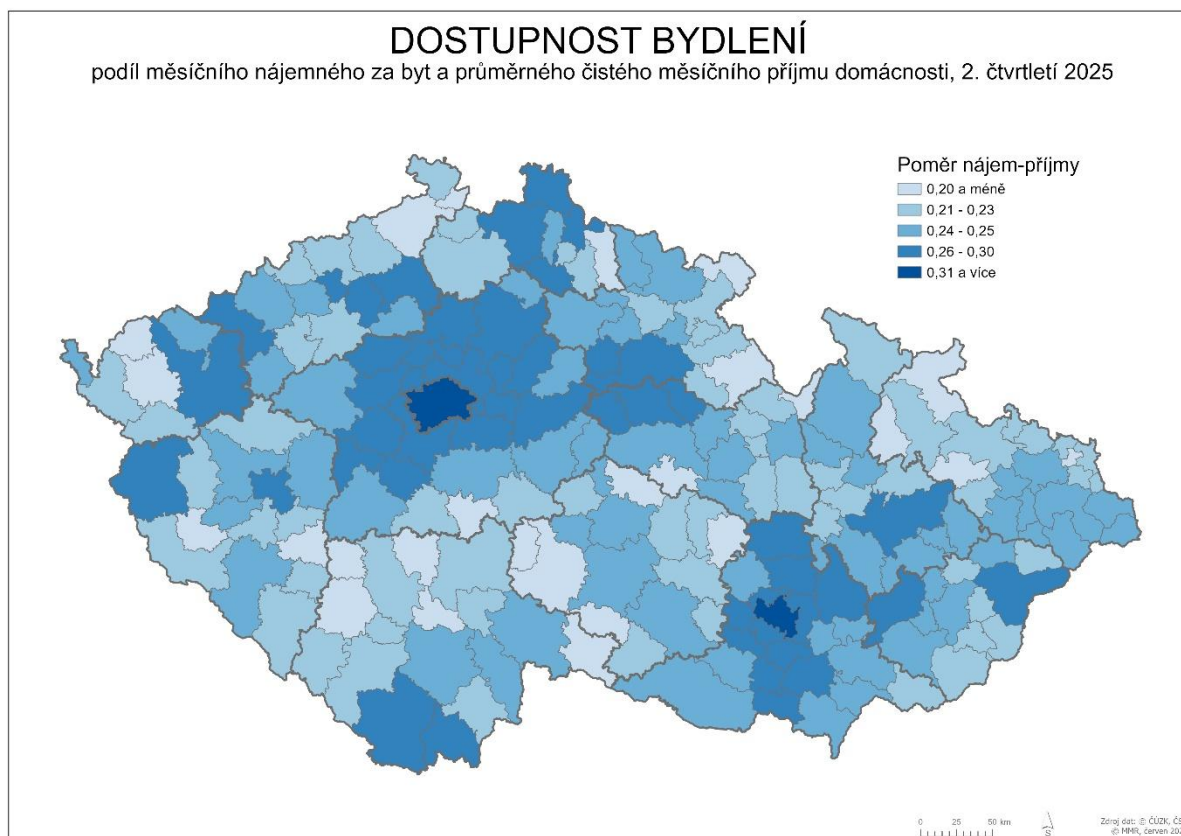
Mapa 412: Počet dokončených bytů na 1 000 obyvatel v období 2014–2024 – lokalizační kvocient.

Mapa 13: Price-to-income ratio v SO ORP (Q2/2025).

Mapa 14: Rent-to-income ratio v SO ORP (Q2/2025).

- **Metropole a velká města** – vysoké ceny bydlení, tlak na finanční dostupnost, omezená dostupnost pro zaměstnance a mladé domácnosti, riziko sociální segregace. Nedostatek dostupného bydlení se stále častěji stává překážkou dalšího ekonomického růstu, protože omezuje schopnost zaměstnavatelů získávat pracovní sílu.
- **Suburbanizační zázemí** – dostupnější bydlení, ale rostoucí tlak na dopravní infrastrukturu, veřejné služby a rozpočty obcí. Další rozvoj vyžaduje koordinaci výstavby bydlení s rozvojem škol, zdravotní péče, dopravní infrastruktury a efektivním využíváním již zastavěného území.
- **Periferní regiony** – finančně dostupnější bydlení, ale problematická fyzická dostupnost bydlení pro specifické skupiny obyvatel (např. senioři, ale také strategické profese), kumulace problémů spojených s obchodem s chudobou, obecně nižší kvalita bytového fondu a vyšší energetická náročnost budov. Jedná se o také o území s omezenějšími pracovními příležitostmi a službami. Lidé tento rozdíl řeší každodenní mobilitou (dojíždění). V těchto regionech však hlavní bariéru rozvoje často nepředstavuje samotná cena bydlení, ale omezená nabídka pracovních příležitostí, veřejných služeb a dopravní dostupnosti.

Dostupnost bydlení se stále více promítá do migračního chování obyvatel. Růst cen bydlení ve velkých městech a jejich zázemí přispívá k přesunu části obyvatel do vzdálenějších lokalit, kde jsou náklady na bydlení nižší. Tento proces podporuje

suburbanizaci a současně vytváří nové nároky na dopravní infrastrukturu, občanskou vybavenost a koordinaci rozvoje mezi obcemi. Bydlení se tak stává jedním z faktorů, které významně ovlivňují prostorové uspořádání sídelní struktury Česka.

Dostupnost bydlení stále více ovlivňuje také fungování regionálních trhů práce.

V některých rychle rostoucích regionech představují vysoké náklady na bydlení bariéru pro příchod pracovní síly a mohou omezovat další ekonomický rozvoj. Schopnost regionů nabídnout dostupné a kvalitní bydlení se proto stává jedním z předpokladů jejich dlouhodobé konkurenceschopnosti.

Vedle zvyšování nabídky nových bytů bude významnou roli hrát také větší **využívání návratných finančních nástrojů, státních záruk** a dalších forem sdílení investičního rizika, které umožní **mobilizovat soukromý kapitál pro výstavbu bydlení a zvýšit celkové přínosy veřejných prostředků skrz pákové efekty a vtažení investic (crowd in)**. Rozvoj bytového fondu bude dlouhodobě vyžadovat **kombinaci veřejných i soukromých investic a podporu různých forem bydlení podle potřeb jednotlivých regionů**.

Rozvoj bytové výstavby představuje současně **významný impuls pro českou ekonomiku**. Vedle zlepšení dostupnosti bydlení vytváří **vysokou domácí přidanou hodnotu**, podporuje zaměstnanost v navazujících odvětvích a generuje **významné multiplikační efekty v celé ekonomice**. Prioritou proto bude nejen zrychlení povolování staveb, ale také **snižování nákladů výstavby** prostřednictvím revize technických předpisů, podpory inovativních stavebních technologií, prefabrikace, modularity a lepší dostupnosti stavebních surovin.

Dlouhodobá dostupnost bydlení nebude záviset pouze na veřejných rozpočtech, ale především na schopnosti České republiky **aktivovat soukromé investice, zrychlit výstavbu, efektivně využívat veřejný majetek a vytvářet stabilní a předvídatelné podmínky pro rozvoj bytového fondu ve všech segmentech trhu**. Vedle vlastnického bydlení je proto nezbytné podporovat rozvoj obecního, družstevního, nájemního, studentského i seniorského bydlení podle potřeb jednotlivých regionů a skupin obyvatel.

Sociální situace: problém není plošný, ale koncentrovaný

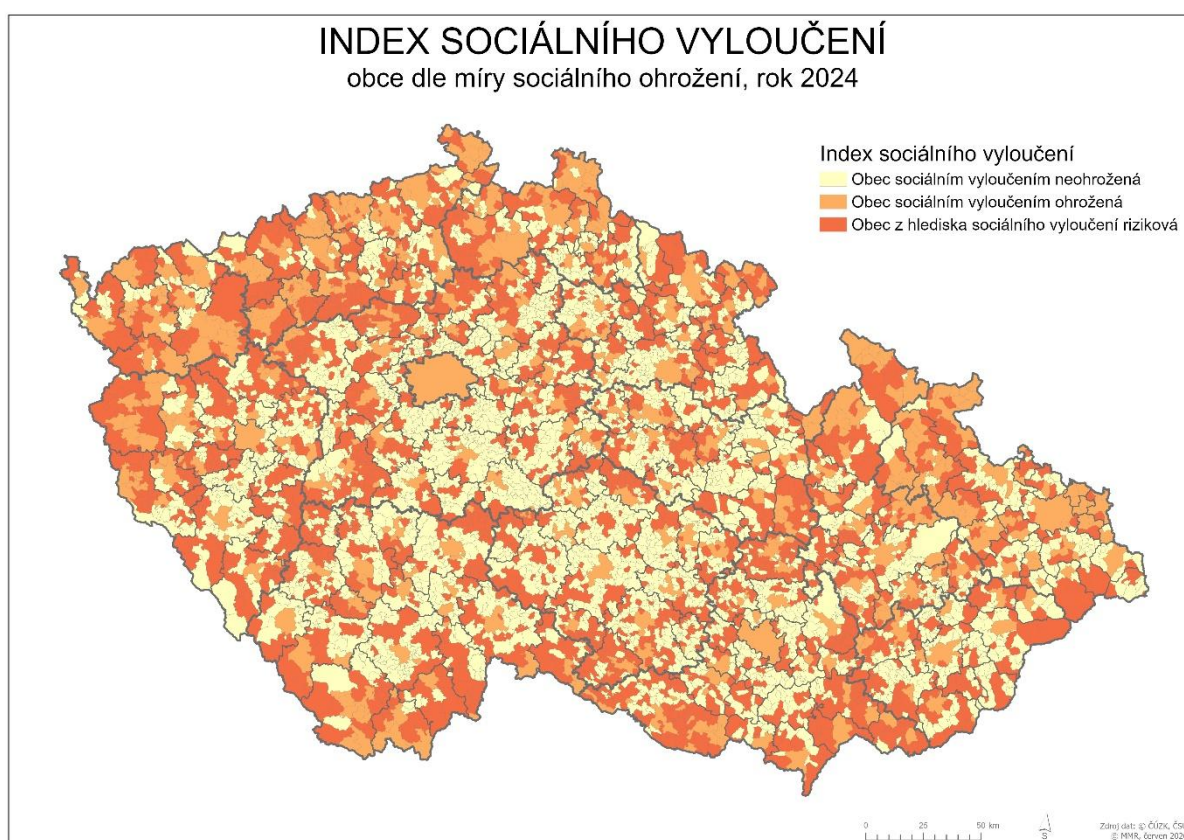
Sociální problémy nejsou v Česku rozprostřeny rovnoměrně – naopak se **koncentrují v konkrétních lokalitách**. Sociálně vyloučené lokality se nevyskytují pouze ve velkých městech, ale také v menších obcích, periferních územích mimo hlavní rozvojové osy a některých strukturálně postižených regionech. Z dat Indexu sociálního vyloučení vyplývá, že:

- roste počet obcí s vyšší sociální zátěží,
- problémy se postupně rozšiřují i mimo tradičně postižené regiony,

- hlavní koncentrace přetrvává v Ústeckém, Moravskoslezském a Karlovarském kraji.

Významným rysem současného vývoje je **rostoucí územní koncentrace sociálních problémů**. Nejde pouze o jednotlivé domácnosti ohrožené chudobou, ale o vznik lokalit, kde se kumulují problémy trhu práce, bydlení, vzdělávání, zadluženosti a dostupnosti veřejných služeb. Právě tato kumulace představuje z hlediska regionální politiky větší riziko než samotná výše sociálních ukazatelů na národní úrovni. Mapa 15 níže vyjadřuje územní koncentraci vysokých hodnot Indexu sociálního vyloučení na úrovni obcí. Dochází ke koncentraci především na území strukturálně postižených krajů, přičemž tato situace je strukturální a dlouhodobá.

Mapa 15: Hodnoty Indexu sociálního vyloučení v obcích.

Dostupnost bydlení přitom nepředstavuje pouze důsledek těchto problémů, ale stále více také jednu z jejich hlavních příčin. Omezená nabídka bytů, vysoké náklady na bydlení a nízká mobilita bytového fondu snižují mobilitu pracovní síly, omezují ekonomické příležitosti obyvatel a mohou přispívat ke koncentraci sociálních problémů v některých územích. Dlouhodobým řešením proto není pouze zmírňování důsledků, ale především zvyšování nabídky dostupného bydlení a práce a odstraňování překážek bytové výstavby a rekonstrukcí.

Vzdělávání: klíčový faktor budoucího rozvoje regionů

Lidský kapitál představuje rozhodující konkurenční výhodu ČR i jejích regionů. Kvalita vzdělávání již není pouze otázkou sociální politiky, ale především hospodářské politiky a budoucí prosperity země. Vzdělávací systém musí **připravovat dostatek kvalifikovaných absolventů všech stupňů vzdělávání** – od učňovského školství přes odborné střední školy až po vysoké školy – **v oborech, které odpovídají současným i budoucím potřebám české ekonomiky, veřejných služeb a technologického rozvoje. Kvalita vzdělávání tak přímo ovlivňuje produktivitu práce, inovační schopnost ekonomiky, regionální rozvoj i životní úroveň obyvatel.**

Jedním z hlavních problémů českého vzdělávacího systému není pouze jeho kvalita, ale především **dlouhodobý nesoulad mezi strukturou absolventů a potřebami trhu práce**. V řadě regionů přetrvává nedostatek absolventů učňovských oborů, technických středních škol, zdravotnických profesí, učitelů, odborníků ve stavebnictví, energetice, dopravě, informačních technologiích i přírodovědných a technických vysokoškolských oborech. Současně existují obory, jejichž absolventi nacházejí uplatnění obtížněji nebo mimo vystudovaný obor.

Rozvoj vzdělávání proto musí být výrazně více **řízen na základě dat o budoucích potřebách hospodářství, veřejných služeb a regionálních trhů práce**. Vedle zvyšování kvality vzdělávání bude prioritou lepší sladění kapacit středních škol, učilišť i vysokých škol **s dlouhodobými potřebami české ekonomiky**.

Přetrvává rovněž **nedostatečné propojení vzdělávání s praxí**. Spolupráce škol, zaměstnavatelů a výzkumných organizací je mezi regiony velmi rozdílná a často nedokáže dostatečně reagovat na rychlé změny technologií ani na potřeby zaměstnavatelů. Posilování odborné praxe, duálního vzdělávání, profesně orientovaných studijních programů a celoživotního vzdělávání proto představuje jednu z hlavních podmínek **růstu produktivity práce i konkurenceschopnosti regionů**.

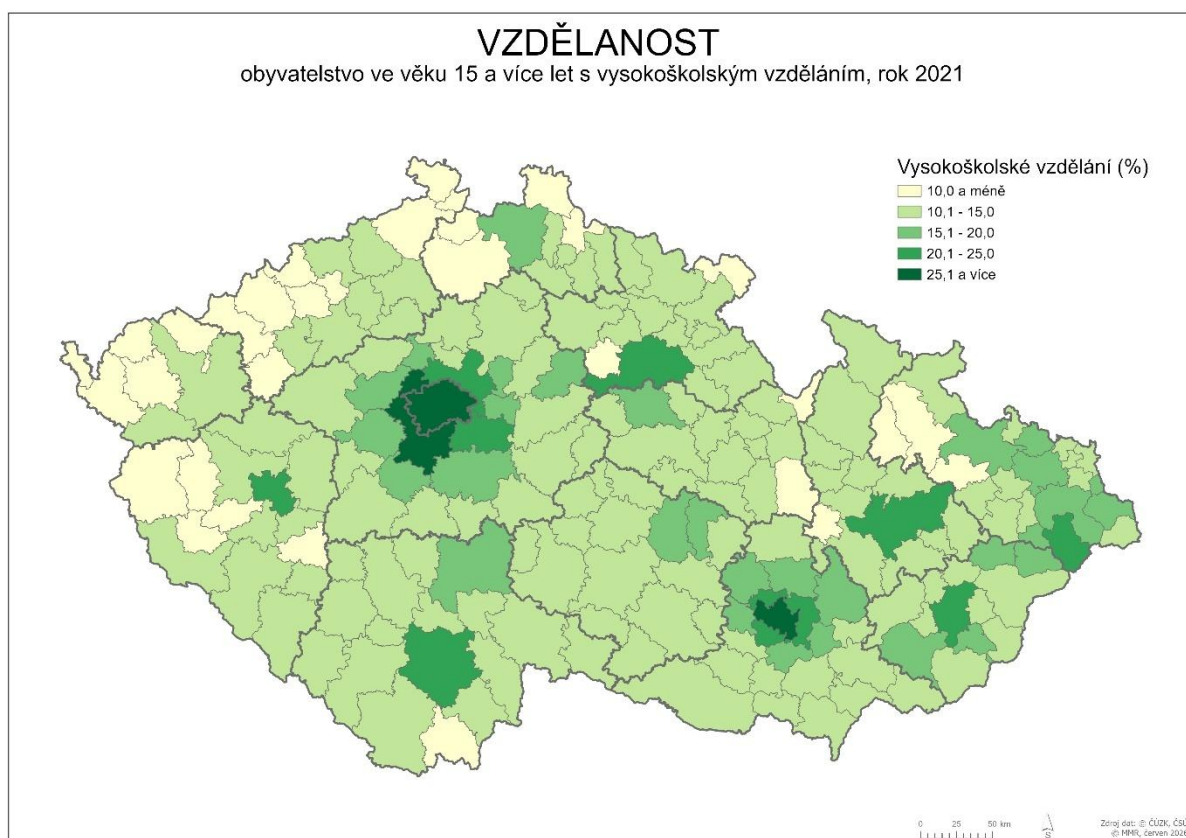
Navzdory postupnému růstu investic do výzkumu a vývoje zůstává přenos výsledků výzkumu do praxe nedostatečný. ČR stále zaostává za technologicky nejvyspělejšími ekonomikami v komercializaci výsledků výzkumu, spolupráci veřejného výzkumu se soukromým sektorem i ve vytváření inovací s vysokou přidanou hodnotou. Rozvoj aplikovaného výzkumu, ochrany duševního vlastnictví, transferu technologií a vzniku technologických firem proto představuje jednu z hlavních podmínek dlouhodobého růstu produktivity české ekonomiky.

Měřítkem úspěchu veřejné podpory výzkumu nemají být pouze výdaje na výzkum a vývoj nebo počet vědeckých publikací, ale především jejich **dopad na růst produktivity, vznik nových technologií, patentovou aktivitu, komercializaci výsledků výzkumu, vznik inovačních firem a konkurenceschopnost české ekonomiky**.

Výsledky vzdělávání se mezi regiony významně liší. Rozdíly nejsou dány pouze kvalitou škol, ale také sociálním a ekonomickým prostředím, ve kterém děti vyrůstají. V některých hospodářsky a sociálně ohrožených územích a strukturálně postižených regionech se vzdělávací neúspěšnost kumuluje s dalšími rozvojovými bariérami a dlouhodobě omezuje kvalitu lidského kapitálu i budoucí konkurenceschopnost regionů. Současně však významné rozdíly existují i mezi jednotlivými mikroregiony, což potvrzuje potřebu cílených opatření podle specifických podmínek území.

Mapa vzdělanosti (Mapa 16) potvrzuje, že lidský kapitál je v ČR územně nerovnoměrně rozložen. Nejvyšší podíl vysokoškolsky vzdělaných obyvatel se soustřeďuje v metropolitních oblastech a univerzitních centrech, která současně nabízejí širší spektrum vysoce kvalifikovaných pracovních příležitostí. Naopak nižší zastoupení vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva v řadě periferních a hospodářsky slabších regionů představuje jednu z bariér jejich dlouhodobé konkurenceschopnosti a schopnosti přitahovat znalostně náročné ekonomické aktivity.

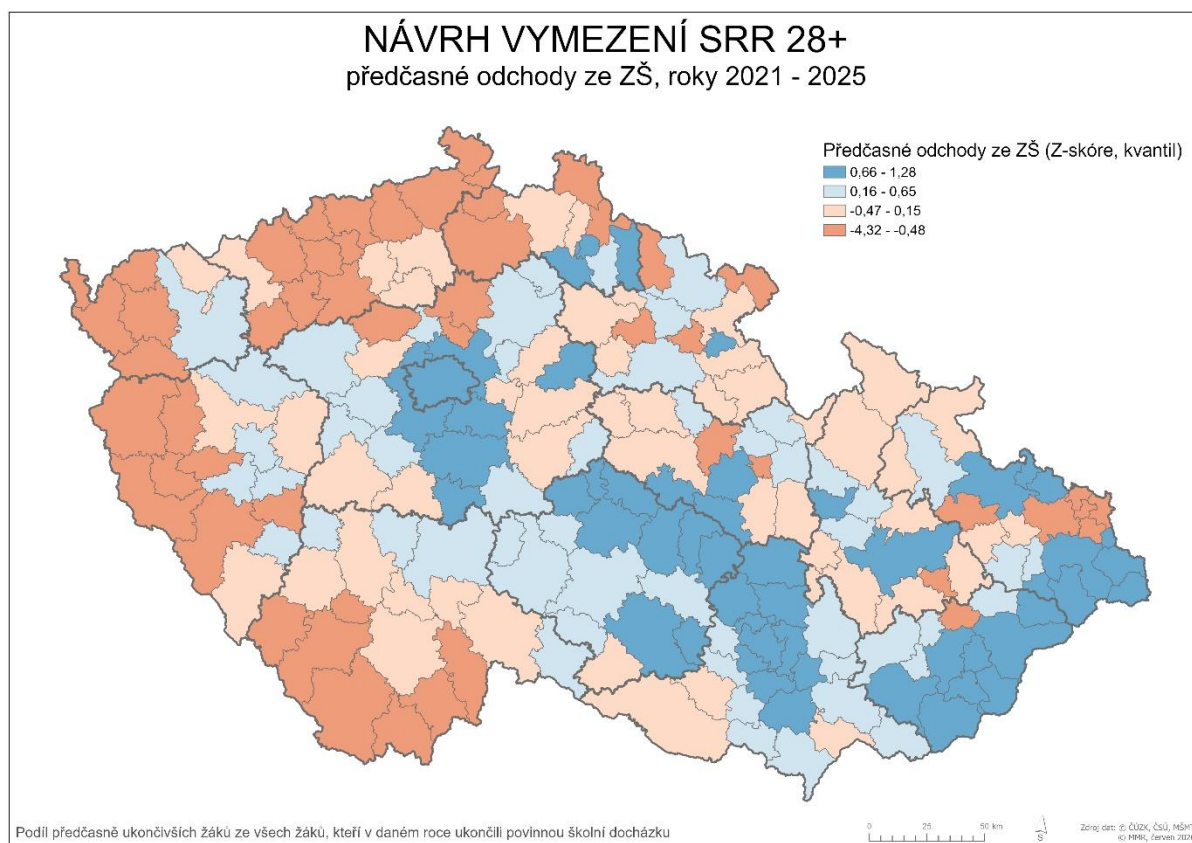
Mapa 16: Vzdělanost obyvatelstva v SO ORP v roce 2021. Zdroj: SLDB 2021.

Regionální rozdíly ve vzdělávání nejsou dány pouze kvalitou škol, ale také sociálními a ekonomickými podmínkami, ve kterých děti vyrůstají. Významnou roli hraje zejména **míra chudoby, vzdělanostní struktura obyvatel, stabilita rodinného prostředí či dostupnost předškolního vzdělávání**. V řadě území se vzdělávací neúspěšnost kumuluje se sociálními problémy a stává se jedním z faktorů, které dlouhodobě oslabují

rozvojový potenciál regionů. Nejvýraznější problémy se koncentrují v některých hospodářsky a sociálně ohrožených územích a strukturálně postižených regionech, jak ilustruje mapa 17 níže s podílem žáků v kohortách, které nedokončí základní stupeň vzdělání.

Mapa 17: Předčasné odchody ze ZŠ – Podíl předčasně ukončivších žáků ze všech žáků, kteří v daném roce ukončili povinnou školní docházku.

Současně však data ukazují, že vzdělávací neúspěšnost není pouze problémem několika krajů, ale že **významné rozdíly existují i mezi jednotlivými mikroregiony** v rámci stejného kraje. Vedle území s dlouhodobě nepříznivými výsledky lze identifikovat i regiony, které navzdory složitým sociálním podmínkám dosahují lepších výsledků, než by odpovídalo jejich výchozí situaci.

Účastníci **participativního workshopu** upozornili na přetrvávající regionální rozdíly v kvalitě vzdělávání, dostupnosti středních škol a zejména na nedostatečné propojení vzdělávací soustavy s potřebami regionálních trhů práce. Jako jeden z hlavních problémů byla identifikována dlouhodobá nevyváženost mezi strukturou absolventů a potřebami zaměstnavatelů, která omezuje rozvoj lidského kapitálu i konkurenceschopnost některých regionů.

Diskuse současně potvrdila, že rozvoj lidského kapitálu představuje jednu z hlavních podmínek dlouhodobé konkurenceschopnosti regionů. Vedle zvyšování kvality vzdělávání byla zdůrazněna potřeba lepšího propojení škol se zaměstnavateli, podpory

odborné praxe, celoživotního vzdělávání a rychlejší reakce vzdělávací soustavy na technologické změny a budoucí potřeby české ekonomiky.

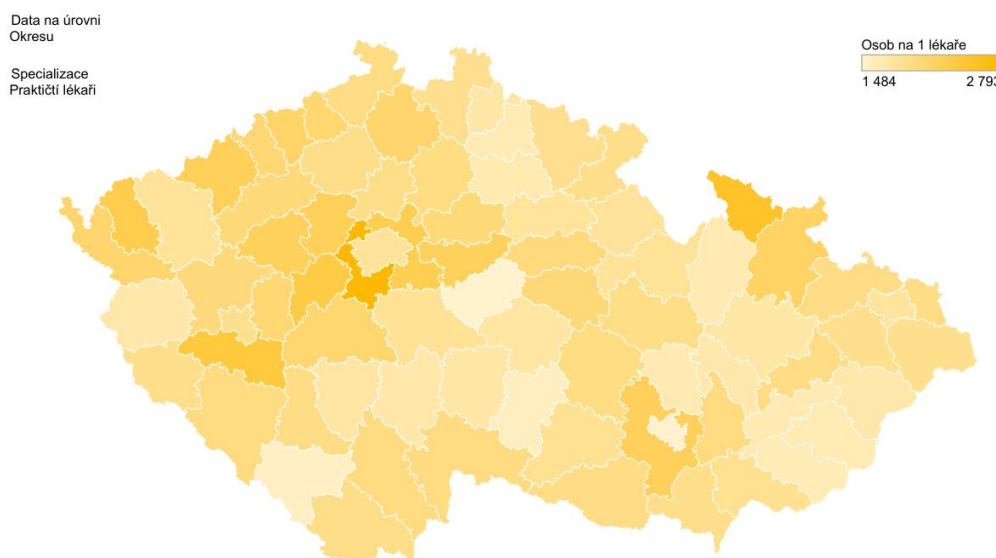
Veřejné služby: rozdíly nejsou jen mezi městem a venkovem

Dostupnost veřejných služeb je jedním z klíčových faktorů kvality života. **Metropolitní oblasti** čelí vysoké koncentraci služeb, ale u řady služeb dochází i přetíženosti a horší reálné dostupnosti (např. lékaři nepřijímají). **Suburbanizační zázemí** zase čelí rychlému růstu obyvatel a služby nestíhají reagovat na poptávku. **Periferní a venkovská území** jsou dlouhodobě charakteristická menší dostupností služeb, delší dojezdovou vzdáleností za službami a tím i vyšší závislostí na mobilitě. U regionálních rozdílů ve veřejných službách **nejde jen o počet služeb, ale o jejich reálnou dostupnost**. Dostupnost kvalitních veřejných služeb představuje vedle pracovních příležitostí, bydlení a infrastruktury jeden ze základních předpokladů dlouhodobé atraktivity a konkurenceschopnosti regionů.

Distribuce a dostupnost zdravotní péče

Dostupnost zdravotní péče nezávisí pouze na počtu zdravotnických zařízení nebo lékařů, ale také na organizaci zdravotní péče, dostupnosti primární péče (praktické lékařství, stomatologie a gynekologie), časové dojezdové vzdálenosti, personálních kapacitách a demografické struktuře obyvatel. Regionální rozdíly proto nelze hodnotit pouze podle počtu poskytovatelů zdravotních služeb. Problematika se týká jak metropolitních oblastí s vysokou koncentrací poptávky po zdravotních službách, tak venkovských a periferních území, kde představují největší výzvu zejména personální kapacity a (geografická / časová) dostupnost péče. Nejlepší situace je v dostupnosti ve Zlínském kraji, kde na jednoho praktického lékaře připadá 1 651 lidí. Naopak ve Středočeském, Karlovarském a Ústeckém kraji vychází na jednoho lékaře v průměru více než 2 000 osob.

Mapa 18: Počet obyvatel na 1 lékaře podle okresů za rok 2021. Zdroj: www.dataozdravi.cz.

Typy území: různé problémy, různé mechanismy

Z pohledu kvality života se jasně profilují různé typy území:

- **Metropole:** vysoká kvalita služeb, ale problémy s bydlením a nerovnostmi, tlak na kapacity veřejných služeb.
- **Suburbanizační zázemí:** rychlý růst, který předbíhá rozvoj zdravotnické, školské a další veřejné infrastruktury.
- **Strukturálně postižené regiony:** vyšší zdravotní a sociální zátěž obyvatel, omezenější personální kapacity a nižší atraktivita pro získávání zdravotnických pracovníků.
- **Periferní a venkovská území:** omezená dostupnost primární zdravotní péče a vyšší závislost na dopravní obslužnosti.

Neexistuje jedno řešení – **každý typ území potřebuje jiný přístup.**

Implikace pro veřejné politiky

1. **Nevhodnost celonárodních či krajských průměrů:** Nepostačuje hodnotit situaci podle celostátních nebo krajských průměrů. Rozhodující jsou lokální koncentrace problémů, které je vhodné identifikovat na úrovni SO ORP (HSOÚ), případně obcí nebo ZUJ (např. Index sociálního vyloučení). Územní zacílení veřejných politik by mělo vycházet z reálné koncentrace problémů, nikoliv z administrativních hranic.
2. **Posílit územní cílení politik:** Přizpůsobovat veřejné služby různým typům území. Metropolitní oblasti řeší především kapacitní limity veřejných služeb, suburbanizační území rychlý populační růst a venkovská či periferní území

zejména jejich reálnou dostupnost. Jednotný model poskytování veřejných služeb proto není dlouhodobě efektivní.

3. **Propojit politiky (bydlení, služby, sociální oblast, vzdělávání):** Posilovat koordinaci sektorových politik. Rozvoj bydlení, dopravy, zdravotnictví, školství, trhu práce a regionálního rozvoje je vzájemně provázán. Vyšší koordinace veřejných investic zvyšuje jejich efektivitu, omezuje duplicity a přináší vyšší hodnotu za veřejné prostředky.
4. **Zaměřit se na reálnou dostupnost služeb:** vedle jejich fyzické přítomnosti, zohledňovat také časovou, kapacity a možnost jejich skutečného využívání obyvateli.
5. **Přizpůsobovat nejen kapacity, ale i zaměření služeb podle různých typů území:** Přizpůsobovat kapacity veřejných služeb demografickému a ekonomickému vývoji jednotlivých typů území. Stárnutí populace zvyšuje poptávku po zdravotních a sociálních službách, zatímco růst metropolitních a suburbanizačních oblastí vytváří tlak zejména na kapacity škol, zdravotnictví, bydlení a dopravní infrastruktury. Rozvoj veřejných služeb by měl vycházet z dlouhodobých demografických a ekonomických trendů.
6. **Posilovat kapacity v území:** Posilovat institucionální kapacity v území. Kvalita veřejných služeb závisí nejen na jejich financování, ale také na schopnosti obcí, svazků obcí, krajů a dalších poskytovatelů služby plánovat, koordinovat a dlouhodobě rozvíjet. Podpora státu by proto měla zohledňovat rozdílné institucionální kapacity jednotlivých typů území a podporovat efektivní meziobecní spolupráci.

Klíčová otázka pro rozhodování státu

Jak zajistit, aby lidé nemuseli odcházet z regionů za prací, bydlením nebo základními veřejnými službami?

Hlavní závěr

Prioritou státu musí být rozvoj čtyř základních pilířů regionálního rozvoje – práce, bydlení, veřejných služeb a infrastruktury – protože pouze jejich společný rozvoj dlouhodobě udrží obyvatele i investice v regionech.

2.3 Kvalita prostředí

Shrnutí:

- Kvalita prostředí se zlepšuje, ale přicházejí nové výzvy.
- Největší rozdíly jsou mezi typy území (města × venkov × průmyslové regiony).
- Klimatická změna zásadně mění podmínky rozvoje.
- Sucho se stává strukturálním problémem.
- Kvalita prostředí ovlivňuje konkurenceschopnost regionů.
- Ochrana krajiny a životního prostředí a ekonomická konkurenceschopnost regionů se vzájemně ovlivňují.
- Prioritou jsou opatření s nejvyšším přínosem pro lidi, ekonomiku a odolnost území.

Kvalita životního prostředí v Česku se v posledních letech v některých oblastech zlepšuje. Znečištění ovzduší klesá, modernizují se technologie a postupně se snižují emise z průmyslu, dopravy i domácností. Zároveň se ale stále výrazněji projevují nové výzvy spojené se změnou klimatu – růst teplot, častější sucha nebo extrémní výkyvy počasí. Jinými slovy se dá říct, že **některé problémy se daří částečně řešit, ale jiné, a často zásadnější, se rychle prohlubují**. Současně je nezbytné hledat taková řešení, která chrání životní prostředí, aniž by neúměrně omezovala hospodářský rozvoj, dostupnost bydlení nebo konkurenceschopnost regionů. **Veřejné prostředky mají přednostně směřovat do opatření s měřitelným přínosem pro hospodářství, bezpečnost a kvalitu života.**

Kvalita prostředí se výrazně liší podle typu území

Podobně jako u jiných témat se ukazuje, že rozdíly nejsou jen mezi kraji, ale především mezi typy území. **Metropolitní oblasti a velká města** sice mají lepší kvalitu ovzduší než v minulosti, ale trpí vysokým dopravním zatížením, výrazným efektem tepelného ostrova a vyššími zdravotními riziky při vlnách veder.

- **Průmyslové a strukturálně zatížené regiony** jsou charakteristické dlouhodobě horší kvalitou ovzduší, která je dána kombinací znečištění z průmyslu, dopravy a lokálního vytápění, např. Moravskoslezský kraj (Ostrava – Karviná – Frýdek-Místek).
- **Naopak venkovská a přírodně zachovalá území** mají obecně lepší kvalitu ovzduší, ale musí se negativně potýkat s rostoucími dopady sucha a změny klimatu. Zároveň jsou to území s vyšší závislostí ekonomických aktérů na přírodních podmínkách (zemědělství, lesy).
- **Zemědělské oblasti (nížiny)** jsou charakteristická nejvyšší citlivostí na sucho, které se odráží následně ve změnách produkčních podmínek. Oblasti také čelí velkým tlakům na vodní zdroje.

Kvalita prostředí tak není jednotná a **každý typ území čelí jiným rizikům**. Nejvyšší prioritou je posilování vodního hospodářství, zadržování vody v krajině a odolnosti území vůči suchu.

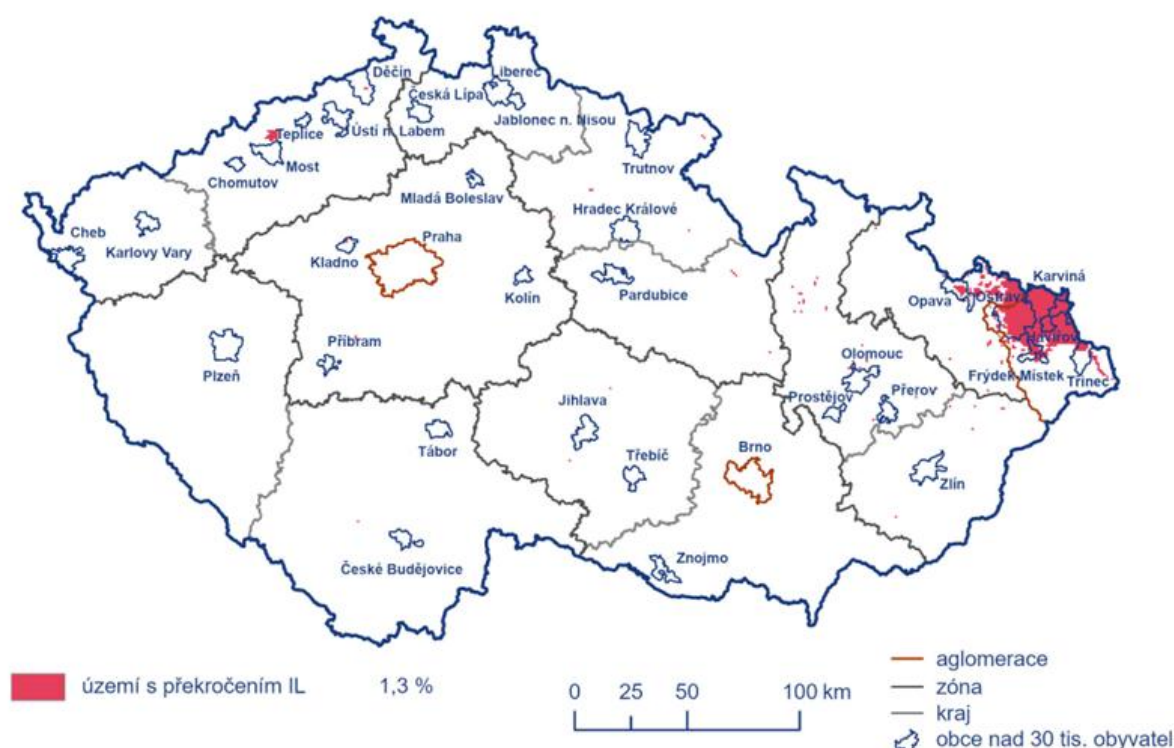
Ovzduší: zlepšení, ale s přetrvávajícími ohnisky problémů

V posledních 10 letech dochází k poklesu koncentrací většiny znečišťujících látek. Modernizace vytápění, obnova vozového parku i změny v průmyslu vedly ke zlepšení kvality ovzduší. Dnes je nadlimitní znečištění evidováno přibližně na 1,4 % území, kde žije asi 7,5 % obyvatel (Mapa 19). Po celém území a v delším časovém horizontu (2010-2024) je průměrná hodnota Indexu kvality ovzduší také územně nerovnoměrná, neboť horší hodnoty indexu se koncentrují především na území metropolitních oblastí Prahy, Brna a Ostravy (Mapa 20). Přesto zůstávají výrazné lokální problémy:

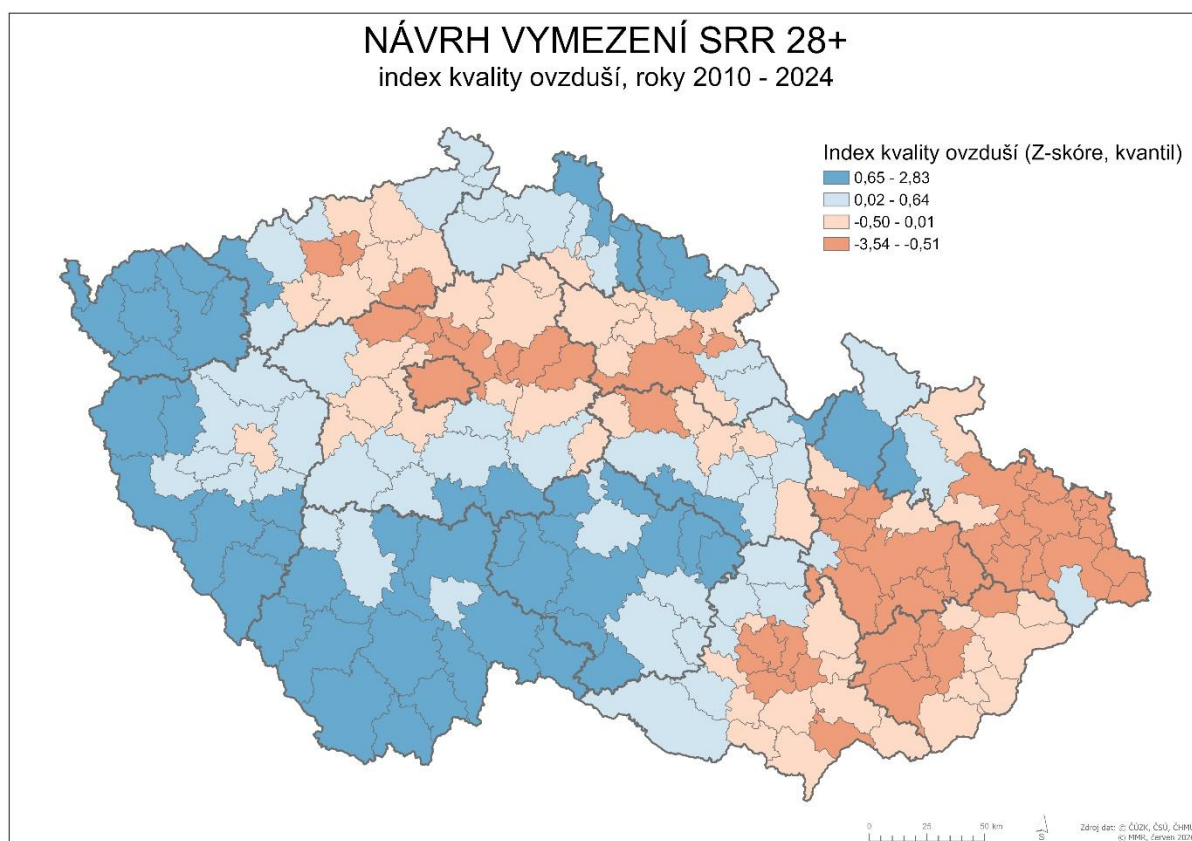
- nejvíce zatížená je oblast Ostrava – Karviná – Frýdek-Místek
- vysoký podíl znečištění zde způsobují domácnosti (lokální topeniště), průmysl i přeshraniční vlivy
- významnou roli hraje i doprava, přičemž v některých lokalitách přispívají ke zhoršené kvalitě ovzduší i nepříznivé rozptylové podmínky a koncentrace zdrojů emisí

Zároveň se ukazuje, že znečištění má přímé dopady na zdraví obyvatel, zvyšuje náklady na zdravotnictví a snižuje produktivitu ekonomiky. I přes zlepšení tedy zůstává kvalita ovzduší **významným regionálním problémem**.

Mapa 19: Oblasti s překročenými imisními limity pro ochranu veřejného zdraví bez zahrnutí přízemního ozónu v roce 2024. Zdroj: 24_07_OZKO.pdf.

Mapa 20: Index kvality ovzduší dle SO₂ ORP (průměr 2010–2024) – lokalizační kvocient.

Klimatická změna: nový hlavní faktor rozdílů

Zásadní změnou posledních let je růst teploty a změna klimatu. Tyto změny mají silně diferencovaný dopad.

- **Města** – zesilování efektu tepelného ostrova, vyšší zdravotní zátěž (zejména pro seniory), přehřívání veřejného prostoru, nižší retenční schopnost.
- **Zemědělské oblasti** – posun klimatických podmínek, změny vhodnosti plodin, vyšší riziko sucha a výkyvů.
- **Horské a turistické regiony** – úbytek sněhu, ohrožení tradičních forem zimního cestovního ruchu a potřeba diverzifikace turistické nabídky, změna ekonomické struktury.

Klimatická změna tak **přetváří regionální rozdíly a vytváří nové typy znevýhodnění i příležitostí pro inovace, adaptaci a rozvoj regionálních ekonomik. Dopady klimatické změny** nebudou na území Česka rovnoměrné. Nejvyšší zranitelnost lze očekávat v regionech vystavených kombinaci sucha, vysokých teplot, degradace krajiny nebo omezených vodních zdrojů. Současně jde často o území s nižší ekonomickou výkonností a omezenou schopností financovat adaptační opatření. **Klimatická změna tak může působit jako faktor prohlubující existující regionální disparity.**

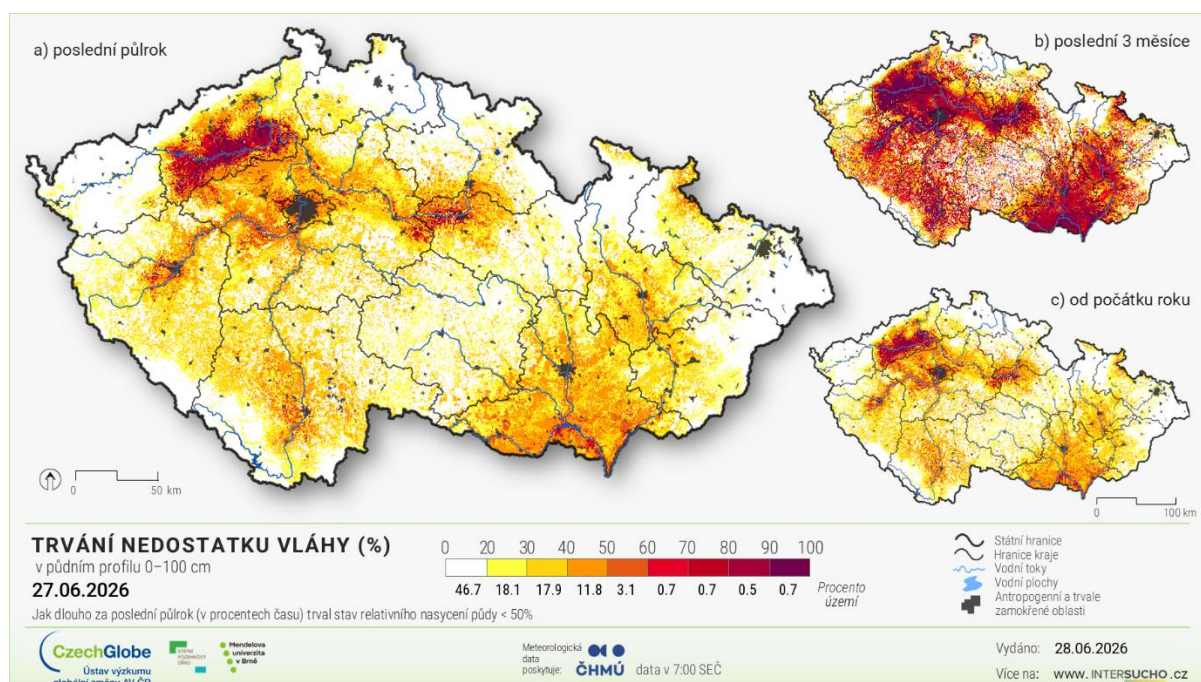
Sucho: strukturální problém české krajiny

Sucho se v posledních letech stává jedním z nejzásadnějších environmentálních problémů v Česku. Nejde přitom jen o méně srážek, ale o kombinaci faktorů, jako jsou vyšší teploty, vyšší výpar, změny rozložení srážek v průběhu kalendářního a vegetačního roku a také snížená schopnost krajiny zadržet vodu.

Výsledkem jsou častější a intenzivnější epizody sucha, zhoršení dostupnosti vody v půdě a tlak na zemědělství i lesy. Nejvíce zasažena jsou nížiny a zemědělské oblasti na jižní Morava, Polabí a oblasti s degradovanou půdou (Mapa 20). Zároveň se zvyšuje potřeba závlah a roste tlak na vodní zdroje. Sucho se tak stává **strukturálním problémem, který se bude dále prohlubovat**, a který vyžaduje dlouhodobá adaptační opatření v oblasti hospodaření s vodou, krajiny i zemědělství.

Hospodaření s vodou se stává jedním z klíčových předpokladů dlouhodobého rozvoje regionů. Dostupnost kvalitních vodních zdrojů ovlivňuje nejen zemědělství a stav krajiny, ale také rozvoj sídel, průmyslu, energetiky i cestovního ruchu. Stejný význam bude mít také adaptace měst na vyšší teploty a extrémní výkyvy počasí prostřednictvím **efektivního hospodaření se srážkovou vodou, zvyšování retenční schopnosti urbanizovaného území** a vytváření víceúčelových veřejných prostranství, která vedle rekreační funkce přispívají také ke snižování přehřívání měst a **zmírňování rizik přívalových srážek**. Investice do hospodaření s vodou představují nejen opatření na ochranu životního prostředí, ale také **ekonomicky efektivní prevenci budoucích škod způsobených suchem, povodněmi a přehříváním sídel**. Posilování retenční schopnosti krajiny, efektivní využívání vodních zdrojů a zvyšování odolnosti vůči suchu i povodním budou představovat **kritickou součást regionálního rozvoje v následujících desetiletích**.

Mapa 21: Kumulované sucho v půdním profilu 0–100 cm (v %), Zdroj: Intersucho.

Dopady na krajinu a ekosystémy

Změna klimatu a sucho mají přímý dopad na krajinu, např. v podobě úhynu stromů a lesních porostů, šíření škůdců (např. kůrovec), zhoršení retenční schopnosti půdy a zvýšeného rizika požárů. Zároveň dochází k posunu vegetační sezóny, změnám druhového složení a vyšší zranitelnosti ekosystému. Tyto změny mají dopady nejen ekologické, ale i ekonomické a sociální.

Kvalita prostředí jako faktor regionální konkurenceschopnosti

Kvalita životního prostředí již nepředstavuje pouze environmentální téma, ale stále více ovlivňuje ekonomickou atraktivitu regionů, migraci obyvatel i lokalizační rozhodování investorů. Území s nižší environmentální zátěží, kvalitní krajinou a vyšší odolností vůči klimatickým změnám získávají významnou konkurenční výhodu při získávání obyvatel i ekonomických aktivit.

Vedle kvality životního prostředí samotné roste význam schopnosti území reagovat na dlouhodobé environmentální, ekonomické a společenské změny. Diskuse v rámci participativního workshopu upozornily na rostoucí význam odolnosti (rezilience) území jako schopnosti zvládat vnější šoky, adaptovat se na změny a současně udržovat kvalitu života i ekonomickou výkonnost. Odolnost území se tak stává jedním z nových rozměrů regionálního rozvoje. Ochrana životního prostředí by měla být založena na ekonomicky udržitelných řešeních, která současně chrání vodu, krajinu a zdraví obyvatel a podporují konkurenceschopnost regionů i české ekonomiky. Stejně důležité je vytvářet předvídatelné podmínky pro podnikání a investice, aby environmentální opatření

podporovala inovace a dlouhodobou konkurenceschopnost namísto zvyšování administrativní či ekonomické zátěže.

Implikace pro veřejné politiky

- 1. Politiky musí více zohledňovat územní rozdíly:** jiná opatření pro města, jiná pro venkov a zemědělské oblasti, jiná pro strukturálně postižené regiony. Nutno rozhodnout, kdy je opodstatněna územní diferenciace, neboť některá opatření a jejich dopady se přirozeně budou koncentrovat v předem definovaných územích (např. v oblasti rybářství není relevantní, rovněž v oblasti těžkého průmyslu). V některých případech je též žádoucí zvolit adekvátní územní rozsah s ohledem na administrativní hranice (např. není relevantní řešit kvalitu ovzduší pouze v jednom administrativním celku, pokud má vliv i na sousední celek).
- 2. Klimatická změna musí být systematicky zohledňována v rámci sektorových politik:** nejde o izolované téma, jedná se o téma, které ovlivňuje ekonomiku, zdraví i infrastrukturu. A opačně, řada sektorových opatření bude mít vliv na životní prostředí, i když to není jejich primárním cílem. Při návrhu opatření je nezbytné zohledňovat jejich celkové ekonomické, sociální i environmentální dopady a upřednostňovat řešení s nejvyšším celkovým přínosem pro společnost.
- 3. Řada opatření bude mít velmi úzkou návaznost na územní a územněsprávní charakteristiky:** retenční schopnost, hospodaření s vodou a struktura půdy jsou z definice územně determinované, stejně jako lokální podmínky hrají klíčovou roli v efektivitě opatření, např. vlastnická struktura půdy.
- 4. Environmentální problémy mají ekonomické dopady:** zdraví obyvatel, produktivita práce, regionální konkurenceschopnost. Hodnocení dopadů regulací a programů musí metodicky robustně integrovat širší socioekonomické souvislosti, např. pomocí vyhodnocení nákladů a přínosů ekosystémových služeb v lokálním měřítku. Součástí hodnocení by měla být také analýza dopadů na konkurenceschopnost podniků, zaměstnanost a regionální ekonomiku.
- 5. Roste význam lokálních řešení a lokálních nositelů opatření (včetně podnikatelů, vlastníků pozemků a dalších soukromých aktérů):** opatření musí odpovídat konkrétním podmínkám území, kapacitám a schopnostem lokálních aktérů. Podobně jako u opatření v sociální oblasti je relevantní definovat nejen nositele změn v území na různých úrovních (stát, kraj, obec, příp. další relevantní), ale definovat územní rozsah podporovaných opatření (menší síťová ve venkovských oblastech, koncentrovaná větší/strategická opatření ve městech apod.) v zájmu předcházení roztříštěnosti, fragmentace či duplicit.

Klíčová otázka pro rozhodování státu

Jak chránit přírodní zdroje a současně nebrzdit hospodářský rozvoj regionů?

Co musí stát udělat

Veřejné politiky musí chránit strategické přírodní zdroje a zvyšovat odolnost území způsobem, který současně podporuje konkurenceschopnost regionů, efektivní využití území a ekonomický rozvoj. Ochrana životního prostředí musí být založena na ekonomicky udržitelných řešeních, inovacích a moderních technologiích, které současně posilují konkurenceschopnost ČR.

2.4 Sítě

Shrnutí

- Dostupnost, propojenost a napojení na sítě patří mezi základní předpoklady rozvoje regionů.
- Územní rozdíly jsou stále méně dány geografickou polohou a stále více kvalitou dopravních, digitálních a energetických vazeb.
- Největší rozdíly přetrvávají mezi metropolitními oblastmi, regionálními centry a periferními územími.
- Vedle budování hlavních koridorů roste význam lokální dostupnosti služeb, zaměstnání a veřejné infrastruktury.
- Energetická a digitální transformace mění podmínky rozvoje území a vytváří nové nároky na infrastrukturu.
- Kvalita sítí ovlivňuje nejen mobilitu obyvatel, ale také konkurenceschopnost, odolnost a atraktivitu regionů
- Rozvoj dopravních, energetických a digitálních sítí musí podporovat hospodářský rozvoj, dostupnost bydlení a kvalitní veřejné služby.
- Vazba na projekty v oblasti bezpečnosti, odolnosti a obrany země.

Sítě jako „neviditelná kostra“ rozvoje

Dopravní, energetické a digitální sítě tvoří základní infrastrukturu, na které stojí fungování ekonomiky i každodenní život lidí. Propojují jednotlivá území, umožňují pohyb lidí, zboží, informací i energie a určují, jak dobře jsou regiony napojené na zbytek republiky i Evropy. Zároveň ale platí, že kvalita těchto sítí není v území rovnoměrná. A právě rozdíly v napojení a dostupnosti sítí významně ovlivňují, **kteřá území dokážou využít svůj rozvojový potenciál a která čelí dlouhodobým bariérám rozvoje.**

Dostupnost jako klíčový rozdíl mezi územími

Z pohledu sítí se Česko dlouhodobě vyvíjí směrem ke zlepšování – zejména v oblasti dopravní infrastruktury. Dálniční síť se postupně rozšiřuje a dochází k lepšímu napojování krajských měst i některých regionů.

Přesto zůstávají významné rozdíly

- **Metropolitní oblasti (Praha, Brno, Ostrava)** mají nejlepší napojení na dopravní i digitální sítě, disponují vysokou koncentrací infrastruktury, ale zároveň mají nejvyšší zatížení (dopravní přetížení, kapacitní limity).
- **Aglomerace a regionální centra** naopak mají relativně dobrou dostupnost, jsou závislá na hlavních tazích a mají problém s napojením zázemí. Některá krajská města ale stále stojí mimo hlavní dopravní koridory (např. Liberec, Zlín).

- **Venkovské oblasti a periferní oblasti** jsou většinou hůře dopravně dostupné, mají slabší napojení na hlavní síť a také omezená nabídka spojů a služeb.
- **Strukturálně postižené regiony, HSOÚ** v sobě kombinují horší dostupnost a nižší ekonomické aktivity a také slabší napojení na hlavní dopravní i ekonomické toky. Zároveň benefitují některá zaostávající území velmi dobrým dopravním napojení (např. na Ústecku) na národní i evropskou dopravní síť, a i přesto se potýkají s nepříznivým vývojem. Kvalitní dopravní spojení samo o sobě není dostatečnou podmínkou socioekonomického rozvoje, musí být doplněno rozvojem ekonomických aktivit, bydlení, veřejných služeb a lidského kapitálu.

Výsledkem je, že **dostupnost služeb, práce i příležitostí je v různých částech Česka výrazně odlišná.**

Rostoucí rozdíly v cenách bydlení mezi jádrovými městy a jejich zázemím vedou ke **zvyšování každodenní mobility obyvatel.** Dopravní infrastruktura a veřejná doprava tak stále více plní roli nástroje zajišťujícího dostupnost bydlení, pracovních příležitostí a veřejných služeb v rámci funkčních regionů.

Dopravní síť: postupná konvergence, ale stále nedokončená

V posledních letech dochází k výraznějšímu rozvoji dálniční sítě a postupně se zlepšuje napojení regionů na hlavní centra. Přesto přetrvávají klíčové nedostatky:

- nedokončené propojení některých krajských měst (např. Karlovy Vary, České Budějovice),
- slabší mezinárodní napojení (zejména na Polsko a Rakousko, na Bavorsko mimo D5),
- chybějící alternativní tahy (např. D35 jako alternativa k D1).

Zároveň roste intenzita dopravy. Nejvyšší je v okolí velkých měst, v uzlech hlavních tahů a na trasách TEN-T. To vytváří dvojí problém. V některých regionech je problém **nedostatečné napojení**, jinde naopak dochází k **přetížení infrastruktury veřejné infrastruktury (zejm. železniční).**

Součástí dopravní dostupnosti jsou také regionální letiště s mezinárodním provozem, která mohou v některých regionech významně přispívat k rozvoji příjezdového cestovního ruchu, podnikání a mezinárodní dostupnosti území.

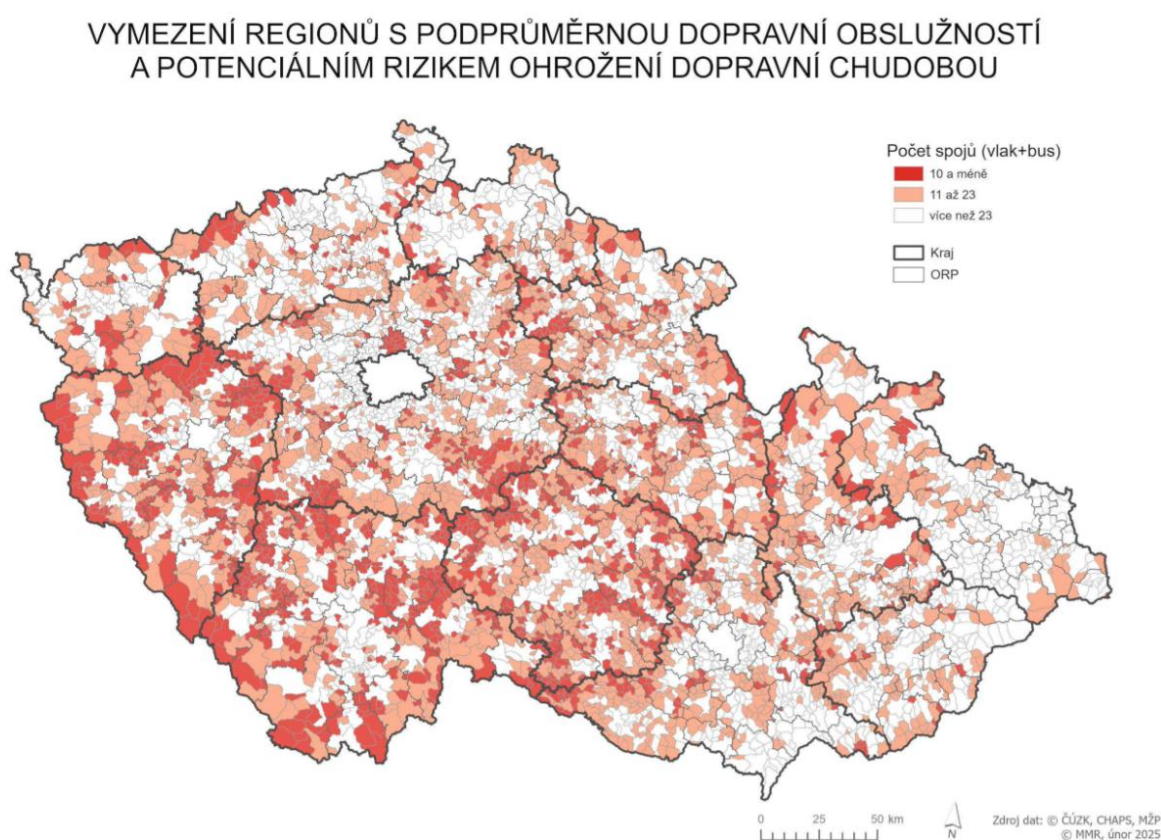
Lokální dopravní dostupnost jako „skrytý problém“

Vedle hlavních tahů se stále více ukazuje význam lokální dopravní infrastruktury. Jeho hlavní význam spočívá v napojení menších obcí na centra, dostupnosti veřejné dopravy a v kvalitě silnic nižších tříd.

Právě zde jsou rozdíly největší a nejméně viditelné. V některých územích je obtížné dojíždět za prací, služby jsou časově hůře dostupné a veřejná doprava je omezená. To má přímý dopad pak na kvalitu života, mobilitu obyvatel a atraktivitu území.

Mapa 21 identifikuje území s podprůměrnou dopravní obslužností, kde je nabídka spojení veřejnou dopravou omezená a může představovat významnou bariéru každodenní mobility. Největší koncentrace těchto území se nachází zejména ve **venkovských a periferních oblastech**, kde je obyvatelstvo více závislé na individuální automobilové dopravě. Omezená dopravní obslužnost zde může přispívat k sociálnímu vyloučení, zhoršené dostupnosti pracovních příležitostí i veřejných služeb a představuje jeden z faktorů ovlivňujících dlouhodobou atraktivitu těchto území.

Mapa 22: Počet spojů v obcích (vlak + autobus) v roce 2025.

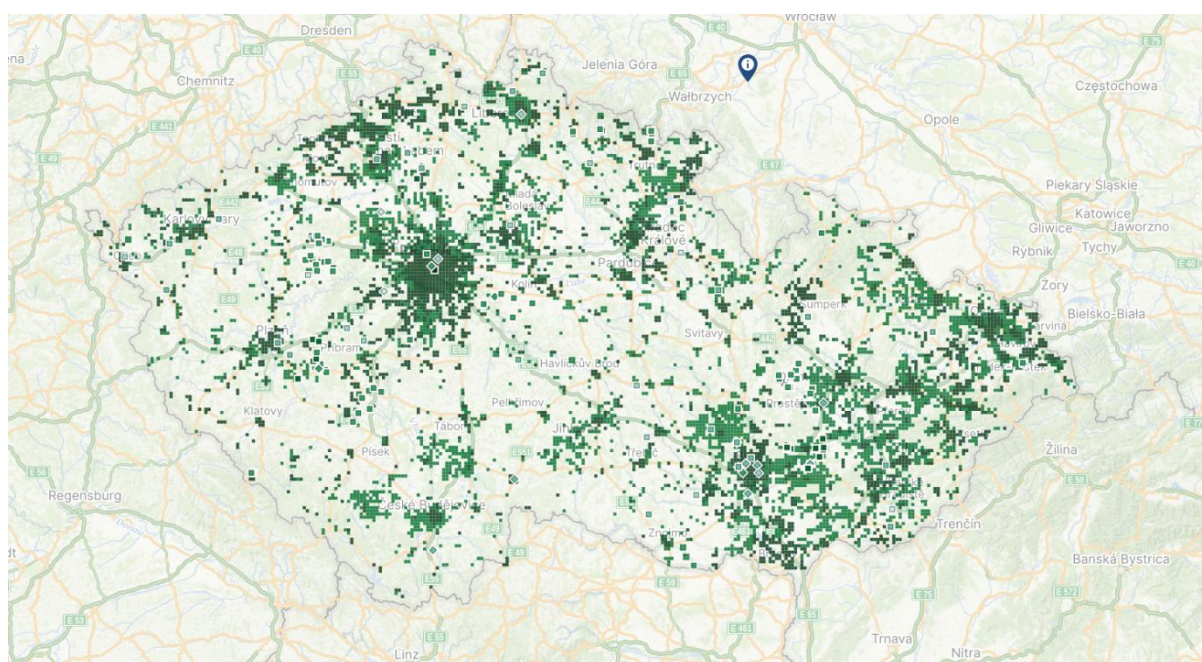

Digitální infrastruktura se stává základní veřejnou infrastrukturou

Přístup ke kvalitním digitálním sítím se postupně stává obdobně významným rozvojovým předpokladem jako napojení na dopravní nebo energetickou infrastrukturu. **Rozdíly v kvalitě digitální konektivity** mohou významně ovlivňovat schopnost území zapojit se do ekonomických a společenských procesů a současně určují možnosti rozvoje digitalizovaných veřejných služeb. Digitální konektivita se zároveň stává předpokladem rozvoje podnikání, inovací a moderních veřejných služeb.

Mapa 22 níže dokládá, že připojením na vysokorychlostní pevné služby (> 300 Mbit/s) byla v roce 2024 pokryta převážně metropolitní a aglomerační území a trasy podél hlavních dopravních tahů. Naopak v řídce osídlených, periferních a některých příhraničních regionech přetrvávají lokality s nižší dostupností vysokorychlostního připojení. Přestože se pokrytí v posledních letech významně zlepšuje, rozvoj těchto sítí i do dalších oblastí bude v budoucnu podmiňovat lokalizační rozhodnutí domácností i firem, zatímco zefektivnění a digitalizaci veřejných služeb (např. prostřednictvím Internet of Things a Smart Cities) může narazit na nedostatečné pokrytí potřebnou infrastrukturou. Nedostatečný rozvoj může také negativně ovlivnit podporu práce na dálku i rozvoj vzdělávání.

Mapa 23: Pokrytí vysokorychlostním internetem (> 300 Mbit/s) v roce 2024 – čtverce 50x50 m, Zdroj: [Mapa internetu](#).

Energetická infrastruktura a energetická transformace území

Energetická infrastruktura se vedle dopravních sítí stává jedním z klíčových faktorů regionálního rozvoje. Transformace energetiky spojená s rozvojem obnovitelných zdrojů, decentralizací výroby, akumulací energie a elektrifikací hospodářství vytváří nové nároky na přenosové a distribuční soustavy. **Schopnost území zajistit dostatečné kapacity energetické infrastruktury bude stále významněji ovlivňovat lokalizaci investic, konkurenceschopnost regionů i kvalitu života obyvatel.**

Česká energetika byla historicky soustředěna do několika oblastí, např. SZ Čechy (uhelná energetika), Kraj Vysočina a Jižní Čechy (jádro). Významný rozvoj OZE v posledních letech přináší výrazně decentralizovanější model – roste význam venkovských oblastí, střech budov a brownfieldů. **Dochází ke změně prostorového uspořádání výroby energie** a k většímu propojení energetické a územní politiky.

Transformace energetiky neprobíhá ve všech regionech **stejně**. Kapacita sítí se stává novým zdrojem regionálních nerovností. To může ovlivnit budoucí zakládání podnikání, příchod nového investora, tempo rozvoje komunitní energetiky apod. **Uhelné regiony** představují území s nejvýraznější koncentrací dopadů energetické transformace, ale současně i významný prostor pro vznik nových energetických funkcí.

Vedle kapacity sítí roste význam jejich **odolnosti**. To souvisí s klimatickou změnou, extrémními meteorologickými jevy, kybernetickými hrozbami. Pro regiony bude stále důležitější budovat záložní infrastrukturu, podporovat decentralizované zdroje a také schopnost území zajistit kritické služby při výpadcích.

Energetická transformace tak není pouze technickou změnou infrastruktury, ale i **potenciálním zdrojem ekonomické diverzifikace venkovských území**, např. rozvoj fotovoltaiky, vodní, větrné a komunitní energetiky nebo biometanu. Současně představuje příležitost pro vznik nových pracovních míst, rozvoj inovací a ekonomickou diverzifikaci dotčených regionů.

Implikace pro veřejné politiky

1. **Nestačí budovat hlavní tahy:** důležitá je i lokální dostupnost a napojení obcí na regionální centra. O rozvojových příležitostech území stále více rozhoduje skutečná časová dostupnost zaměstnání, vzdělávání, zdravotní péče a dalších služeb.
2. **Jednotný přístup nefunguje:** metropolitní oblasti řeší kapacitní limity dopravních sítí a rostoucí mobilitu; periferní a venkovské oblasti naopak čelí problémům s dostupností služeb, veřejné dopravy a regionálních center. Efektivní dopravní politika proto musí více zohledňovat specifika jednotlivých typů území.
3. **Sítě ovlivňují konkurenceschopnost území:** nejsou jen technickou infrastrukturou, ale klíčovým faktorem rozvoje. Kvalita sítí se stále více stává jedním z určujících faktorů dlouhodobé konkurenceschopnosti a atraktivity území, současně vytvářejí podmínky pro rozvoj bydlení, cestovního ruchu a kvalitních veřejných služeb.
4. **Energetická infrastruktura se stává novou podmínkou rozvoje území:** Dostupnost energetických kapacit bude stále významněji ovlivňovat lokalizaci investic, rozvoj podnikání i schopnost území využívat nové technologické příležitosti a bude významným faktorem při rozhodování investorů o umístění nových výrobních i servisních kapacit.
5. **Energetická transformace bude mít výrazně rozdílné územní dopady:** Zatímco některé regiony budou čelit útlumu tradičních energetických odvětví, jiné mohou těžit z rozvoje obnovitelných zdrojů, akumulace energie, komunitní energetiky nebo nových energetických technologií. Současně lze očekávat větší provázanost energetické a vodohospodářské politiky. V regionech s vhodnými podmínkami mohou víceúčelová vodní díla přispívat současně k energetické bezpečnosti,

zadržování vody v krajině, ochraně před suchem a povodněmi i k dlouhodobému hospodářskému rozvoji území – jedna veřejná investice má plnit více funkcí současně a přinášet co nejvyšší společenský i ekonomický přínos.

Klíčová otázka pro rozhodování státu

Do které dopravní, energetické a digitální infrastruktury investovat přednostně, aby odstranila největší bariéry rozvoje regionů?

Co musí stát udělat

Stát má přednostně investovat do infrastruktury, která propojuje pracovní trhy, odstraňuje rozvojové bariéry a vytváří podmínky pro nové soukromé investice a vyšší produktivitu.

2.5 Veřejná správa

Shrnutí

- Kvalita veřejné správy patří mezi hlavní faktory konkurenceschopnosti regionů.
- Největší rozdíly nejsou mezi kraji, ale mezi centry a periferiemi.
- Kapacita institucí rozhoduje o kvalitě služeb i schopnosti rozvoje.
- Spolupráce mezi obcemi je klíčová, ale zatím není dostatečně stabilní.
- Metropolitní oblasti mají potenciál, ale slabé řízení.
- Digitalizace a modernizace může rozdíly snižovat, ale i prohlubovat.

Jak funguje veřejná správa v území – a proč na tom záleží

Veřejná správa je často vnímána jako „zázemí“, které zajišťuje chod státu a obcí. Ve skutečnosti ale výrazně ovlivňuje to, jak se **jednotlivé regiony rozvíjejí, jak kvalitně se v nich žije a jaké mají šance obstát v budoucnosti**. Rozdíly mezi regiony totiž nevznikají jen v ekonomice nebo infrastruktuře, ale i v tom, **jak dobře jsou schopny plánovat, spolupracovat a poskytovat služby**. A právě tady se ukazuje, že veřejná správa v ČR funguje v různých typech území velmi odlišně.

Schopnost území připravovat rozvojové projekty, koordinovat aktéry, využívat externí zdroje financování a poskytovat kvalitní veřejné služby se stává samostatným faktorem **regionální konkurenceschopnosti**. Současně významně **ovlivňuje efektivitu veřejných investic**, schopnost **mobilizovat soukromý kapitál** a dlouhodobou **atraktivitu území pro obyvatele i investory**.

Jeden stát, ale velmi rozdílné podmínky

Z ústavního a územněsprávního hlediska je veřejná správa v celé ČR jednotná. Zásadní zjištění je, že regionální rozdíly ve veřejné správě se odehrávají **mezi kraji**, ale i **uvnitř krajů – mezi centry a jejich zázemím**.

V Metropolitních oblastech a velkých městech je vysoká koncentrace institucí a kapacit a dobrá dostupnost služeb. Problémem je **přetížení a koordinace (kapacita školek, škol, zdravotnických zařízení nebo úřadů)**. **Venkovské oblasti zejména v periferních územích** dlouhodobě trpí horší dostupností služeb (časová, dopravní), nižší institucionální kapacitou a jsou závislé na centrech.

Jinými slovy se dá říct, že v periferiích je problém „*dostat se ke službě*“, naopak v centrech je problém „*službu zvládnout*“.

Fragmentovaný systém, složitá spolupráce

Jedním z hlavních důvodů těchto rozdílů je samotné uspořádání veřejné správy v ČR. ČR patří mezi země s **velmi vysokým počtem malých obcí**, což přináší specifické

výzvy. Vysoká fragmentace veřejné správy zvyšuje náklady na výkon veřejné správy a omezuje schopnost některých obcí připravovat a realizovat strategické investice.

Malé obce musí zajišťovat základní agendy často s velmi omezenými kapacitami, jak personálními, finančními, ale i znalostními. To vede k tomu, že na jednoho obyvatele připadá relativně více administrativy, obce mají omezené možnosti specializace, nebo investice probíhají spíše nárazově než systematicky. V praxi to znamená, že **schopnost plánovat a řídit rozvoj se výrazně liší podle velikosti a kapacity obce**.

Tyto problémy jsou nejvýraznější ve venkovských regionech, ve vnitřních periferiích krajů nebo v krajích s vysokou fragmentací obcí, jako je např. Středočeský kraj.

Meziobecní spolupráce se stává nezbytnou podmínkou rozvoje

Vzhledem k vysoké fragmentaci sídelní struktury ČR nelze očekávat, že budou všechny rozvojové výzvy efektivně řešeny na úrovni jednotlivých obcí. Rostoucí význam proto získávají různé formy meziobecní spolupráce, které umožňují sdílet odborné kapacity, snižovat provozní náklady a připravovat strategické investice přesahující možnosti jednotlivých obcí.

V posledních letech se začínají prosazovat nové formy, jako jsou **společenství obcí**, která mají ambici posílit koordinaci a sdílení kapacit a také zajištění základních služeb v území. Na začátku roku 2026 fungovalo v ČR 56 společenství obcí, do nichž je zapojeno zhruba 18 % obcí a pokrývají 10 % populace. Zajímavé je, že tato spolupráce vzniká nejčastěji tam, kde je systém nejvíce zatížen – například ve vnitřních periferiích nebo v silně fragmentovaných regionech.

Zároveň ale platí, že **spolupráce obcí v podobě společenství obcí je zatím nerovnoměrná**, v některých krajích prakticky neexistuje (např. Pardubický a Karlovarský kraj) a často navazuje na starší, méně stabilní formy (např. dobrovolné svazky obcí). To ukazuje, že **systém spolupráce se teprve formuje a zatím není plně stabilní**.

Potřeba posilování meziobecní spolupráce a vytváření stabilních institucionálních struktur opakovaně zaznívala i v participativním workshopu, zejména v oblastech strategického plánování, zajištění služeb v území a posilování absorpční kapacity území.

Problematika bydlení stále častěji překračuje administrativní hranice jednotlivých obcí. Rozvoj bytové výstavby, suburbanizace i zajištění související infrastruktury **vyžadují koordinaci mezi jádrovými městy a jejich zázemím**. Kapitálová intenzita některých investic (nejen v bydlení, ale i v oblastech vodohospodářství či odpadového hospodářství) překračují finanční a lidské kapacity malých obcí. Sdílením infrastruktury lze dosáhnout stejných výsledků bez nutnosti spoléhat na institucích s omezenými kapacitami, jejichž projekty je nutné financovat externě. Sdílení investic a koordinace rozvoje současně umožňují efektivnější využívání veřejných prostředků a vytvářejí lepší podmínky pro zapojení soukromého kapitálu.

Metropolitní oblasti a aglomerace: velký potenciál, složité řízení

Specifickou kategorií spolupráce obcí jsou metropolitní oblasti a aglomerace. Ty představují hlavní centra ekonomiky a inovací, ale zároveň jsou **nejkomplexnější z hlediska řízení**. Například Pražská metropolitní oblast zahrnuje téměř 500 obcí a zasahuje do dvou krajů. Hlavní problém je nesoulad mezi funkčním územím a administrativní strukturou.

To znamená, že:

- jedno funkční území je řízeno více institucemi,
- které mají rozdílné kompetence i zdroje,
- a musí spolupracovat na řešení společných problémů (doprava, bydlení, služby).

Hlavní problém tedy není nedostatek aktivit, ale **nedostatek stabilního rámce pro koordinaci**. Podobná situace existuje i v dalších aglomeracích, i když v menším měřítku.

Jedním z nejvýraznějších rozvojových tlaků v metropolitních oblastech a aglomeracích je rostoucí nerovnováha mezi poptávkou po bydlení a jeho nabídkou. Problematika bydlení se proto stává klíčovým tématem metropolitní spolupráce, neboť její řešení vyžaduje koordinaci územního plánování, dopravní infrastruktury, občanské vybavenosti i investičních priorit v rámci celého funkčního regionu.

Kapacita rozhoduje víc než pravidla

Institucionální kapacita veřejné správy představuje jeden z hlavních předpokladů úspěšné realizace veřejných investic a dlouhodobého rozvoje území.

Rozdíly se přitom neprojevují jen mezi regiony, ale i mezi jednotlivými úřady:

- některé dokážou poskytovat moderní online služby,
- jiné stále fungují převážně v „papírovém režimu“.

To znamená, že kvalita služeb není jen otázkou systému, ale i konkrétních lidí a organizace práce.

Diskuse účastníků participativního workshopu opakovaně poukazovaly na **význam institucionálních kapacit a kvality spolupráce** mezi aktéry regionálního rozvoje. Vedle formálních kompetencí a finančních zdrojů byla jako **významný faktor rozvoje identifikována také důvěra** mezi státem, kraji, obcemi, soukromým sektorem a občanskou společností a dodatečně i míra důvěry uvnitř různých funkčních či administrativních celků.

Důvěra mezi státem, kraji, obcemi, soukromým sektorem, veřejnými institucemi a obyvateli představuje významný předpoklad úspěšné implementace veřejných politik. Území s vyšší mírou spolupráce a sociálního kapitálu zpravidla vykazují vyšší schopnost koordinovat rozvojové aktivity a efektivně reagovat na nové výzvy.

Účastníci současně upozorňovali na problémy spojené s **resortním přístupem, nízkou koordinací veřejných politik a omezenými personálními kapacitami** zejména menších obcí.

Digitalizace: příležitost i nové riziko

Digitalizace má potenciál překonávat geografické bariéry a zlepšovat dostupnost služeb. V praxi ale funguje **nerovnoměrně**. Digitalizace má potenciál vyrovnávat rozdíly, ale v praxi v **metropolitních a silných regionech** zvyšuje efektivitu a zlepšuje dostupnost služeb. Naopak v **periferních a slabších regionech** naráží na infrastrukturu, slabší digitální dovednosti nebo kapacity úřadů.

Digitalizace tak není automatickým řešením, ale spíše **nástrojem, který může rozdíly zmenšovat i zvětšovat**. Současně vytváří významný prostor pro zvyšování produktivity veřejné správy, snižování administrativní zátěže a efektivnější využívání veřejných prostředků.

Implikace pro veřejné politiky

Z těchto zjištění vyplývá několik zásadních implikací:

- 1. Politiky musí více pracovat s územní diferenciací:** rozdíly jsou hlavně uvnitř regionů (ORP, mikroregiony) a jednotné nástroje mají omezenou účinnost
Potřeba: jemnější cílení politik.
- 2. Kapacita je stejně důležitá jako finance:** slabá kapacita s sebou přináší slabou implementaci a investice bez kapacit mají omezený efekt.
Potřeba: systematicky posilovat kapacity území.
- 3. Spolupráce obcí je klíčová pro fungování systému:** řadu veřejných služeb i investic nelze efektivně zajišťovat jednotlivými obcemi. Dobře fungující spolupráce umožňuje sdílet kapacity, snižovat náklady a připravovat strategické rozvojové projekty.
Potřeba: posílit a stabilizovat meziobecní spolupráci.
- 4. Metropolitní úroveň je slabým místem systému:** funkční problémy (doprava, bydlení) přesahují hranice obcí, zároveň chybí odpovídající governance.
Potřeba: lépe uchopit řízení ve funkčních územích, včetně koordinace rozvoje bydlení, dopravy a technické infrastruktury.
- 5. Digitalizace musí být doprovázena podporou:** sama o sobě rozdíly neřeší, zároveň může je i prohlubovat.
Potřeba: kombinovat digitalizaci s podporou uživatelů a úřadů.
- 6. Veřejná správa je klíčovým faktorem regionální konkurenceschopnosti:**
kvalitní správa přitahuje lidi i investice, naopak slabá správa rozvoj brzdí.
Potřeba: Budovat profesionální, výkonnou a digitálně moderní veřejnou správu, která dokáže připravovat strategické investice, efektivně využívat veřejné prostředky, mobilizovat soukromý kapitál a poskytovat kvalitní veřejné služby.

Klíčová otázka pro rozhodování státu

Jak zvýšit schopnost veřejné správy připravovat kvalitní investice a dosahovat měřitelných výsledků?

Co musí stát udělat

Bez profesionální veřejné správy s dostatečnými kapacitami pro přípravu projektů, koordinaci investic a meziobecní spolupráci nelze dlouhodobě zvýšit konkurenceschopnost regionů ani efektivitu veřejných výdajů.

2.6 Participativní ověření analytických zjištění

V květnu 2026 proběhl první participativní workshop k přípravě SRR ČR 28+, kterého se zúčastnilo více než 100 zástupců veřejné správy, územních partnerů, akademické sféry, podnikatelského sektoru a dalších relevantních aktérů. Workshop sloužil k ověření analytických závěrů a identifikaci témat s největším významem pro budoucí regionální rozvoj.

Diskuse **potvrdila řadu trendů identifikovaných analytickou částí strategie**, zejména význam lidského kapitálu, dostupnosti bydlení, kvality veřejné správy, dopravní dostupnosti a potřebu lepší koordinace sektorových a územních politik. Potvrdila rovněž potřebu zaměřit veřejné politiky na opatření s měřitelnými výsledky a dlouhodobým přínosem pro rozvoj území.

Workshop **zároveň upozornil na význam absorpčních kapacit, důvěry mezi aktéry a meziobecní spolupráce** jako faktorů ovlivňujících schopnost území připravovat a realizovat kvalitní rozvojové projekty.

Hlavní témata, která se opakovala napříč sektory a typy území

1. lidský kapitál jako základní předpoklad rozvoje
2. dostupnost bydlení jako nově sílící rozvojové téma
3. potřeba koordinace sektorových a územních politik
4. význam absorpčních kapacit a institucionální kvality
5. důvěra a spolupráce jako podmínka úspěšné implementace
6. význam meziobecní spolupráce a funkčních území
7. potřeba dlouhodobé stability a předvídatelnosti veřejných politik

Rozvoj regionů není určován pouze ekonomickými, sociálními nebo infrastrukturními faktory, ale také schopností veřejného, soukromého a neziskového sektoru lokálně **spolupracovat, koordinovat své aktivity a využívat místní rozvojový potenciál**.

Kombinace datové analýzy a participativního procesu ukazuje, že budoucí rozvoj regionů bude stále více záviset na pěti vzájemně propojených faktorech:

- kvalitě a dostupnosti lidského kapitálu,
- schopnosti území aktivovat vlastní rozvojový potenciál a mobilizovat veřejné i soukromé investice,
- dostupnosti bydlení a služeb,
- kvalitě institucí, spolupráce a absorpční kapacity,
- schopnosti území reagovat na dlouhodobé změny, posilovat svou odolnost a využívat nové rozvojové příležitosti.

Participativní ověření analytických závěrů současně potvrdilo, že úspěch regionální politiky nebude záviset pouze na kvalitě strategií, ale především na schopnosti jednotlivých aktérů připravovat, koordinovat a realizovat konkrétní rozvojové projekty.

3. Vymezení státem podporovaných regionů

Zákon č. 248/2000 Sb., ve znění pozdějších předpisů, ukládá MMR (v §4) povinnost navrhnout vymezení regionů, jejichž rozvoj je potřeba podporovat s ohledem na dynamický a vyvážený rozvoj ČR a v zájmu udržování hospodářské, sociální a územní soudržnosti vymezit tzv. „*státem podporované regiony*“. Historicky byla tato území vymezována v zákoně, ale vzhledem k dynamičnosti vývoje bylo později rozhodnuto, že tato vymezení budou prováděny usnesením vlády.

Dosavadní vymezení státem podporovaných regionů vycházelo především z identifikace území se soustředěnými rozvojovými problémy. Současný vývoj ČR však ukazuje, že vedle dlouhodobě zaostávajících regionů vznikají také území s vysokou růstovou dynamikou, která čelí odlišnému typu rozvojových bariér. Nové vymezení proto reaguje na oba typy územních výzev.

Vymezení státem podporovaných regionů plní především dva cíle:

- Sledovat vývoj jednotlivých území pomocí časově konzistentní sady indikátorů, které umožní vyhodnotit dopady regionálních i sektorových politik. Především pak hodnotit, zda jsou žádoucí intervence realizované ve vymezených cílových územích a zda přispívají k udržování hospodářské, sociální a územní soudržnosti.
- Vytvořit podklad pro územní zacílení veřejných politik a intervencí, příp. investic. Jinak řečeno jde o analytický podklad pro evidence-informed odůvodnění územního zacílení politik a realizaci územně diferencovaných politik (area-based policy).

Vymezení regionů se může následně promítat do programových dokumentů evropských a národních programů podpory, do nastavení institucionální podpory (alokace zdrojů, včetně lidských zdrojů) nebo do nastavení rámce fiskálního federalismu (zejm. vertikální sdílení daní, transfery). Z tohoto důvodu je klíčové, aby vymezení státem podporovaných regionů:

- umožnil cílení na relevantní geografickou úroveň (např. kraje, SO ORP, příp. jinak stanovená relevantní úroveň),
- vycházel z veřejně dostupných a pravidelně aktualizovaných dat na relevantní geografické úrovni,
- vyjadřoval koncentraci nebo naopak difuzi řešených jevů a problémů pomocí relativizovaných indikátorů (např. na 1 000 obyvatel), aby byl neutralizováno zkreslení dáno různými velikostmi územních celků,
- Byl pro tvůrce politik relevantní a využitelný, tedy i akceptovaný.

Tvůrci politik a poskytovatelé podpory působí ve vzájemně vymezených oblastech, které vychází z kompetencí definované zákonem a evropskou legislativou. Proto je žádoucí, aby vymezení regionů bylo možné rozpadnout na různé dimenze politik. Z tohoto důvodu

je v tomto návrhu vymezení vytvořena sada indikátorů v **dimenzích ekonomické, sociální a environmentální**. V některých regionech se problémy v těchto třech dimenzích prolínají a vzájemně posilují, zatímco další regiony se vyznačují zhoršenou situací pouze v jedné z nich. Pro finální vymezení státem podporovaných regionů bude ale stěžejná kumulace podprůměrných hodnot v rámci všech dimenzí.

Dalším aspektem je, že vedle identifikace zaostávajících území v různých dimenzích je klíčové i identifikace regionů s vysokým růstovým potenciálem. Tyto regiony jsou vystavené jiným nežádoucím externalitám než území se zhoršeným socioekonomickým a environmentální postavením. Dále jsou v těchto rostoucích regionech i jiné předpoklady pro úspěšnou implementaci veřejných politik, neboť disponují lepší kapacitou (zejm. lidské zdroje) a finančními možnostmi. Proto jsou vytvořeny dva indexy: konvergenční a růstový index. **Regionální politika nemá být zaměřena pouze na podporu zaostávajících území, ale také na řešení rozvojových bariér v rychle rostoucích regionech, jejichž výkonnost významně ovlivňuje konkurenceschopnost ČR jako celku.**

Konvergenční index identifikuje území, ve kterých se dlouhodobě kumulují socioekonomické bariéry rozvoje vyžadující cílené veřejné intervence. **Pro konvergenční index** vymezení pouze v ekonomických a sociálních dimenzích, které vyjadřují horší socioekonomické podmínky v území, např.:

- Nadprůměrná nezaměstnanost
- Podprůměrné nominální příjmy domácností
- Podprůměrný počet aktivních ekonomických subjektů
- Nadprůměrná vzdělávací neúspěšnost
- Nadprůměrné tempo stárnutí populace dle indexu stárí ve srovnání s celou ČR
- Nadprůměrný počet osob v exekuci

Růstový index identifikuje území s vysokou dynamikou ekonomického a populačního růstu, kde vznikají zvýšené nároky na bydlení, veřejnou infrastrukturu, veřejné služby a kvalitu prostředí, např.:

- Nadprůměrný počet aktivních ekonomických subjektů
- Nadprůměrný počet dokončených bytů
- Nadprůměrné hodnoty indexu kvality ovzduší
- Podprůměrné tempo stárnutí populace dle indexu stárí ve srovnání s celou ČR, tj. nadprůměrný výskyt dětí do 15 let
- Negativní vývoj koeficientu ekologické stability ve srovnání s celou ČR – rostoucí zábor zemědělské a nezastavěné půdy
- Nadprůměrné nominální příjmy domácností

Oba indexy nepředstavují hodnotící škálu „dobrých“ a „špatných“ regionů. Zachycují dva odlišné typy rozvojových situací, které vyžadují rozdílné veřejné politiky a nástroje podpory.

Vymezení bude provedeno na úroveň **SO ORP** s časovým pokrytím **2014–2024**. Aktualizace bude probíhat po 5 letech, přičemž pětiletá klouzavá období umožní průběžně zachycovat změny rozvojové dynamiky jednotlivých území a zajistí stabilitu vymezení. Dle dostupnosti dat bude regionálním aktérům (zejm. krajům) poskytnuta stejná indikátorová sestava na úrovni obcí a se srovnáním s krajským průměrem.

V neposlední řadě bude toto vymezení dodatečně doplněno o indikátory vyjadřující absorpční kapacity v území na základě historických dat z čerpání evropských a národních programů. Cílem je vymezit území, kde se nejen kumulují problémy, ale také kde nízká absorpční kapacita omezuje možnosti regionů realizovat žádoucí opatření.

Absorpční kapacitu nelze vyjádřit jedním ukazatelem, neboť jde o interakci několika faktorů na průsečíku lidských, institucionálních, administrativních a finančních kapacit. Překryv údajů o problémových jevech spolu s údaji o absorpční kapacitě poskytne tvůrcům politik vodítko na žádoucí dodatečná opatření směrem k posílení absorpce, tedy i efektivity výdajů a opatření.

Indikátory byly zvolené podle následujících kritérií:

- **Relevantnost pro vymezení:** vyjadřují koncentraci jevů, které jsou z relevantní pro územní zacílení veřejných sektorových politik, jsou využívány pro popis problému v návrzích regulací a/nebo podpůrných programů
- **Časová a územní dostupnost dat:** časová řada napříč období (možné výjimky u indikátorů, které jsou relativně stabilní v čase) na úroveň obcí a SO ORP
- **Omezená vzájemná korelace indikátorů s cílem minimalizovat duplicitní zachycení stejných jevů.**

Tabulka 1 níže popisuje detailní přehled zvolených indikátorů.

Úpravy dat

- Nepravidelné časové řady doplněny metodou LOCF (Last-Observation-Carried-Forward, kdy je pro aktuální rok použita předchozí hodnota, pokud indikátor v daném roce nemá hodnotu (např. počet obyvatel v exekuci)
- Indikátory bez dat na začátku sledovaného období (např. nominální příjem) jsou pro první chybějící roky vyloučeny z výpočtu; celkové skóre okruhu a indexu je v těchto letech průměrem ostatních dostupných indikátorů
- Hodnoty indikátorů publikovaných za víceleté období byly přiřazeny k poslednímu roku daného období (např. index kvality ovzduší vychází z dat za pětileté roční průměry)
- Hodnoty indikátorů ve formě meziročních změn v území ve vztahu k meziroční změně v rámci celé ČR jsou přiřazeny k roku, který je srovnáván s předchozím rokem (např. index meziroční změny mezi lety 2014 a 2015 je přiřazen k roku 2015)
- Pro přepočet na 1 000 ob. byl využit geometrický průměr středního stavu obyvatel v období 2014 až 2024 na základě dat ČSÚ

Skóre

- Každý indikátor je standardizován průřezovým z-skórem⁸ – pro každý rok zvlášť pro každé SO ORP, skóre tedy vyjadřuje relativní pozici vůči ostatním ORP v daném roce
- Skóre některých indikátorů byla invertována tak, aby jejich hodnoty měly stejný směr jako ostatní indikátory v konvergenčním nebo růstovém indexu (např. skóre podílu uchazečů o zaměstnání bylo invertováno tak, aby nižší hodnotě podílu uchazečů bylo přiřazeno vyšší skóre) a aby jejich hodnoty odpovídaly logice indexu (např. skóre meziroční změny koeficientu ekologické stability bylo invertováno tak, aby prorůstové regiony s vyšším skóre měly vyšší skóre, pokud v nich dochází k zastavování nových ploch)
- Kladné hodnoty skóre v konvergenčním a růstovém indexu označují nadprůměrně výkonná SO ORP v měřených oblastech, záporné hodnoty pak zaostávající SO ORP
 - V případě environmetálního indexu vysoké hodnoty označují SO ORP s nízkou kvalitou ovzduší a s úbytkem ploch významných pro ekologickou stabilitu území
 - Hodnoty v okolí 0 označují průměrné SO ORP
 - Hodnoty -1 a +1 vyjadřují přibližnou hranici mezi SO ORP výrazně pod/nad průměrem (cca 16/16 % SO ORP)
- Skóre nevyjadřuje absolutní změnu hodnot, ale relativní pozici vůči ostatním SO ORP
- Skóre dimenze vyjadřuje průměr skóre indikátorů v dimenzi v daném roce

Souhrnné skóre

- Skóre za SO ORP shrnující hodnoty skóre za celé sledované období 2014–2024
- V případě konvergenčního indexu se jedná o průměr skóre obou indikátorů z ekonomické a sociální dimenze
- Souhrnné skóre je váženým průměrem ročních skóre s lineárními vahami — rok 2014 má váhu 1, každý další rok o 1 vyšší, rok 2024 má váhu 11 a skóre roku 2024 tedy ovlivňuje souhrnné skóre jedenáctkrát více než skóre roku 2014

⁸ Standardizace pomocí z-skóre umožňuje porovnávat vzájemně odlišné indikátory v jednotné škále a vyjadřuje relativní postavení jednotlivých SO ORP vůči republikovému průměru v daném roce.

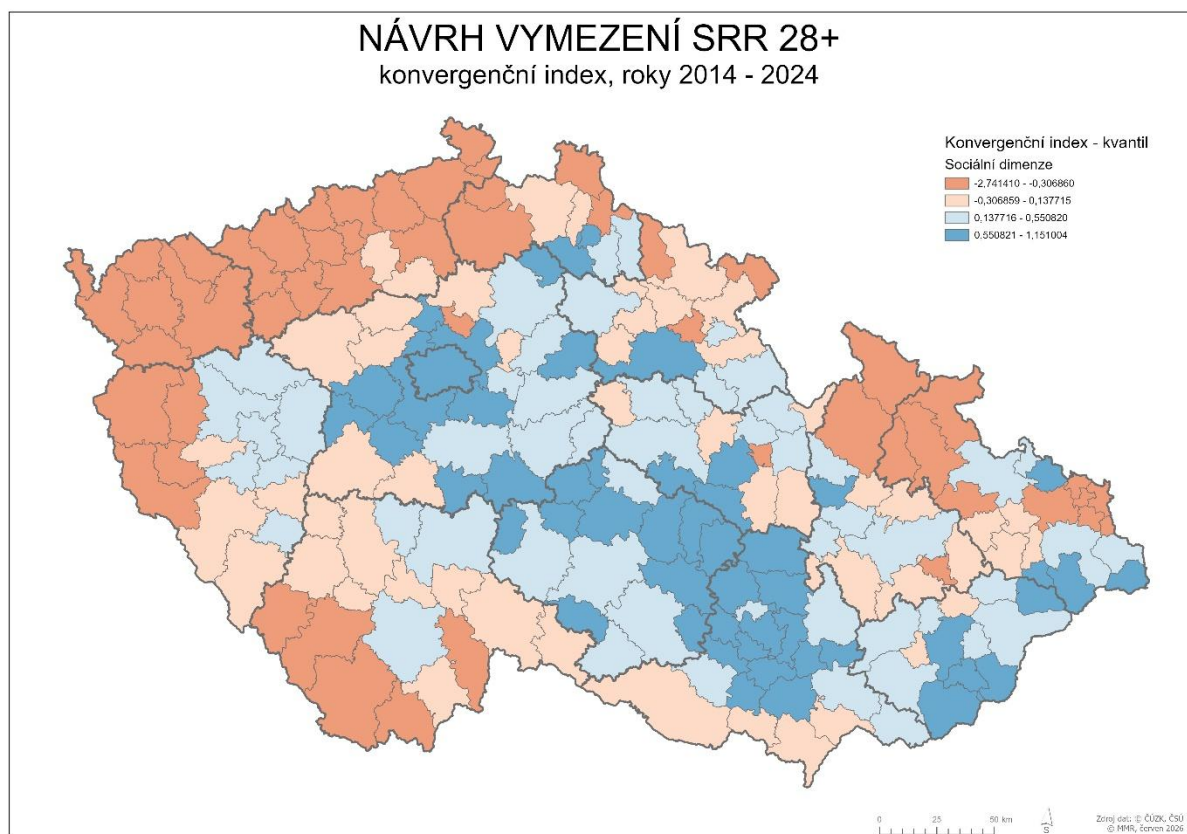
Co nové aktualizované vymezení přináší?

- Navržený přístup představuje posun od statického vymezování problémových regionů k průběžnému sledování rozvojové dynamiky území.
- Vedle identifikace regionů se soustředěnými socioekonomickými problémy umožňuje zachytit také území s vysokou růstovou dynamikou a odlišnými rozvojovými výzvami.
- Vymezení tak vytváří analytický základ pro cílenější územní zacílení veřejných politik, efektivnější využívání veřejných prostředků a pravidelné vyhodnocování dopadů regionálních i sektorových intervencí.

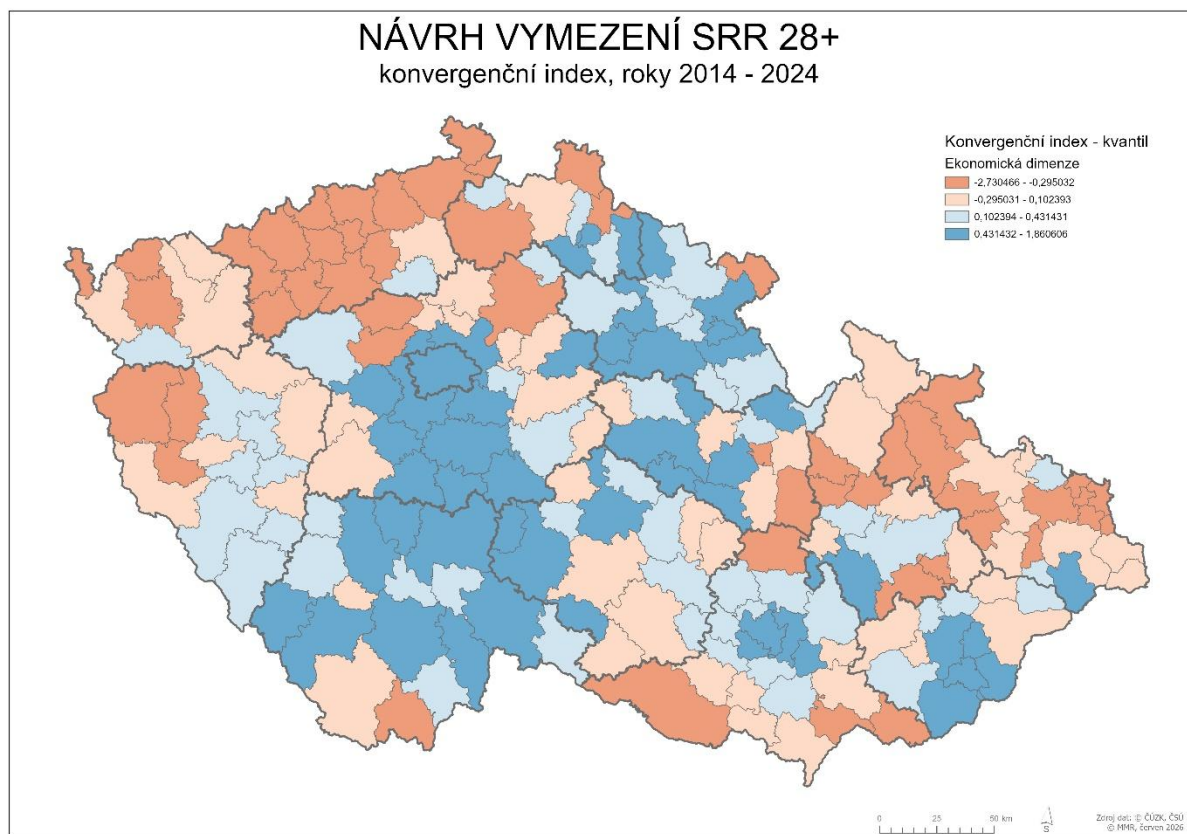
Tabulka 1 Přehled indikátorů pro výpočet indexů.

Indikátor	Popis	Přepočet indikátoru	Dimenze	Konvergenční index	Růstový index	Zdroj	Aktualizace
Ekonomické subjekty	Ekonomické subjekty všech právních forem se zjištěnou aktivitou v daném roce	Počet ekonomických subjektů na 1 000 obyvatel	Ekonomická	Ano	Ano	ČSÚ	31. 12. daného roku
Dokončené byty	Byty v nových budovách, kterým bylo přiděleno číslo popisné/evidenční nebo nově dokončené byty ve stávajících budovách. Jedná se o byty v rodinných domech, bytových domech, nástavbách, přístavbách či stavebních úpravách rodinného nebo bytového domu, stavbu nového domu s pečovatelskou službou a domova – penzionu, nové byty ve stávající nebytové stavbě a nové byty získané stavební úpravou nebytového prostoru	Počet bytů na 1 000 obyvatel	Ekonomická	Ne	Ano	ČSÚ	rok
Nominální příjem	Čistý nominální roční peněžní příjem na obyvatele	Meziroční změna příjmů v území ve vztahu k meziroční změně příjmů v rámci celého Česka	Ekonomická	Ano	Ano	TUL	třiletý roční průměr
Index stáří	Poměr počtu obyvatel ve věku 65 let a starších vůči počtu obyvatel ve věku 0 až 14 let, násobeno 100	Meziroční změna indexu v území ve vztahu k meziroční změně indexu v rámci celého Česka	Sociální	Ano	Ano	ČSÚ	31. 12. daného roku
Osoby v exekuci	Počet osob v exekuci	Počet osob v exekuci na 1 000 obyvatel	Sociální	Ano	Ne	Exekutorská komora	ke konkrétnímu dni
Předčasné odchody ze ZŠ	Počet žáků běžných tříd ZŠ, kteří v daném školním roce ukončili povinnou školní docházku v 7. nebo 8. ročníku	Podíl předčasně ukončivších žáků ze všech žáků, kteří v daném roce ukončili povinnou školní docházku	Sociální	Ano	Ne	MŠMT	školní rok
Uchazeči o zaměstnání	Počet uchazečů o zaměstnání, kteří jsou v evidenci 6 měsíců a déle	Počet uchazečů na 1 000 obyvatel	Sociální	Ano	Ne	ÚP ČR	31. 12. daného roku
Index kvality ovzduší	Index kvality ovzduší	Výpočet indexu (dle vzorce z: https://szu.gov.cz/temata-zdravi-a-bezpecnosti/zivotni-prostredi/ovzdusi/venkovni-ovzdusi/postup-pro-vypocet-indexu-kvality-ovzdusi/ a na základě imisních limitů platných pro rok 2024) na základě naměřených ročních pětiletých průměrů pro každý čtverec 1 000 x 1 000 m pokrývající území Česka, následně zprůměrování do jedné hodnoty za každý SO ORP	Environmentální	Ne	Ano	ČHMÚ	pětiletý roční průměr
Koeficient ekologické stability	Podíl ekologicky příznivých ploch a ploch, které zatěžují životní prostředí	Meziroční změna koeficientu v území ve vztahu k meziroční změně koeficientu v rámci celého Česka	Environmentální	Ne	Ano	ČSÚ	31. 12. daného roku

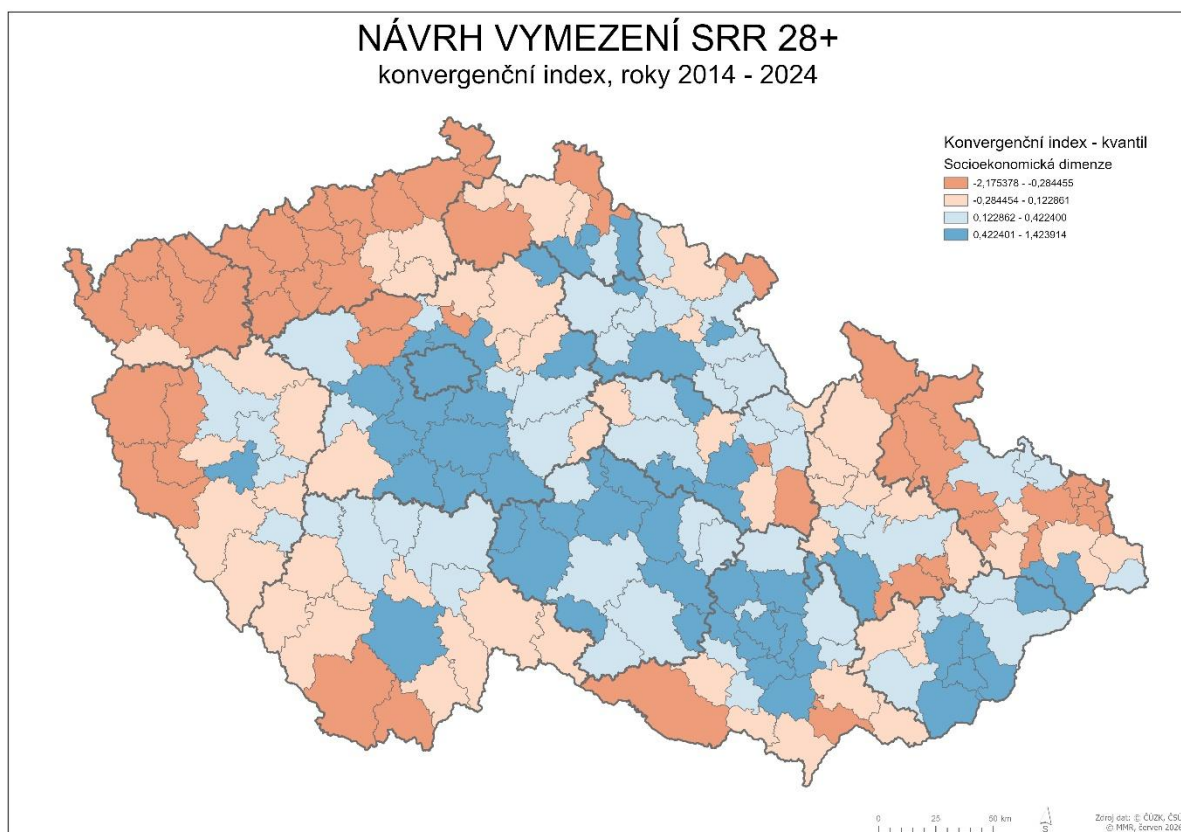
Mapa 24: Konvergenční index – sociální dimenze.

Mapa 25: Konvergenční index – ekonomická dimenze.

Mapa 26: Konvergenční index – socio ekonomická dimenze (překryv obou výše uvedených dimenzí).

Mapa 27: Růstový index.

